

Ievads

Šī materiāla sagatavošanā izmantotas gan analītiskās, gan komunikatīvās metodes, apkopojot esošo informāciju, izmantojot dažādos Dundagas pagasta projektos un izpētes materiālos reģistrētās problēmas, dotās rekomendācijas, noteiktos mērķus un vēlamās rīcības. Darbs papildināts, studējot visdažādāko literatūru, sākot ar valsts normatīvajiem dokumentiem un augstākstāvošu institūciju rekomendācijām, un beidzot ar dažādu semināru, kursu materiāliem un mutiskiem ieteikumiem. Papildus vēl veikta arī neliela iedzīvotāju aptauja pagasta vērtību un perspektīvu noskaidrošanai.

Šis darbs vairāk uzskatāms par jau esošo materiālu (uz attīstību vērsta informācijas) apkopojumu, sistematizējumu, aktualizāciju, sagatavošanu turpmākajam plānošanas darbam, neveicot visaptverošu attīstības potenciāla analīzi. Tādējādi materiāls var kalpot kā viena no pakāpēm ceļā uz labi strukturētu un, līdz ar to maksimāli vienkārši un elastīgi praksē lietojamu attīstības programmu (stratēģiju).

Šeit nav parādītas tās sadaļas, kas jau plaši un izsmeljoši dotas citos darbos (galvenokārt tas attiecas uz esošās situācijas raksturojumu, statistikas datiem u.tml.). Kā visaptverošākie izmantotie pētījumi, kas bāzēti arī iedzīvotāju iespējami plašākā iesaistīšanā un to viedokļu noskaidrošanā, minami:

- Dundagas pagasta sociāli ekonomiskā attīstības programma
- Talsu rajona Dundagas pagasta attīstības programma 1998 – 2010
- Projekta “Atbalsts lauku ekonomikas dažādošanai” materiāli
- Piekrastes integrētās pārvaldes un apsaimniekošanas plāns Latvijā un Lietuvā. Rietumkurzemes piekrastes integrētās pārvaldes un apsaimniekošanas plāns
- Ziemeļkurzemes piekrastes reģiona vides pārvaldes rīcības programmas vadlīnijas
- Ekotūrisma attīstības plāns Kurzemes rietumu piekrastei

Kopumā Dundagas pagasta attīstības programmas (DPAP) aktualizācijā izmantoti vairāk kā trīsdesmit pagasta projekti un izpētes materiāli. Atsevišķā iesējumā sagatavots šo materiālu īss raksturojums.

Visas esošās nozares (sadaļas) ir savstarpēji cieši saistītas, tādēļ bieži vien grūti noteikt, uz kuru sadaļu dotais mērķis vai rīcība būtu vistiešāk attiecināma. Atsevišķās vietās līdzīgie mērķu un rīcību formulējumi atstāti iespējami plašākam priekšstatam par katru konkrēto nozari. Piemēram, “Neapsaimniekotie īpašumi un ar tiem saistītie ieteikumi” varētu tikt atspoguļoti gan pie zemes lietojuma, gan ainavu sadaļā, arī ekonomikas nodaļā. Vai arī, ja tūristu autobusu piebraukšanas pie pils aizliegšana minēta sadaļā “Ceļi un transports”, tad tā vairs nav minēta sadaļā “Kultūrvēsturiskie objekti” u.tml. Tāpat, ja problēma ir šķitusi ļoti būtiska, piemēram, tēla veidošanā, tad risinājums var būt šajā nodaļā ierakstīts, kaut gan tas it kā tieši attiecas uz komunālo saimniecību vai ko citu: piemēram, “uzbūvēt sabiedriskās maksas tualetes, lai nekļūtu par apsmieklu tūristu acīs”.

Tas parāda viena konkrēta risinājuma vairāk vai mazāk iespējami plašo ietekmi uz dažādu nozaru attīstību vai dažādās dzīves jomās esošo problēmu risināšanu. Tādēļ turpmākajā plānošanā jānonāk līdz kopīgai rīcību stratēģijai, izvērtējot un prioritizējot rīcības pēc to ietekmju pozitīvā devuma pagasta attīstībā.

Vairākiem mērķiem var arī pagaidām neatrasties tiešs “segums” rīcībās, tomēr tie atstāti kā mērķi turpmākajam darbam ar attīstības programmu. Lai izveidotu racionāli lietojamu programmu, nepieciešams arī reāli izvērtēt pašreizējos un potenciālos resursus un atmest tos mērķus un tās rīcības, kas nav pagastā esošo attīstības spēku kompetencē un, kam

nav finansiālo, vadošo un citu resursu seguma. Pagaidām šeit ir izmantots princips,- ja kaut nedaudz konkrētais mērķis vai vēlamā rīcība ir ietekmējama ar vietējiem spēkiem vai to starpniecību, tad tie ir atstāti kā programmas sastāvdaļa.

Diemžēl, šajā darbā maz ievērots, ka rīcības formulē tie, kuri rīkosies. Tas nozīmē, ka daudz ir tā saucamo vēlmju sarakstu, - bez skaidri zināma "vilcējspēka".

Ilgtermiņīgas attīstības principus mēģināts integrēt pēc iespējas visos sektoros, piemēram nodaļā "Ekonomika" minēti pasākumi, kas veicinātu videi draudzīgas uzņēmējdarbības attīstību. Vides pārvaldība iespējami plašākā tās izpratnē un sabiedrības ilgtspējīga attīstība nav iedomājama arī bez, piemēram, sociālās jomas sakārtošanas, demokrātijas veicināšanas, apziņas veidošanas u.tml.

Izglītības jautājums ir integrēts gandrīz katrā nodaļā kā ļoti nozīmīgs jebkuras jomas augšupejā.

Attīstības programma nosacīti iedalīta sekojošās lielajās sadalās:

- 1) Pagasta tēls
- 2) Ekonomika, uzņēmējdarbība
- 3) Tūrisms
- 4) Izglītība
- 5) Kultūra, atpūta un sports
- 6) Sociālā aprūpe, veselības aizsardzība, nodarbinātība, speciālie dienesti
- 7) Tehniskā infrastruktūra, komunālie pakalpojumi
- 8) Ceļi un transports
- 9) Dabas vides aizsardzība un pārvalde
- 10) Ainavu aizsardzība, kultūrvēsturiskais mantojums
- 11) Zemes lietojums, apbūve un mājokļi, fiziskā attīstība
- 12) Pagasta pārvalde, sabiedrības līdzdalība, informācijas apmaiņa, sadarbība
- 13) Plānošana
- 14) Ieteikumi telpiskai attīstībai

Katrs no attīstības virzieniem savukārt iedalīts sekojošās apakšsadalās:

- 1) Attīstības vīzija
- 2) Situācijas īss raksturojums
- 3) Problēmas, pamatnostādnes, atziņas, secinājumi
- 4) Sasniedzamie mērķi, sadalījumā pa īstermiņa un ilgtermiņa
- 5) Iespējamie risinājumi
- 6) Veiktās aptaujas, ja tādas bijušas
- 7) Esošie un iespējamie projekti un citi ieteikumi
- 8) Veikto SVID analīžu rezultāti (ja tādi ir)

Šī programma patreiz atspoguļo mūsu kopīgās vēlmes jeb izpratni par situāciju un tās uzlabošanas iespējām. Nepieciešams tālākais darbs ar šo materiālu, attīstot kompleksu skatījumu un savstarpējo sakarību un ietekmju izvērtējumu, lai koncentrētos uz nedaudziem galvenajiem tuvāko gadu laikā veicamajiem uzdevumiem, kas visefektīvāk veicinātu galveno mērķu sasniegšanu.

Turpmākajā plānošanas darbā viena no centrālajām vietām ierādāma sabiedrības aktivizēšanai savu ideju īstenošanā. Svarīgākās darbojošās personas laba attīstības plāna veidošanā un ieviešanā varētu būt visi tie cilvēki (aktīvie, enerģiskie, zinošie), kas, dažreiz pat nebūdami profesionāļi dotajā jomā, spēj ieinteresēt citus un īstenot ieceres. Ir arī pietiekoši daudz uzdevumu, kuru realizēšanai nav nepieciešams liels finansiālais ieguldījums, bet, kurus var paveikt ar politisko gribu un organizatoriskiem pasākumiem.

Kopsavilkums

Dundagas pagasta nākotne tiek uzlūkota sekojoši:

- **Dundagas pagasts** ir Ziemeļkurzemes “zaļās” pussalas centrs, ar daudzveidīgu uzņēmējdarbības vidi un “savu marku” Eiropā, kā arī patīkamu un kvalitatīvu dzīves vidi cilvēkiem
- **Katrai pagasta teritorijai** ir saimnieks, kurš rūpējas par tās ilgtspējīgu attīstību, katrā ģimenē un mājā valda labklājība
- Pagastā ir sakopta un nepiesārņota **dabas vide**
- Uzņēmēji, zemju īpašnieki, lietotāji un visi pārējie iedzīvotāji zina un ievēro savas tiesības, pienākumus un atbildību vides aizsardzībā
- Ekoloģiski tīra vide tiek saudzēta kā nākotnes ekonomikas pamats
- Tiek veicināta vietējo **dabas resursu** ilgtspējīga izmantošana
- Pagastā ir labvēlīga un daudzveidīga **izglītības** vide, kurā veidojas nacionāli pašapzinīgas un radošas personības
- Dundaga izveidojusies par Ziemeļkurzemes kultūrizglītības centru
- **Sociālā aprūpe** ir plaši izvērstā un daudzveidīga, saskaņā ar katras sociālās grupas īpašajām vajadzībām
- Pagastā ir pilnvērtīga **medicīniskā aprūpe**, kvalificēti ārsti
- Ģimenes ārsti rūpīgi seko savu pacientu veselības stāvoklim, veic profilaktisko un izskaidrošanas darbu
- Pagastā arvien lielāku piekrišanu gūst arī alternatīvās un kombinētās **veselības** uzturēšanas, uzlabošanas un ārstniecības metodes
- Pagastā ir kvalitatīvas **brīvā laika** pavadīšanas iespējas gan bērniem, gan pieaugušajiem
- Īpaša uzmanība tiek veltīta jauniešiem un jaunajām ģimenēm
- Radītas jaunas **darba vietas**, samazināts bezdarbs un nabadzība
- Palielinājies kvalificēta, atbildīga un augsti motivēta **darbaspēka** īpatsvars
- Samazinājusies migrācija uz pilsētām
- Notikusi **ražošanas** procesu modernizācija, veco **tehnoloģiju** nomaiņa pret videi draudzīgākām
- Notiek simtprocentīga **kokmateriālu** pārstrāde un izmantošana
- Tiek ražota ekoloģiski tīra, nemodificēta, un tieši ar to konkurētspējīga **pārtika**
- Saražotā **produkcija** ir konkurētspējīga iekšējā un ārējā tirgū
- Dundagas pagasts ir **tūristu** iecienīta teritorija, kas savu popularitāti ieguvusi, attīstot ilgtspējīgu, vidi saudzējošu un vietējo iedzīvotāju labklājību nodrošinošu tūrisma biznesu dažādās tā jomās, ieskaitot konferenču, semināru un kultūras tūrisma.
- Dundagas viduslaiku **pils** ir attīstīta kā tūrisma, kultūras un konferenču centrs, ar labiem sakariem mūsu valstī un ārzemēs
- **Tūrisma** vajadzībām atjaunots arī šaursliežu dzelzceļa posms
- Dundagā notiek regulāri valsts un starptautiska mēroga **pasākumi**
- Ar vienotās **informācijas sistēmas** ieviešanu pašvaldībās ir izdevies ievērojami atvieglot darbu, nodrošinot mūsdienām nepieciešamo darba ritmu un kvalitāti
- Informatīvā un komunikatīvā tīkla izveide radījusi iespēju straujai pašvaldības attīstībai, laika un līdzekļu ekonomijai, līdz šim neizmantotu iespēju sekmīgai pielietošanai

- Pagasta avīze iznāk reizi divās nedēļās, tā kļuvusi apjomīgāka, jo papildināta ar pastāvīgām rubrikām un īpašiem pielikumiem, pensionāriem un invalīdiem to piegādā bez maksas
- Dundagas pagasts savu mērķu ietvaros ir atvērts **sadarbībai** dažādos līmeņos, ieskaitot starptautisko sadarbību
- Ir atrastas un tiek attīstītas visizdevīgākās un efektīvākās kooperācijas formas, ievērojami ietaupot līdzekļus un resursus, un atrisinot daudzas sasāpējušas problēmas
- Visa pagasta teritorijā darbojas **atkritumu** apsaimniekošanas sistēma, atkritumi tiek šķiroti un nosūtīti tālākai pārstrādei
- Ir nomainītas **ūdensapgādes un kanalizācijas** sistēmas. Notekūdeņu attīrīšanas iekārtās veikta rekonstrukcija, izbūvētas arī lokālas notekūdeņu attīrīšanas iekārtas. Pie centrālās kanalizācijas sistēmas Dundagā pieslēgtas arī privātmājas un uzņēmumi
- Izbūvēta centralizētās **siltumapgādes** katlu māja, kurā izmanto kokapstrādes atlikumus. Arī pārējā teritorijā izveidotas ekonomiskas, ar vietējo kurināmo apkurināmas katlu mājas. Daudzdzīvokļu mājas ir siltinātas
- **Elektroenerģijas** patērētājiem palielināts spriegums, iedzīvotāji bez problēmām var izmantot modernās māsaimniecības elektroierīces un datora pieslēgumus starptautiskajam tīklam. Mājās nomainīta elektroinstalācija
- Izveidota vienota **ceļu saimniecība** Ziemeļkurzemē
- Pagastā ir kvalitatīvi, labi uzturēti ceļi, nodrošināta ērta un regulāra satiksme ar Rīgu, Talsiem, Ventspili, Mazirbi, Kolku, Mērsragu un Roju

Dundagas pagasts ir teritoriāli lielākais lauku pagasts Latvijā.

Šodien galvenās saimnieciskās aktivitātes saistās ar mežizstrādi, kokapstrādi, lauksaimniecību, tirdzniecību un infrastruktūras apkalpošanu. Nav lielu ražošanas uzņēmumu un tranzīta koridoru. Iedzīvotāju blīvums ir ļoti zems, vāji attīstīta infrastruktūra, jūtams ekonomisko aktivitāšu un kvalificēta darbaspēka trūkums.

Salīdzinoši liels ir pensionāru īpatsvars, jauniešiem trūkst motivācijas, lai paliku vai atgrieztos dzimtajos ciemos. Iedzīvotāju skaits kopumā sarūk un vērojams negatīvs dabiskais pieaugums. Okupācijas gadi atstājuši nelabvēlīgu ietekmi pagasta ainavā un teritorijas apdzīvotībā.

Neskatoties uz minētajiem trūkumiem, pagastā ir arī daudz vērtību, kas uzskatāmas par tā priekšrocībām. Esam bagāti ar mežiem, maz pārveidotu un daudzveidīgu dabas vidi, Slīteres nacionālo parku un jūras tuvumu, ar kultūrvēsturiskām vērtībām, vidusskolu un strādātgrībošiem, ar idejām un dažādiem talantiem apveltītiem cilvēkiem.

Tās ir vērtības, kas saudzējamas, izmantojamas un uzlabojamas pagasta nākotnes veidošanā un attīstības mērķu sasniegšanā.

Iedzīvotāju aptaujā par to, kuru virzienu (nozaru) attīstībai Dundagas pagastā būtu jākoncentrē uzmanība tuvākajos desmit, divdesmit gados, pārliecinošā vadībā minētas sekojošas:

- Ekonomika
- Izglītība
- Vides infrastruktūras sakārtošana
- Sociālā joma
- Dabas vides un kultūrvēsturisko objektu aizsardzība

Bez jau esošajām galvenajām ekonomiskajām aktivitātēm – mežizstrādes, kokapstrādes un lauksaimniecības, attīstības perspektīvas tiek saistītas arī ar tūrisma un atpūtas biznesu, netradicionālo un bioloģisko lauksaimniecību un lauksaimniecības produkcijas pārstrādi.

Tūrisms uzskatāms par vienu no attīstības stratēģiskajiem virzieniem arī Dundagas pagastā, kas varētu radīt gan jaunas darba vietas, gan sakārtot vidi un pavērt ceļu peļņai.

Ļoti būtiska ir sabiedrības apziņas veidošana, kas vairāk pieminēta šīs programmas izglītības, kultūras un vides nodaļās.

Vadoties no aptauju rezultātiem un dažādiem izpētes materiāliem, pašlaik par pirmo prioritāti Dundagas pagastā uzskatāma **ekonomikas attīstība, neaizmirstot izglītību un savu zināšanu un profesionālā līmeņa nemitīgu pilnveidošanu.**

Līdz ar to **tuvākajos desmit gados** varētu ieteikt visus stratēģiskos spēkus koncentrēt minētajos divos virzienos, tai pat laikā pakāpeniski un neatlaidīgi turpinot risināt ne mazāk būtiskus jautājumus,- gan sakārtojot vides tehnisko infrastruktūru (notekūdeņu attīrīšanas sistēmu, siltumapgādi un atkritumu saimniecību), sociālo aprūpi un veselības aizsardzību. Tāpat - neaizmirstot mūsu unikālās dabas vides un zemes resursu saudzīgu izmantošanu un aizsardzību, tādējādi nostiprinot nākotnes ekonomikas pamatu.

No aptauju rezultātiem var secināt arī, ka arvien nopietnāka vieta ierādāma turpmākajai pagasta plānošanai, darot to arvien profesionālāk, un pagasta tēla apzinātai un sistemātiskai veidošanai, par ko pagaidām ir ļoti maz domāts.

STRATĒĢISKO MĒRĶU APKOPOJUMS

- Sekmēt pagasta teritorijas pamatvērtību un resursu saglabāšanu, palielināšanu un pilnvērtīgu izmantošanu, veidojot pievilcīgu pagasta **tēlu** reģionālā, nacionālā un starptautiskā mērogā un nostiprinot to ar darbam un dzīvošanai pievilcīgu vidi vietējiem iedzīvotājiem
- Veicināt **uzņēmējdarbības** aktivitātes un ekonomisko efektivitāti – kā pamatu iedzīvotāju labklājībai
- Izveidot un attīstīt ekonomisko stabilitāti sekmējošu, pagasta dabas un kultūrvēsturiskajās vērtībās un savdabībā balstītu, ilgtspējīgu **tūrisma** sistēmu
- Stimulēt vispusīgu, konkurētspējīgu un lokālpatriotismā audzinātu **personību veidošanos** Dundagas pagastā
- Veidot vidi, kurā **katrs**, kam tas nepieciešams, tiktu **aprūpēts**, un ikviens iedzīvotājs justos **vajadzīgs sabiedrībai**
- Optimizējot pārvaldi, sakārtojot **infrastruktūru** un iesaistot pēc iespējas vairāk objektu labi kontrolētā un augsti kvalitatīvā atkritumu apsaimniekošanas, ūdenssaimniecības pārvaldes un siltumapgādes sistēmā, radīt bāzi kvalitatīvai dabas videi un Dundagas pagasta sekmīgai attīstībai
- Sadarbībā ar kaimiņu pašvaldībām panākt **ceļu kvalitātes** ievērojamu uzlabošanu, palielinot mobilitātes iespējas, veicinot uzņēmējdarbības attīstību un samazinot dzīves līmeņa atšķirības starp centrā un nomalēs dzīvojošajiem
- Veicināt dabas resursu **ilgtspējīgu** izmantošanu un **bioloģiskās daudzveidības** saglabāšanu
- Pilnveidot cilvēka radītās **vides kvalitāti** un saglabāt **dabas un kultūrvēsturiskās vērtības**
- Izmantojot **telpiskās plānošanas** iespējas un metodes, nodrošināt pagasta iedzīvotājiem labvēlīgu dabas, sociālo un ekonomisko vidi. Panākt pagasta teritorijas līdzsvarotu sociāli – ekonomisko attīstību, taupīgi un pārdomāti izmantojot esošos resursus

Jautājumi, kas jau aprakstīti sekojošos darbos un nav integrēti šajā programmā (pārsvārā tie ir situācijas apraksti dažādās nozarēs, statistiskā un metodiskā informācija):

Talsu rajona Dundagas pagasta attīstības programma 1998 – 2010 (L. Neilande, maģistra darbs LU Vides zinātnes un pārvaldības institūtā, 1999)

Pirmajā nodaļā aprakstīta **attīstības plānošanas** starptautiskā dimensija un stratēģiskās plānošanas process; tiesību akti, kas nosaka attīstības plānošanu Latvijā, arī valsts nozīmes programmas un koncepcijas, pašvaldību kompetence un plānošanas pieredze Latvijā.

Trešajā nodaļā dots Dundagas pagasta **vispārīgs raksturojums**, ietverot arī iedzīvotāju demogrāfiju un apdzīvojuma struktūru.

Dabas vides apraksts dots ceturtajā nodaļā, tai skaitā fiziski ģeogrāfiskais raksturojums, īpaši aizsargājamās dabas teritorijas un objekti, enerģētika un atkritumu apsaimniekošanas sistēma, zemes dzīles, mežu raksturojums.

Piektajā nodaļā aprakstīti **ilgtspējīgas attīstības principi**, ietverot galvenos uzdevumus, kuriem jābūt vadlīnijām visu lēmumu pieņemšanas procesā. Šajā nodaļā dots arī **ekonomiskās vides apraksts**, aplūkojot to no ilgtspējīgas attīstības viedokļa. Atsevišķi raksturota mežsaimniecība un kokapstrāde, lauksaimniecība un tūrisms.

Sestajā nodaļā – **sociālās vides apraksts un izglītības jautājumi**

Atbalsts lauku ekonomikas dažādošanai (ABG GMBH - Vācija, TMS – Īrija, LLKC, ZM, 1998)

Šajā projektā:

- tika novērtētas lauku attīstības aktivitātes, arī Dundagas pagastā;
- sagatavota lauku attīstības rokasgrāmata, lai informētu lauku sabiedrību un konsultantus par biznesa attīstības un finansēšanas iespējām;
- sniegts atbalsts uzņēmējiem, ieskaitot konsultācijas biznesa plānu izstrādē, naudas plūsmas un apgrozījuma analīzē, tirgus analīzē, investīciju, finansu plānošanā un kredītpieteikumu sagatavošanā;
- atbalstīts sabiedriskais sektors (pašvaldība tika atbalstīta gan finansiāli, gan ar apmācību palīdzību): pagasta sociāli ekonomiskās attīstības programmas izstrādē, komunikāciju centra izveidē, tūrisma kartes-reklāmas izgatavošanā;
- atbalsts privātajam sektoram (apmācība, konsultācijas, investīcijas): lauksaimniecībā, pārtikas rūpniecībā, kokapstrādē, lauku tūrismā un pakalpojumos
- dota plānošanas metodika un plānu kvalitātes kontroles kritēriji;

Dundagas pagasta sociāli ekonomiskā attīstības programma (Dundagas pagasta informācijas dienests, I.Šveters, ES Phare projekta “Atbalsts lauku ekonomikas dažādošanai” ietvaros, 1999)

Izstrādāta iepriekšminētā projekta ietvaros.

Dots **detalizēts situācijas raksturojums** pagastā pa nozarēm, ieskicētas galvenās problēmas. Ir SVID analīze, **problēmu prioritāšu sagrupējums** – pašvaldības līmenī, lauksaimniecībā, nelauksaimnieciskajās aktivitātēs, netradicionālajā lauksaimniecībā, tūrismā, sociālajā jomā. Sektoru analīzē izvirzīti būtiskākie sektori, noteikta to nākotnes virzība un vājo punktu prioritātes dažādos līmeņos. Formulēta nākotnes vīzija, gan sociālajā jomā, gan ekonomiskajā attīstībā, noteikti pagasta stratēģiskie mērķi, ilgtermiņa un īstermiņa **mērķi pa sektoriem**. Ir iespējamā **ricības programma** attīstības mērķu īstenošanai.

Ziemeļkurzemes piekrastes reģiona vides pārvaldes rīcības programmas vadlīnijas
(LU Vides zinātnes un pārvaldības institūta maģistratūras studentu mācību projekts, 2000)

Darbā apskatīti pavisam 7 sektori:

- 1) Ūdenssaimniecība
- 2) Gaisa un energosaimniecība
- 3) Bioloģiskā daudzveidība
- 4) Atkritumu pārvalde
- 5) Fiziskā attīstība
- 6) Sociāli ekonomiskā attīstība
- 7) Sabiedrības apziņa un līdzdalība

Katrā no šiem sektoriem raksturota arī situācija pagastā, norādīti lietojamie instrumenti un metodes (ekonomiskās, administratīvās, institucionālās u.c.), kas izmantojamas katra sektora sakārtošanā.

Darbs ietver pētījumus par **zemes izmantošanas plānojumiem**, par teritoriju un resursu apsaimniekošanu.

Attiecībā uz **siltumapgādi** analizēti iespējamie apkures varianti, uzskaitīti to pozitīvie un negatīvie momenti.

Aprakstīts arī stāvoklis **sociālās aprūpes** jomā un demogrāfiskā situācija pagastā.

Ekotūrisma attīstības plāns Kurzemes rietumu piekrastei (Somijas mežu un parku dienests, VARAM, 1998)

DPAP izmantotas galvenās šajā darbā dotās rekomendācijas, jo, neskatoties uz ekotūrisma specifiku, vispārējie tūrisma attīstības principi ir vieni un tie paši. Ņemot vērā Dundagas pagasta dabas vides potenciālu, tieši specializācijai ekotūrismā varētu būt vislielākā perspektīva. Plānā dotās detalizētās norādes un ieteikumi ņemami vērā turpmākajā dažādu tūrisma virzienu attīstībā Dundagas pagastā.

Ziemeļkurzemes izpētes projekts (Talsu rajona Dundagas, Kolkas, Valdgales, Īves, Lubes pagastu un Ventspils rajona Ances un Tārgales (+ Puzes un Popes) pagastu pašvaldību apvienošanās un sadarbības iespēju izpētes projekts) (Dundagas pagasta padome, SIA "Blezūrs – konsultāciju birojs, 1999)

Raksturoti PSA "Ziemeļkurzeme" izveides cēloņi, mērķi, darbības principi, dots darbības izvērtējums un ieteikumi attīstībai. Materiāls ir vērtīgs ar daudzveidīgo statistikas datu salīdzinošo analīzi un to uzskatāmo (grafisko) atspoguļojumu.

Bez tam, sagatavots arī **Ilgtermiņa enerģētikas plāns Ances, Dundagas, Kolkas un Tārgales pagastiem Latvijā** (ES Phare, 1998), kurā norādīta arī alternatīvo enerģijas ražošanas avotu izmantošanas iespējamība nākotnē.

Izstrādāts projekts **Cieto sadzīves atkritumu apsaimniekošanas sistēmas izveide Talsu rajonam. Dundagas iecirknis** (LASA, 1998). Sagatavots **Tehniski ekonomiskais novērtējums ūdenssaimniecībā** (Valsts programma "800+", a/s "Agroprojekts", 1999).

DPAP integrētas minētajos un citos materiālos analizētās problēmas, sasniedzamie mērķi un rīcību priekšlikumi, izņemot gadījumus, kad šajos darbos dota detalizēta rīcības programma kādā jautājumā, kas varētu noderēt vēlāk – kad notiks jau rīcības programmas realizācijas projektu izstrāde.

Šo un pārējo projektu un izpētes materiālu apraksti apkopoti atsevišķā iesējumā **"Dundagas pagasta projektu un izpētes materiālu apskats - analīze"** (2000).

1. Pagasta tēls

Vīzija:

- Dundaga – Ziemeļkurzemes “zaļās” pussalas centrs Baltijas jūras reģiona dienvidaustrumu piekrastē

Kas tad veido mūsu pozitīvo tēlu, kas ir tās savdabības, kas jā saglabā un atšķirības, kas jāizmanto, kā mums dotās iespējas? Kas nākotnē varētu būt mūsu tēla neatņemamas sastāvdaļas?

Dundagas pagasta unikalitāte un tēls Latvijas un visas pasaules mērogā saistās ar:

- ❖ Daudz mežiem
- ❖ Mazpārveidotu, skaistu un daudzveidīgu dabu ar īpaši vērtīgām dabas teritorijām
- ❖ Baltijas ledus ezera senkrastu - Zilo kalnu kompleksu
- ❖ Slīteres nacionālo parku
- ❖ Jūras tuvumu
- ❖ Atrašanos starp divām perspektīvām ostām
- ❖ Atrašanos pa ceļam uz Kolkasragu un Lībiešu krasta teritoriju
- ❖ Dundagas pili, tās pusmuižām, citiem kultūrvēstures objektiem un kultūrvides savdabībām
- ❖ Lībiešu pēdējiem “bastioniem”, to kultūrvēstures pieminekļiem, ar lībiešu ietekmi mūsu valodā un kultūrā

Nākotnē mēs varētu būt ievērojami arī ar kvalitatīvām ekotūrisma iespējām, netradicionālās un bioloģiskās lauksaimniecības produkciju, medību saimniecību, kā ES konferenču un apmācību centrs un citādi.

1.1. Problēmas pamatnostādnes, secinājumi

PROBLĒMAS
<ul style="list-style-type: none">◆ Koncentrēšanās vairāk uz negatīvā atspoguļojumu, mazāk cenšoties izcelt mūsu vērtības◆ Netiek īpaši strādāts pie pagasta tēla veidošanas◆ Iedzīvotājiem bieži vien trūkst lokālpatriotisma, lai spētu atbilstoši pārstāvēt, reklamēt un radīt pozitīvu priekšstatu par mūsu pagastu
PAMATNOSTĀDNES UN ATZIŅAS
<ul style="list-style-type: none">□ Pagasta tēlu veido katrs iedzīvotājs, kurš satiekas ar cilvēkiem citās pašvaldībās vai valstīs□ Ir periodiski pārejošas lietas (piem., politiski skandāli) un ir paliekošas vērtības□ Tūrisms uzskatāms par vienu no efektīgākajām tēla veidošanas sistēmām
SECINĀJUMI
<ul style="list-style-type: none">✓ Mums jā mēģinām nošķirt un kopt Ziemeļkurzemes un latvisko kultūru eiropēiskās kultūras ietvaros

1.2. Mērķi

STRATĒĢISKAIS MĒRĶIS
➤ Sekmēt pagasta teritorijas pamatvērtību un resursu saglabāšanu, palielināšanu un pilnvērtīgu izmantošanu, veidojot pievilcīgu pagasta tēlu reģionālā, nacionālā un starptautiskā mērogā un nostiprinot to ar darbam un dzīvošanai pievilcīgu vidi vietējiem iedzīvotājiem
ILGTERMIŅA MĒRĶI
➤ Saglabāt un kopt pagasta identitāti un kultūras vērtības ➤ Piedalīties vienotas teritorijas pārvaldes un kontroles sistēmas radīšanā, kas rūpētos par vietējās kultūrvēstures tradīcijās un savdabībā balstīta Ziemeļkurzemes tēla veidošanu
ĪSTERMIŅA MĒRĶI
➤ Sekmēt tēla veidošanu, iesaistot radošo profesiju pārstāvjus, veicot speciālistu apmācību un apgūstot citu pieredzi

1.3. Iespējamie risinājumi

- Piedalīties dažādos konkursos, programmās, pasākumos, projektos, veicinot ne tikai investīciju piesaistīšanu, bet arī iespējami labākas slavas veidošanu par Dundagas pagastu
- Veidot pozitīvu pagasta tēlu ar dalību dažādos pasākumos, ar informācijas līdzekļu palīdzību, reklamējot mūsu kultūru un vēsturi, arī - sadarbojoties ar žurnālistiem, masu mediju pārstāvjiem utml.
- Veidot jauniešos un pārējos pagasta iedzīvotājos lokālpatriotisma jūtas un sapratni par to nozīmību
- Sadarboties mūsu pagasta, novada un valsts tēla veidošanā ar Latvijas institūta speciālistiem
- Uzbūvēt sabiedrisko maksas tualeti Dundagas centrā
- Audiovizuālā informācija – videofilmas par pagastu. Šāda veida informācija būtu vēlama gadījumos, kad atklāts mārketinga kļūst neinteresants vai pat kaitinošs. Tipiskas to izmantošanas vietas būtu skola, konferences un konferenču ekskursiju autobusi, kultūras notikumi (valsts un starptautiskie) utt.
- Internets ir nepārtraukti attīstošs masu mediju veids, kura klientūra arvien pieaug. To vajadzētu izmantot koordinētas (sistemizētas) informācijas izplatīšanai par teritoriju.

1.4. Aptauja

Papildus aptaujas ietvaros iedzīvotājiem tika jautāts par mūsu pagasta atšķirībām, savdabībām un nākotnes iespējām tēla veidošanā, salīdzinot ar citiem Latvijas pagastiem, kā arī Eiropas un pasaules kontekstā.

2. Ekonomika, uzņēmējdarbība

Vīzija:

Katrai teritorijai – īstu saimnieku!:

- Radītas jaunas darba vietas esošajos un jaunajos tūrisma servisa, amatniecības, tirdzniecības, pakalpojumu un citos uzņēmumos
- Notikusi ražošanas procesu modernizācija, veco tehnoloģiju nomaiņa pret videi draudzīgām tehnoloģijām
- Zemnieki atraduši savu nišu lauksaimnieciskajā ražošanā
- Attīstījusies arī piena lopkopība – pieaudzis augstvērtīgu ganāmpulku skaits, piena pārstrāde notiek modernizētā piena pārstrādes uzņēmumā Dundagā
- Ir izdevīga lauksaimniecības produktu realizācija, ieskaitot netradicionālās lauksaimniecības produkciju, ir uzticami un pastāvīgi klienti
- Ekoloģiski tīrā produkcija radījusi sekmīgas konkurences iespējas ES tirgū
- Lauksaimniecības produkcijas vietējā pārstrāde ir daļa no tūrisma biznesa
- Notiek sekmīga zemnieku saimniecību un citu uzņēmumu sadarbība
- Apgūti vietējie dabas resursi: notiek māla, smilts, kūdras, akmens šķembu izmantošana
- Izmantotie karjeri ir rekultivēti vai transformēti par dīķiem vai atpūtas zonām (velotrasēm, golfa laukumiem, ...)
- Pagastā notiek pilnvērtīga (simtprocentīga) kokmateriālu pārstrāde un izmantošana, mežos strādā vietējie iedzīvotāji, tiek kvalitatīvi atjaunotas izcirstās platības
- Pagastā darbojas tūrisma informācijas un koordinācijas centrs – pašvaldības uzņēmums ar plašiem sakariem Latvijā un ārvalstīs
- Pagasta teritorija kļuvusi sakoptāka

2.1. Situācijas raksturojums

Pēc starptautiskas finansu korporācijas datiem Latvijā ir tikai aptuveni divpadsmit uzņēmumu uz tūkstoš iedzīvotājiem (ES vidēji – trīsdesmit līdz piecdesmit uzņēmumu). Augsto tehnoloģiju un kvalificēta darbaspēka nozares sastāda tikai aptuveni 10% no uzņēmumiem. Pēc ekspertu vērtējuma darba ražīgums lauksaimniecības sektorā Latvijā pašlaik ir piecas līdz astoņas reizes zemāks kā lielākajā daļā rietumvalstu.

Latvijas valdība joprojām nav noteikusi saimniecības attīstības prioritātes. Pēc Ekonomikas ministrijas datiem, aktīvi darbojas tikai puse no uzņēmumu reģistrā reģistrētajiem uzņēmumiem.

Pašreiz veicināt uzņēmējdarbību pašvaldībām traucē valsts nodokļu politika, nespēja plānot un prognozēt budžeta līdzekļus, informācijas trūkums par nodokļu avotiem un uzņēmumiem, uzņēmumu necaurspīdīgums.

Valda ekonomisko procesu stagnācija. Lauksaimniecībā, mežsaimniecībā, tūrismā netiek radīti brīvi līdzekļi šo nozaru attīstībai. Savukārt tirdzniecības attīstību kavē iedzīvotāju zemā pirktspēja. Lauksaimniecības attīstību kavē vispārējā smagā ekonomiskā situācija Latvijas laukos, nespēja konkurēt ar ievesto produkciju, kā arī lauksaimniecības

subsīdiju un investīciju trūkums. Agrākā saimniekošanas sistēma izjaukta, jauna nav radīta, lielākā daļa lauksaimniecības zemju netiek izmantotas. Lauksaimnieki nav gatavi kooperācijai. Aktuāls ir skaidrās naudas trūkums un zemnieku zemā pirktspēja. Līdzekļu zemnieku saimniecību attīstībai praktiski nav. Mūsdienu prasībām neatbilstošs ir lauksaimnieku izglītības līmenis. (PIPAP)

Mežu ierīkošana un kopšana nenotiek nepieciešamajā kvantitātē un kvalitātē. Koksni izved kā apaļkokus un zāgmateriālus, ar minimālu pievienoto vērtību. Joprojām problemātiska ir kokapstrādes atlikumu izmantošana, kā arī augstvērtīgu koksnes izstrādājumu ražošanas vietējam tirgum un eksportam. Trūkst sadarbības un kooperācijas arī šajā jomā.

Lieli zaudējumi mežos rodas no privātīpašnieku neefektīvas un nemākulīgas mežu izciršanas. Trūkumi likumdošanā neļauj būtiski ietekmēt šīs negatīvās parādības.

Lauksaimnieciski izmantojamās zemes kvalitāte Dundagas pagastā ir zema, maz piemērota intensīvai un efektīvai lauksaimnieciskajai ražošanai. Dati par augšņu kvalitāti liecina, ka, salīdzinot ar citām Latvijas vietām, augsnes ir mazāk piemērotas augkopības produkcijas ražošanai. Salīdzinot lielas platības vispār netiek apstrādātas, tai skaitā meliorētās. Tiek degradēts ražošanas potenciāls un ainava.

Lielākā daļa zemnieku saimniecību uzskatāmas par naturālajām saimniecībām. Tikai neliela daļa ražo produktus pārdošanai, galvenokārt graudaugus, kartupeļus, gaļu un pienu. Sējumu struktūrā vislielākais ir pļavu īpatsvars. Laukus nav rentabli lauksaimnieciski izmantot, zemnieki samazina sējumu platības, lauki cieš no nezālēm, aizaug meliorācijas sistēmas. Lauksaimniecības mašīnu parks ir stipri novecojis.

Nepieciešams investēt šķirnes ganāmpulku izveidei. Meliorētās zemes jākaļķo un pilnvērtīgi jāapstrādā – tā nodrošinot vietējo lopbarības pieprasījumu. Lauksaimniecībai nerentablās zemes jāapstāda ar mežu, rūpīgi izvērtējot katru šādu transformācijas gadījumu un izvēloties visatbilstošāko risinājumu, gan no ekonomiskā, gan citiem viedokļiem.

Ar lauksaimniecības produkcijas pārstrādi nodarbojas PKS "Dundaga". Ražošanas jauda ir tālu no iespējamā noslogojuma. Pagaidām neizpildīta niša ir augļu, ogu, dārzeņu, arī savvaļas ogu un sēņu uzpiršanas, realizācijas un pārstrādes kooperācijas veidošana. Stabils piena pārstrādes uzņēmums, sertificēta lopkautuve un citu produktu pārstrādes iespējas ir priekšnoteikums lauksaimniecības attīstībai.

Pagastā lielākais ir Piltenes purvs, kurā agrāk gatavota pakaišu kūdra. Vīdalē ir grants karjers.

Nākotnē varētu paredzēt, ka zemnieku saimniecības noslāņosies divos virzienos:

- nelielas, kas darbojas dažādos virzienos
- lielāki lauksaimniecības uzņēmumi, lai varētu izdzīvot konkurences apstākļos

Kā perspektīvākās nozares Dundagas pagastā minamas, gan jau šodien dominējošās - mežizstrāde, kokapstrāde, tradicionālā lauksaimniecība, piena lopkopība, kā arī citi virzieni, kas sekmīgi varētu rasties vai plašāk attīstīties nākotnē:

- Tūrisms, atpūta, ar tiem saistītie pakalpojumi
- Netradicionālo lauksaimniecības kultūru audzēšana (dzērvenes, ārstniecības augi, sēnes, ..)
- Dārzkopība
- Gaļas ražošana, izmantojot vietējo lopbarību
- Aitkopība
- Kazkopība
- Biškopība
- Bioloģiskās lauksaimniecības metožu izmantošana

- Lauksaimniecības un meža blakusprodukcijas pārstrāde
- Amatniecība, daiļamatniecība
- Jaunas apkalpojošās nozares, sevišķi, attīstoties tūrismam

2.2. Problēmas pamatnostādnes, secinājumi

PROBLĒMAS
<ul style="list-style-type: none"> ◆ <u>Mežs</u> tiek izmantots privātpašnieku izdzīvošanai vai lauksaimniecības atbalstīšanai, nevis attīstībai ◆ Privāto mežu neapmierinoša un nekvalificēta apsaimniekošana ◆ Privātajos mežos pārsvarā darbojas nelieli uzņēmumi, tādēļ ir ierobežotas kapitāla uzkrāšanas un ilgtermiņa investīciju iespējas mežsaimniecībā ◆ Privāto meža apsaimniekotāju mežos netiek ierīkotas meža kultūras, mežs atjaunojas ar saimnieciski mazvērtīgām koku sugām, kas radīs zaudējumus nākotnē ◆ Slikti meža ceļi – lietojot smago mežizstrādes tehniku tiek izbauktas dziļas risas ◆ Liels meža noteikumu pārkāpumu skaits ◆ Liela daļa ieņēmumu no pagastā iegūtās koksnes nepaliek pagasta iedzīvotāju un teritorijas attīstībai (īpašnieki dzīvo citur, īpašumu pārdod uzpircējiem, arī ārzemniekiem) ◆ Netiek izmantoti <u>kokapstrādes</u> atlikumi ◆ Kokapstrādes eksporta produkcija ir ar zemu pievienoto vērtību ◆ Nav skaidras un labvēlīgas valsts politikas, netiek nodrošināta likumā paredzētā valsts atbalsta politika <u>lauksaimniecībai</u> ◆ Nesakārtots graudu, gaļas, piena un to produktu realizācijas tirgus, vāja iekšējā tirgus aizsardzība, tirgus koncentrācija valsts centrālajā daļā ◆ Neizdevīgas iepirkuma cenas un norēķinu kārtība par lauksaimniecības produkciju ◆ Zemnieki vāji seko tirgus konjunktūrai ◆ Augsnes kvalitāte piemērota tikai pieticīgāku kultūru audzēšanai ◆ Meliorēto platību uzturēšanas problēmas ◆ Nav attīstītas netradicionālās lauksaimniecības nozares ◆ Maz strādāts pie konkrētu projektu sagatavošanas netradicionālajā lauksaimniecībā ◆ Ražošanas infrastruktūra neatbilst kvalitātes un ekoloģiskajām prasībām ◆ Trūkst mūsdienīgas tehnikas un tehnoloģiju ◆ Nav ogu, sēņu, dārzeņu un citas produkcijas pārstrādes uzņēmumu ◆ Netiek pilnībā izmantotas PKS “Dundaga” ražošanas jaudas ◆ Maz preču produkciju ražojošu uzņēmumu, daudz naturālo saimniecību ◆ Nedarbojas krājaizdevu sabiedrība ◆ Servisa pakalpojumu sniedzēji darbojas individuāli ◆ Augsti kvalificētu speciālistu trūkums ◆ Darbinieku un vadītāju izglītības neatbilstība mūsdienu prasībām, darbaspēka zemā kvalifikācija ◆ Investīcijām nepievilcīga vide ◆ Lauku ceļu katastrofālais stāvoklis ◆ Kooperācijas trūkums ◆ Nenotiek uzņēmējdarbības pozitīvās pieredzes reklamēšana ◆ Zemais iedzīvotāju blīvums un zemā pirkspēja

- ◆ Augsti kredītprocenti
- ◆ Uzņēmības trūkums

PAMATNOSTĀDNES UN ATZIŅAS

- Ekoloģiski tīra vide – nākotnes ekonomikas pamats
- Meži ir pagasta lielākā dabas vērtība. Mežsaimniecības attīstība nākotnē saistāma ar mežu ekosistēmu saudzējošas, ilgtspējīgas mežu politikas realizāciju
- Jāpanāk, lai maksimāli lielāks daudzums baļķu, kas iegūti mūsu mežos tiktu apstrādāti uz vietas, tādējādi iegūstot pietiekami lielu skaitu darba vietu un ekonomiski izmantojot koksnī
- Šodienas un rītdienas konkurētspējīgam saimniecības vadītājam tirgus ekonomikas apstākļos jābūt ar plašu zināšanu spektru
- Paaugstināt ekonomisko darbību kvalitāti un efektivitāti, nevis veicināt liela mēroga infrastruktūru attīstību
- Vienādu apstākļu radīšana visiem viena profila uzņēmējiem
- Veicināma vietējo zemnieku piesaistīšana bioloģiskās lauksaimniecības attīstībai
- Tāpat atbalstāma nelielu ražotņu izveide lauksaimniecības produkcijas pārstrādei
- Kaut arī zemes auglība nav īsti piemērota lauksaimnieciskajai lielražošanai, tomēr lauksaimniecība ir iedzīvotāju lielas daļas pamatnodarbošanās un dzīvesveids

SECINĀJUMI

- ✓ Latvijā un Dundagas pagastā ir unikāla iespēja izvēlēties ilgtspējīgas saimniekošanas metodes vēl pirms dabas resursu noplicināšanas
- ✓ Turpmākā infrastruktūras un uzņēmējdarbības sekmīga attīstība (ieskaitot tūrisma attīstību) nebūs iespējama bez vides problēmu risināšanas, piem., kvalitatīvu ūdens resursu nodrošināšanas
- ✓ Uzņēmējdarbības attīstība nodrošinās teritorijas attīstību, veidos pagasta tēlu, radīs jaunas darba vietas, veicinās intelektuālā potenciāla saglabāšanos, dos pašvaldībai ienākumus iedzīvotāju ienākuma nodokļa veidā
- ✓ Uzņēmumi veiks arī sponsoru darbību (izglītībai, kultūrai, sociālai aprūpei) un palīdzēs nodrošināt ceļu uzturēšanu
- ✓ Lauksaimniecībā pagastā ir potenciāls lopkopības un netradicionālo kultūru audzēšanas attīstībai
- ✓ Pagastā ir pamats dziļi specializētas kokapstrādes attīstībai, kas ļautu daudzkārt palielināt produkcijas pievienoto vērtību
- ✓ Privātajos mežos neatjaunotās nocirstās platības apdraud meža resursu vērtības saglabāšanu nākotnē, jo tās aizaug ar saimnieciski mazvērtīgām sugām
- ✓ Domājot par pastāvēšanu Eiropas tirgū, vispirms jāanalizē, kā tur trūkst, nevis jāmēģina iespieties tajā ar jau esošo un subsidēto produktu
- ✓ Pagastā ir maz sadzīves pakalpojumu uzņēmumu

2.3. Mērķi

STRATĒGISKIE MĒRĶI
<ul style="list-style-type: none">➤ Veicināt uzņēmējdarbības aktivitātes – kā pamatu iedzīvotāju labklājībai:<ul style="list-style-type: none">- Veicināt sabalansētu, vidi saudzējošu un resursus racionāli izmantojošu mežizstrādes un kokapstrādes nozaru attīstību, nodrošinot stabilu konkurētspēju iekšējā un starptautiskajā tirgū- Stabilizēt un attīstīt konkurētspējīgu, daudzfunkcionālu, dažādās metodēs balstītu un videi draudzīgu lauksaimniecisko ražošanu un veicināt kooperāciju- Veicināt amatniecības, kā nākotnes ekonomikas neatņemamas sastāvdaļas, attīstību
ILGTERMIŅA MĒRĶI
<ul style="list-style-type: none">➤ Sekmēt labvēlīgas un pievilcīgas uzņēmējdarbības vides radīšanu, kas veicinātu investīciju piesaisti un iekļūšanu vietējā un starptautiskajā tirgū ar augstas pievienotās vērtības produktiem➤ Sekmēt ilgspējīgu saimniekošanas metožu ieviešanu➤ Sekmēt meža zemju nenoplicinošu apsaimniekošanu, saglabājot un pavairojot bioloģisko daudzveidību, produktivitāti, atjaunošanās spēju un potenciālo spēju veikt nozīmīgas ekoloģiskās, ekonomiskās un sociālās funkcijas➤ Sekmēt pasaules tirgū konkurētspējīgas kokapstrādes produkcijas ražošanu, no izejvielu eksporta pārejot uz gatavās produkcijas eksportu➤ Veicināt vietējo kokapstrādes uzņēmumu tehnoloģiju attīstību, lai nodrošinātu sabalansētu, pilna cikla, bezatlikumu kokapstrādi➤ Atbalstīt vietējās enerģijas ražošanu➤ Veicināt lauksaimnieciskās ražošanas stabilizāciju, konkurētspējīgas, videi draudzīgas lauksaimnieciskās ražošanas attīstīšanu, balstoties uz vietējo resursu izmantošanu, lai, intensīvi nodarbojoties ar lauksaimniecību, iedzīvotāji spētu sev nodrošināt pienācīgu dzīves līmeni➤ Veicināt pilna cikla ražošanas izveidi lauksaimniecībā
VIDĒJA TERMIŅA MĒRĶI
<ul style="list-style-type: none">➤ Radīt Eiropas, pasaules un vietējā tirgū pieprasītu produktu (pakalpojumu) audzēšanas un ražošanas (pieāvājuma) vietas➤ Veicināt ražošanas materiāli tehniskās bāzes sakārtošanu➤ Veicināt moderno, videi draudzīgo tehnoloģiju ieviešanu➤ Vietējo resursu un produkcijas pievienotās vērtības palielināšana➤ Veicināt kooperāciju lauku uzņēmēju vidū➤ Veicināt kvalitatīva darbaspēka attīstību➤ Veicināt vietējo dabas resursu izmantošanu (māla, smilts ieguve; akmens šķembu ražošana; skuju pārstrāde)➤ Veicināt t.s. tīklu veidošanos jeb sasaistīt savstarpēji radniecīgas ekonomiskās un citas aktivitātes, arī sadarbībā ar kaimiņpašvaldībām, tādējādi samazinot sociālās izmaksas, palielinot konkurētspēju un līdzsvaru saimnieciskajā attīstībā➤ Veicināt netradicionālās lauksaimniecības ieviešanu un bioloģisko metožu izmantošanu, ražojot ekoloģiski tīrus, nemodificētus, konkurētspējīgus pārtikas produktus

- Radīt vietējo pieprasījumu lauksaimniecības produkcijai, kas saistīts arī ar tūrisma un rekreācijas attīstību
- Saglabāt relatīvi augstvērtīgākās lauksaimniecībā izmantojamās zemes
- Saglabāt esošās un veidot jaunas nišas lauksaimnieciskajā ražošanā
- Lauksaimnieciskās produkcijas intensifikācijas, specializācijas un sadarbības starp ražotājiem un pārstrādātājiem veicināšana
- Nodrošināt lauksaimniecības un citas produkcijas atbilstību ES kvalitātes standartu prasībām
- Saglabāt lauksaimniecību arī kā dzīvesveidu,- ne tikai veicināt biznesa attīstību
- Veicināt meža racionālu apsaimniekošanu un koksnes pārstrādi, balstītu uz savstarpējās sadarbības pamatiem, sekmēt kooperatīvo mežsaimniecību izveidi
- Pašvaldībai nodrošināt iespēju kontrolēt pagasta lielākās bagātības – mežu izmantošanu
- Sekmēt izcirsto platību atjaunošanu ar augstvērtīgām koku sugām
- Veicināt kokapstrādes atlikumu izmantošanu apkurei
- Pašvaldības kapacitātes palielināšana ekonomiskās attīstības stimulēšanai (uzlabota nodokļu iekasēšanas sistēma, vietējās kontroles un sadarbības iespēju palielināšana, caurspīdīguma palielināšana, informācijas apmaiņa)

ĪSTERMIŅA MĒRKI

- Veicināt uzsāktu lauku ekonomikas atjaunošanu un dažādošanu
- Sekmēt uzņēmējdarbības atbalsta centra darbību
- Informatīvās, apmācību un konsultatīvās darbības paplašināšana
- Veicināt informāciju par pagasta uzņēmumiem un uzņēmumu caurspīdīgumu
- Modernizēt PKS “Dundaga” ražošanas un pārstrādes tehnoloģijas
- Veicināt jaunu pakalpojumu veidu attīstību
- Attīstīt vietējo kokapstrādes uzņēmumu ražošanas tehnoloģijas
- Kontroles sistēmas ieviešana privāto mežu apsaimniekošanā
- Atbalstīt un veicināt tālāku lauksaimniecisko zemju izmantošanu
- Atjaunot dīķsaimniecību darbību
- Kooperācijas un koordinācijas veicināšana ražošanā, pārstrādē un tirdzniecībā, sadarbībā ar vietējo pašvaldību, pārstrādes un realizācijas uzņēmumiem (arī citos pagastos)
- Nodrošināt sadarbību starp ražotājiem un izglītības iestādēm augsti kvalificētu speciālistu sagatavošanā
- Piedalīties labvēlīgākas lauksaimniecības un lauku politikas veidošanā valstī

2.4. Iespējamie un nepieciešamie risinājumi

- Rīkot pagasta amatnieku un uzņēmēju dienas
- Rīkot tradicionālās lauksaimnieku informatīvās dienas
- Attīstīt biznesa konsultāciju un pakalpojumu centru (palīdz vai izstrādā biznesa plānus, sniedz grāmatvedības un citus pakalpojumus vietējiem uzņēmējiem, palīdz vai sagatavo projektu pieteikumus)
- Organizēt seminārus un apmācības biznesa plānu sagatavošanā un citos jautājumos
- Regulāra, populārā stila informācija par uzņēmējdarbības atbalsta aktivitātēm, kredītu iespējām un citām uzņēmējdarbības aktualitātēm

- Paplašināt informācijas pieejamību likumdošanas jomā, kā arī iespēju piedalīties uzņēmējdarbības politikas veidošanā
- Iespējas izglītības iegūšanā Ventspilī
- Veicināt vietējo nozaru speciālistu sagatavošanu Laidzes lauksaimniecības skolā
- Mērķtiecīgi iesaistīt sabiedrību atsevišķu problēmu apspriešanā un risināšanā
- Reģistrēt uzņēmumus arī pašvaldībā, lai iegūtu informāciju, apzinātu nodokļu avotus, veicinātu uzņēmumu caurspīdīgumu un veicinātu to darbību
- Veidot uzņēmējiem tirgus izpētes datu bāzi
- Uzņēmēju darbības reklamēšana (pagasta gada grāmatā, internetā u.c.)
- Piedalīšanās izstādēs un gadatirgos
- Aicināt tirgotājus popularizēt videi draudzīgas preces un produktus
- Organizēt konkursus par videi draudzīgāko uzņēmēju
- Veidot skolēnu mācību firmas (JAL – *Junior Achievement of Latvia*)
- Izpētīt dabas resursu kvantitatīvo un kvalitatīvo stāvokli un izstrādāt to apsaimniekošanas rīcības plānus
- Identificēt ekonomisko investīciju un izaugsmes teritorijas, noteikt jaunas ekonomiskās iespējas
- Maksimāli izmantot ES un citu fondu finansu iespējas jaunu uzņēmējdarbības veidu attīstīšanai
- Piedalīties SAPARD programmā
- Reizi gadā informēt sabiedrību par mežizstrādes apjomiem un stratēģiju pagastā
- Atbalstīt privāto meža īpašnieku un apsaimniekotāju apmācību, to kvalifikācijas un meža apsaimniekošanas kultūras celšanu
- Izstrādāt mehānismu mežsaimniecības institūciju, pašvaldības un vietējo iedzīvotāju sadarbībai
- Izveidot meža īpašnieku un kokapstrādātāju kooperāciju
- Izstrādāt ilgtspējīgas, nenoplicinošas mežu apsaimniekošanas plānu
- Pilnveidot mežu aizsardzību pret ugunsnelaimēm
- Veicināt mežu izmantošanas noteikumu ievērošanas pastiprinātu kontroli
- Attīstīt kokapstrādes uzņēmumu ražošanas tehnoloģijas, meklēt specifiskas produkcijas attīstības un noieta nišas
- Kokmateriālu žāvēšana
- Skuju pārstrāde
- Koka bruģa ražošana
- Meža īpašnieku nodrošināšana ar kvalitatīvu (sertificētu) stādāmo materiālu
- Jautājuma risināšana par kokapstrādes atlikumu izmantošanu siltumapgādē
- Koksnes kurināmā ražošana eksportam
- Meža ceļu kvalitātes uzlabošana (īpašnieku apzināšana, apstākļu noskaidrošana u.tml.)
- Datu bāze par meža ceļu kvalitāti
- Izstrādāt lauksaimnieciskajai ražošanai maz piemērotu zemju apmežošanas programmu
- Vērsties pret zemes īpašniekiem, kuri pieļauj lauksaimniecībai piemērotāko zemju aizaugšanu ar nezālēm un krūmiem
- Veidot sadarbību ar pārstrādes uzņēmumu Piltēnē
- Izveidot servisu lauksaimniecības pakalpojumu sniegšanai (lauksaimnieku apvienība, tehnikas iegāde)
- Kopā ar rajona lauksaimniecības pārvaldi un lauksaimnieku konsultāciju centru organizēt zemnieku sistemātisku teorētisku un praktisku apmācību

- Organizēt lauksaimnieciskās un ekoloģiskās izglītības kursus vietējā līmenī
- Mārketinga pasākumu organizēšana
- Specializācija bioloģiskajā lauksaimniecībā
- Izstrādāt plānu Ezerpļavu lauksaimnieciskai izmantošanai
- Graudu pirmapstrāde un pārstrāde
- Atjaunot kartupeļu pārstrādi
- Pilnveidot un paplašināt ražošanu Dundagas PKS
- Zirgkopības, biškopības, aitkopības un kazkopības attīstības veicināšana
- Kartupeļu audzēšanas, dārzenkopības, ogu ražošanas un netradicionālo nozaru attīstības veicināšana
- Ražot zirņus ES
- Kooperēties produkcijas realizācijas tirgu veidošanā (augļi, saknes, medus, ...)
- Sadarbība: alternatīvā lauksaimniecība – bioloģiskā lauksaimniecība – lauku tūrisms
- Kooperācijas mehānisma izstrāde un veicināšana ražošanā, pārstrādē un tirdzniecībā
- Kooperatīvi tehnikas efektīvākai izmantošanai un iegādei, pakalpojumu sniegšanai
- Izveidot krājaizdevu sabiedrību vai piedalīties tās paplašināšanā uz Valdgales pagasta organizācijas bāzes
- Amatniecības (īpaši tūrisma aprītē) atdzīvināšana, izgatavojot augsti kvalitatīvus un oriģinālus suvenīrus
- Izpētīt amatniecības skolas iespējas Dundagā
- Izmantot mālu
- Attīstīt vilnas pārstrādes uzņēmumu
- Kūdras ieguve un izmantošana
- Izmantot akmeņus (akmens šķembu ražošana, akmeņu izmantošana celtniecībā un dekoratīvajā noformēšanā)
- Dīksaimniecību darbības atjaunošana
- Zivju dīķu īpašniekiem meklēt sadarbības iespējas kopēju projektu izstrādāšanā (piemēram, vēžu audzēšana)
- Zivju apstrādes uzņēmumu izveides veicināšana

2.5. Aptaujas

Veiktas iedzīvotāju aptaujas, gan ALED projekta ietvaros, gan ZIP un citos.

2000.gada nogalē veikta vēl papildus aptauja, lai noskaidrotu, kādas jaunas tautsaimniecības nozares, virzienus iedzīvotāji iesaka attīstīt Dundagas pagastā. Tās ir sekojošas:

- Ekotūrisms
- Netradicionālā lauksaimniecība
- Datortehnikas, elektronikas rūpnīcas neliela filiāle
- Dārzkopība
- Augļu, dārzeņu pārstrāde
- Atjaunot kartupeļu pārstrādi cietē un sīrupā
- Kokmateriālu ražošana tiem, kas ceļ mājas savām vajadzībām
- Aitkopība
- Amatniecība, piemēram, rotaļlietu izgatavošana no dabiskiem materiāliem
- Griķu audzēšana

2.6. Projekti, vadlīnijas

- Sadarbība ar Piltenes pārstrādes uzņēmumu (ogas, augļi, dārzeņi)
- Teritoriju atbilstība alternatīvu lauksaimniecības kultūru audzēšanai (izpētīt, kur un, kādi kultūraugi ir perspektīvi)

Sadarbībā iesaistītās puses:	<ul style="list-style-type: none"> - Pašvaldības lauksaimniecības speciālisti - Pieaicināti konsultanti – biologi, agronomi, farmaceiti, pārtikas tehnologi - Ieinteresētie zemju īpašnieki - Uzņēmēji, kas veiku produkcijas realizāciju
Projekta īstenošanas gaita:	<ul style="list-style-type: none"> - Izpētīt to kultūraugu, ārstniecības augu un garšaugu tirgu, pēc kuriem ir pieprasījums - Izpētīt, kuri no tiem ir audzējami mazauglīgajās pagasta augsnēs - Apzināt Latvijas un ārvalstu pieredzi šajā jomā - Izvēlēties dažas lauku saimniecības, kas pārbaudītu noteiktu kultūru ražību, izmantojot ar projektu palīdzību piesaistītus līdzekļus - Apkopot pieredzi un nodot zināšanas citiem lauksaimniekiem
Finansējums:	- Piesaistīt SAPARD lauku programmas līdzekļus

- Krājaizdevu sabiedrība
- Ziemeļkurzemes biznesa asociācija (ZBA)

Vīzija: piecu gadu laikā Ziemeļkurzemes biznesa asociācija būs izveidojusies par centru, kuru vadīs ikgadēji ievēlēta vietējo uzņēmēju padome un, kur jebkurš Ziemeļkurzemē (PSA) reģistrēta uzņēmuma pārstāvis varēs iegūt apmācību pēc izvēles, pašmācības iespējas, informāciju uzņēmējdarbības plānošanai, jaunu resursu un klientu kontaktus, kā arī vienkāršas un ērtas saziņas iespējas ar citām vietējām organizācijām.

Galvenais mērķis: nākamajos piecos gados katru gadu papildināt ZBA ar 20 jauniem uzņēmējiem, palielināt nodarbinātības līmeni sadarbības apvienības teritorijā par 3% un palielināt sadarbības uzņēmumu tīro peļņu par 2%.

2.7. SVID

<i>Stiprās puses</i>	<i>Vājās puses</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Dabas resursi • Lēts darbaspēks • Iespēja nopelnīt nelegāli • Ostas tuvums • Pietiekošs pieprasījums • Uzņēmīgi cilvēki 	<ul style="list-style-type: none"> • Neattīstīta un stipri nolietojusies infrastruktūra (sevišķi ceļi) • Nav teritorijas attīstības plāna • Nelabvēlīga nodokļu politika • Nespēja konkurēt ar importēto lauksaimniecības produkciju

<ul style="list-style-type: none"> • Daudz brīvu telpu • Īpaši atbalstāms reģions • Uzsākta uzņēmēju un speciālistu izglītošana • Mobilo sakaru iespējamība • Ir ZBA 	<ul style="list-style-type: none"> • Nestabila nodokļu sistēma • Deformēta nacionālās ekonomikas teritoriālā struktūra • Neprognozējamas cenu un kursa (USD) svārstības • Investīciju trūkums • Subsīdiju trūkums vai nepietiekamība lauksaimniecībā • Augstas ražošanas izmaksas • Zemas lauksaimniecības produktu iepirkuma cenas • Neapmierinoša informatīvā sistēma • Pastāvošā valsts un pašvaldību birokrātija • Nodokļu administrēšanas kārtība nerada pašvaldību ieinteresētību veicināt uzņēmējdarbību • Uzņēmumu necaurspīdīgums • Nelabvēlīga likumdošana • Apgrūtinātas kredīta iespējas (augsti procenti) • Negodīgi partneri • Lēns naudas apgrozījums • Zema iedzīvotāju pirktspēja • Realizācijas tirgus trūkums, mazs vietējais tirgus • Nekvalificēts (vai neatbilstošs pieprasījumam) darbaspēks • Alkoholisms • Daudz neizmantotu lauksaimniecības zemju • Lauksaimniecībai piemērotu augšņu trūkums • Līdzekļu trūkums ražošanas attīstībai • Apgrozāmo līdzekļu trūkums • Nepietiekama pieredze un izglītība saimniekošanai mūsdienu apstākļos • Nepietiekama kooperācija • Nemākulīga un ekonomiski nepamatota privāto mežu apsaimniekošana • Neapstrādātas koksnes eksports • Neapmierinoša sadarbība starp VAS un vides aizsardzības institūcijām • Medījamo dzīvnieku skaita samazināšanās
<p><i>Iespējas</i></p>	<p><i>Draudi</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> • Ražošanas paplašināšana • Pilns koksnes izmantošanas process (palielinot pievienoto vērtību) • Koksnes apstrādes blakusproduktu izmantošana • Investīciju piesaistīšana • Izglītības iegūšanas iespējas • Uzņēmējdarbības atbalsta centrs Ventspilī • Ventspils kā preču un pakalpojumu noieta tirgus • Kooperācijas veidošana • Sadarbība starp pašvaldībām un starptautiskie kontakti • Lauku tūrisma attīstība • Kokapstrādes attīstība • Medību attīstība • Neizmantoto zemju apsaimniekošana • Netradicionālās lauksaimniecības 	<ul style="list-style-type: none"> • Mainīga nodokļu un muitas politika, nodokļu paaugstināšanās • Neziņa par zemju īpašumiem nākotnē • Iedzīvotāju un ražošanas koncentrācija atsevišķos centros • Meža resursu izsīkums • Gala produkta iepirkuma cenu samazināšanās • Nestabila valsts politika, ekonomiskās situācijas pasliktināšanās valstī • Konkurence, lielo uzņēmumu un kopfirmu ienākšana • Izejvielu trūkums un to sadārdzināšanās • Elitārisma un visatļautības palielināšanās • Izpostītas dabas ainavas

attīstība

- Piena-gaļas lopkopības attīstība
- Tālākizglītošanās un pārprofilēšanās
- Biznesa inkubatora izveide
- Apkārējās vides sakārtošana

3. Tūrisms

Vīzija:

- Dundagas pagasts ir tūristu iecienīta teritorija, kas savu popularitāti ieguvusi, attīstot ilgtspējīgu, vidi saudzējošu un vietējo iedzīvotāju labklājību nodrošinošu tūrisma biznesu dažādās tā jomās, ieskaitot konferenču, semināru un kultūras tūrisma.
- Tūrisma biznesa sekmīgas attīstības pamatā ir vietējo kultūrvēstures un dabas vērtību un savdabību saudzējoša izmantošana, sadarbojoties vietējai pašvaldībai ar uzņēmējiem, sabiedrisko sektoru un citām organizācijām.
- Ir labi attīstīta un kvalitatīva tūrisma infrastruktūra un apkalpes tīkls
- Tūrisma uzņēmēju vidū atrastas izdevīgas kooperācijas formas, tiek veidotas jaunas nišas tūrisma piedāvājumu dažādošanā, tūrisma biznesa sasniegts augstu profesionalitāti
- Pagastā darbojas tūrisma informācijas un koordinācijas centrs. Ir viesu mājas, kafejnīcas, gidi, interesanti tūrisma maršruti un pievilcīgas izklaides iespējas
- Tiek sekmīgi izmantotas Ventspils un Rojas (Mērsraga) prāmju satiksmes radītās tūrisma attīstības iespējas
- Dundagas vidusskolas skolēni iegūst padziļinātas zināšanas un praksi tūrisma biznesā, arī saistībā ar vietējiem apstākļiem
- Pieaugušo izglītības centrā tiek sagatavoti vietējie gidi
- Pils ir attīstīta kā tūrisma, kultūras un konferenču centrs, ar labiem sakariem mūsu valstī un ārzemēs
- Tūrisma vajadzībām atjaunots arī šaursliežu dzelzceļa posms
- Atrastas iespējas piedāvāt pakalpojumus tūristiem arī aukstākajos gadalaikos
- Dundagā notiek regulāri valsts un starptautiska mēroga pasākumi

3.1. Situācijas raksturojums

Šodien tūrisma industrija kļūst par vienu no svarīgākajām nozarēm pasaulē. Pasaules tūrisma organizācija prognozē, ka līdz 2020.g. Baltijas reģionā, salīdzinot ar citām Eiropas daļām, notiks strauja tūrisma attīstība, kas savukārt varētu veicināt ekonomikas augšupeju un labklājību. Latvijā šai jomā esot sagaidāma liela konkurence starp novadiem.

Tūrisms tiek uzskatīts arī par vienu no galvenajām Talsu rajona turpmākās attīstības prioritātēm.

Ir izstrādāts ekotūrisma attīstības plāns Kurzemes rietumu piekrastei (ETAP), tai skaitā arī Dundagas pagastam. Projekta laikā tika apzinātas un novērtētas dabas un kultūras pasākumu un norišu iespējas un daudzums projekta teritorijā. Norādes un vadlīnijas ņemamas vērā ne tikai ekotūrisma sakarā, bet arī attīstot jebkāda veida tūrisma Dundagas pagastā, jo pareizs galvenais uzdevums ir sakārtot un izveidot infrastruktūru jeb radīt bāzi dažādu tūrisma virzienu attīstībai. Tāpat, tūrisma biznesa sekmīgu veidošanu kavē tūrisma organizatoriskās struktūras un investīciju trūkums. Bremzējošs faktors ir arī iedzīvotāju mentalitāte, pasivitāte, entuziasma trūkums.

ETAP raksturoti dažādi tūrisma veidi, aktivitāšu sezonas īpatnības (kā arī veidi, kā pagarināt aktīvo tūrisma sezonu), doti priekšlikumi sadarbības tīklu veidošanai dažādos līmeņos, ir priekšlikumi dažādiem maršrutiem un pasākumiem. Balstoties uz aptaujas datiem, norādīts, kam tūristi visvairāk pievērš uzmanību, kam dod priekšroku un, kāda ir viņu motivācija dodoties ceļojumā, kā arī, cik lielu naudas summu tūrists ir gatavs izdot, piemēram, diennaktī. Apkopoti aptauju rezultāti, kuros secināts, ka, izvēloties apmeklēt Latviju, cilvēki galvenokārt pievērš uzmanību ainavai, kultūrvēsturiskajiem objektiem un mazskartajai dabai.

Iepriekšminētā projekta ziņojumā aprakstīti arī galvenie uzmanību piesaistošie objekti Dundagas pagastā, dažādas iespējamās aktivitātes dabā. Norādīts, kuras teritorijas ir īpaši piemērotas ekotūrisma attīstībai, un, kurās iespējams tikai stingri kontrolēts tūrisms. Dota arī vienkāršota ciemu tūrisma shēma.

Plānojot tūrisma īpaši aizsargājamās dabas teritorijās un citur, jānosaka iespējamā slodze un konkrētu ekosistēmu noturība pret slodzēm. Lai samazinātu slodzi, jāpaaugstina teritorijas labiekārtošanas līmenis.

Izvērtēta piedāvājamo pakalpojumu attīstība un dažādas mārketinga metodes Latvijā un ārzemēs. Rekomendētas nepieciešamās apmācību programmas, aprakstīti ekotūrisma profesionālo iemaņu līmeņi dažādu funkciju veikšanai šajā sistēmā.

ETAP norādīts, ka attīstot kultūras tūrisma, ir svarīgi veidot nevis muzejiskus skatus, bet radīt iespēju apmeklētājam pašam iepazīt vietējo cilvēku dzīves veidu, lai viņš izprastu un cienītu vietējo kultūru. To apstiprinājuši apmeklētāju aptaujas rezultāti, - it īpaši respondenti no Vācijas uzsvēruši vēlmi piedalīties vietējās sadzīviskajās aktivitātēs. ETAP piedāvāti galvenie pasākumi, kurus vajadzētu realizēt, arī kultūras tūrisma jomā, tai skaitā izrādes un iestudējumi, dodot tūristiem iespējas piedalīties tajos pašiem. Norādīts arī, ka jānodrošina kultūras tūrisma kvalitāte un ilgtspējība: nekādi "plastmasas" risinājumi, nekāda izgudrota folklorā; jāņem vērā arī šodienas kultūra un dzīves veids, ne tikai pagātne.

Pašlaik pagastā nav vērojama gandrīz nekāda sadarbība arī starp tiem dažiem uzņēmumiem vai iestādēm, kas darbojas tūrisma jomā. Tiek atzīta sadarbības nepieciešamība, taču brīvprātīgas sadarbības pieredzes un koordinētas plānošanas trūkuma dēļ, tās attīstība kavējas. Ir bažas, ka patreizējā situācijā atsevišķie entuziasti nobīdīsies no varas iestāžu un profesionāļu atbalsta trūkuma.

Vairums pagasta teritorijā dzīvojošo cilvēku nav saņēmuši pietiekoši daudz informācijas, lai saskatītu tūrisma dažādās formas, piedāvājumus, iespējas. Teorijā un likumdošanā tiek uzsvērtas ilgtspējīgas attīstības ideja un videi draudzīgas saimnieciskās darbības principi, taču cilvēki praktiski nav informēti par prasībām, kas šajā kontekstā tiek izvirzītas viņiem. Pašvaldības līmenī pagaidām nepastāv sistēma, kas sniegtu konstruktīvu palīdzību personām, kuras vēlas veidot tūrisma uzņēmumu.

3.2. Problēmas pamatnostādnes, secinājumi

PROBLĒMAS
<ul style="list-style-type: none"> ◆ Tūrisms patreiz vairāk vai mazāk ir neorganizēts ◆ Nepieciešamo iemaņu un arī būtiskas informācijas trūkums par uzņēmējdarbību un tās iespējām ◆ Trūkst valsts tūrisma politikas, kā arī investīciju programmas tūrisma un rekreācijas attīstībai ◆ Informācijas centra un koordinēta mārketinga trūkums

- ◆ Ceļu sliktā kvalitāte, ciemu zems infrastruktūras attīstības līmenis, neattīstīta tūrisma organizatoriskā struktūra
- ◆ Labi izstrādātu un aprīkotu maršrutu un servisa trūkums
- ◆ Uzņēmīgu cilvēku un kvalificētu speciālistu trūkums
- ◆ Apstākļiem neatbilstošas prasības kredīta izmantošanā
- ◆ Motivācijas trūkums (cilvēki netic, ka tas varētu nest peļņu)
- ◆ Nesakopty kultūras un vēstures pieminekļi
- ◆ Kooperācijas trūkums
- ◆ Zema vietējo tūristu maksātspēja
- ◆ Nav labiekārtotu peldvietu

PAMATNOSTĀDNES UN ATZIŅAS

- Tūrisms uzskatāms par vienu no attīstības stratēģiskajiem virzieniem Dundagas pagastā, kas varētu radīt gan jaunas darba vietas, gan sakārtot vidi, gan pavērt ceļu peļņai
- Tūrisms arī nacionālā līmenī tiek uzskatīts par stratēģisku ekonomiskās attīstības prioritāti
- Jebkura tūrisma veida ietvaros ir jāsabalansē vides aizsardzības prasības, sociālais taisnīgums un ekonomiskais izdevīgums
- Bez sakārtotas vides infrastruktūras jebkurā apdzīvotā vietā nebūs iespējams nākotnes attīstību saistīt ar tūrismu
- Galvenais veids, kā kontrolēt dabas resursu izmantošanu tūrisma vajadzībām, ir to cilvēku apmācīšana, kuri gūst ienākumus no tūrisma
- Lai gan ir skaidri saprotams, ka lauku apvidos tūrisma attīstība ir atkarīga no mazajiem uzņēmumiem, arī pagasta pašvaldībai vajadzētu veicināt infrastruktūras attīstību un informācijas nodrošināšanu.
- Tā kā ilgtspējīgs tūrisms vai ekotūrisms ir atzīts par pieņemamāko Kurzemes rietumu piekrastei, tad šāda tūrisma un arī mazo uzņēmumu attīstībai, kuri ir tipiski šim tūrisma paveidam, vajadzētu saņemt varas iestāžu pretimnākšanu, gan pašvaldību, gan valsts līmenī.
- Tūrisma atbalsta stratēģija un pasākumi jāuzskata par ieguldījumu lauku vides attīstībā, t.i., darba vietu nodrošināšanā un pašnodarbinātības līmeņa uzlabošanā un vispārējā dzīves līmeņa celšanā.

SECINĀJUMI

- ✓ Vietējie resursi ir piemēroti tūrisma un rekreācijas attīstībai, kas lielā mērā būs atkarīga no infrastruktūras attīstības (PIPAP)
- ✓ Patreiz pieprasījums pēc tūrisma pakalpojumiem ir lielāks nekā piedāvājums
- ✓ Ja pagastā esošie uzņēmumi laikus nesaskatīs savas priekšrocības, vietā nāks citi
- ✓ ETAP izmantojams kā vadlīnijas ne tikai ekotūrisma attīstībai, bet arī visu to pasākumu veikšanai un sistēmas radīšanai, kas attiecas uz tūrisma attīstību kopumā
- ✓ Arī tuvākajā nākotnē, domājams, galvenais tūristu ierašanās iemesls pagastā joprojām būs vēlme apmeklēt Slīteres nacionālo parku, Dundagas pili un Kolkas ragu, tāpat tā joprojām būs vēlme atpūsties jūras tuvumā
- ✓ Lauku tūrismam ir plašas attīstības iespējas Dundagas pagastā, jo:
 - lauku iedzīvotājiem ir nepieciešamība pēc papildus peļņas
 - tā ir iespēja racionāli izmantot brīvās dzīvojamās telpas un zemi, kas nav piemērota lauksaimnieciskajai ražošanai, kā arī veicināt skaistāko ainavu

saglabāšanu

- iespēja lauku iedzīvotājiem satikties ar dažādu profesiju un dzīves stilu cilvēkiem, paplašināt redzesloku un izmantot jaunas iespējas
- izdevība cilvēkiem, kuri pārcēlušies uz dzīvi laukos, bet ar lauksaimniecisko ražošanu nevēlas nodarboties

3.3. Mērķi

STRATĒĢISKAIS MĒRĶIS

- Izveidot un attīstīt ekonomisko stabilitāti sekmējošu, pagasta dabas un kultūrvēsturiskajās vērtībās un savdabībā balstītu, ilgtspējīgu tūrisma sistēmu

ILGTERMIŅA MĒRĶI

- Attīstīt tūrismu un rekreāciju kā stabilu vietējo nozari un iekļaut to starptautiskajā aprītē
- Izveidot un attīstīt vidi saudzējošu, vietējās kultūrvēstures un būvniecības tradīcijās balstītu, augsti kvalitatīvu tūrisma infrastruktūru
- Attīstīt Dundagas pils kompleksu par Kurzemes ziemeļdaļas piekrastes teritorijas tūrisma centru
- Nodrošināt maksimālu vietējo iedzīvotāju interešu ievērošanu tūrisma attīstības kontekstā

VIDĒJA TERMIŅA MĒRĶI

- Attīstīt Dundagas pili par nozīmīgu tūrisma aprites objektu
- Attīstīt jaunus, teritorijas savdabībai atbilstošus organizētā tūrisma veidus, maksimāli samazinot neorganizētā tūrisma iespējas
- Sekmēt jau esošo tūrisma resursu mērķtiecīgu sakārtošanu un attīstīšanu
- Veidot tūrisma pakalpojumu tīklu, cenšoties piemērot jau esošo infrastruktūru un izmantot vēsturiskās celtnes
- Lauku sētu, viesu māju un vasarnīcu tipa apmešanās vietu plašāka piedāvājuma veicināšana
- Veicināt mazas ietekmes tūrisma (t.sk. ekotūrisma, agrotūrisma) attīstību
- Veicināt kultūras tūrisma attīstību, ietverot arī lībiešu kultūras bagātības
- Sekmēt mijiedarbību starp tūrisma un alternatīvās (ekoloģiskās) lauksaimniecības attīstību
- Mazināt kontrolēto un nekontrolēto tūristu plūsmu negatīvo ietekmi uz vidi

ĪSTERMIŅA MĒRĶI

- Veicināt dažādu sadarbības formu veidošanos tūrisma nozarē
- Sekmēt pašvaldību kooperāciju tūrisma informācijas, apkalpošanas un koordinācijas sistēmas izveidē
- Tūrisma infrastruktūras dažādošana, lai pilnveidotu tūristiem piedāvāto pakalpojumu spektru, palielinātu tūristu plūsmu un veidotu jaunas darbavietas
- Nodrošināt speciālistu piesaistīšanu, izglītības un pieredzes apmaiņas iespējas tūrisma jomā
- Celt sabiedrības apziņas un izpratnes līmeni par tūrisma nozares iespējām un novada vērtībām

- Veicināt pašvaldību, uzņēmēju un iedzīvotāju ieinteresētību darboties tūrisma jomā.
- Panākt nepārtrauktu tūrisma objektu uzturēšanu kārtībā un īpašumu sakopšanu
- Attīstīt tūrisma reklāmu
- Veicināt projektu attīstību ar tūrismu saistītās nozarēs
- Stimulēt velotūrisma attīstību
- Popularizēt lauku tūrismu kā alternatīvu darbību zemnieku saimniecībās

3.4. Iespējamie un nepieciešamie risinājumi

- Izveidot tūrisma informācijas un plānošanas centru, piedāvājot informāciju arī par visu Ziemeļkurzemi
- Dalība vienotas Ziemeļkurzemes tūrisma informatīvās sistēmas izveidē
- Izgatavot un izvietot tūrisma informācijas zīmes: pie objektiem, norāžu zīmes, servisa zīmes, vienota *logo* izveide
- Dalība vienota informatīvo zīmju tīkla attīstībā visā reģionā (pie autoceļiem un apdzīvotās vietās)
- Pašvaldībai gatavot informācijas materiālus par vietējām iespējam tūrismā
- Sagatavot ceļojumu rokasgrāmatu par pagastu un tā tuvāko apkārtni
- Sagatavot arī kabatas formāta izdevumus
- Sagatavot kabatas formāta teritorijas karti, uz tās izceļot ievērojamākās vietas; otrajā kartes pusē varētu sniegt būtiskāko informāciju par tūrisma principiem, aktivitātēm un pakalpojumiem dažādās valodās
- Par aktivitāšu apvidiem izgatavot atsevišķas informatīvās lapas,- ar kartēm, iespējamām aktivitātēm un pieejamiem pakalpojumiem. Tām visām pēc formas un stila vajadzētu būt vienādām, lai klients tās varētu atpazīt
- Dalība starptautiskās tūrisma izstādēs
- Vairāk piesaistīt tūristus esošajiem objektiem, izmantojot reklāmas iespējas
- Izveidot tūrisma nozares pašvaldības uzņēmumu
- Tūrisma objektu apzināšana, to ietilpības un atraktivitātes novērtējums
- Plānojot rekreācijas zonas, jāņem vērā mežu un citu teritoriju tolerance pret rekreācijas slodzēm, paredzot labiekārtošanu šais zonās
- Noteikt maksimālās pieļaujamās tūristu slodzes (pie kurām vēl nerodas būtiskas izmaiņas vidē) objektos un kontrolēt slodzes radītās izmaiņas. Veidot regulētas un kontrolētas tūrisma plūsmas
- Sakārtot problēmobjektus, kas saistīti ar jau izvietotajām zīmēm un tādēļ palielināto slodzi uz šiem objektiem, kas nav īsti gatavi tūristu regulārai uzņemšanai
- Pēc iespējas drīzāk jāizveido individuālās apsaimniekošanas plāni no dabas aizsardzības viedokļa vērtīgām teritorijām. Plānā jābūt noteiktām un iekļautām visām šīs teritorijas dabas un kultūras vērtībām, tam jāsaturs skaidri, detalizēti ieteikumi, un tas, kāda veida aktivitātes ir atļautas. Šādu aktivitāšu kontrolei un koordinēšanai būtu jāizveido noteikta līguma vai atļauju izsniegšanas sistēma.
- Realizēt Dundagas pils saglabāšanas, kultūras, semināru un konferenču tūrisma centra izveides pasākumu plānu, tai skaitā:
 - iekārtot tūrisma informācijas centru
 - organizēt mākslas darbu un rokdarbu izstādes-pārdošanas
 - iesaistīt privātas un juridiskas personas, kas vēlētos uzsākt uzņēmējdarbību pilī

- organizēt pasākumus pils zālēs
- izveidot un attīstīt viesnīcas darbību
- sadarboties ar citām pilīm
- realizēt citus projektus
- Iesaistīt tūrisma aprītē mākslas un mūzikas skolu
- Izpētīt, popularizēt un censties izmantot visas investīciju piesaistīšanas iespējas
- Meklēt iespējas ietekmēt dažādu līmeņu valsts atbildīgo institūciju lēmumus par labu tūrisma un citu uzņēmējdarbības veidu attīstībai
- Izplānot un iekārtot kājniēku, velosipēdistu, ūdenstūristu un autobraucēju maršrutus un takas
- Dabas un meža taku, riteņbraukšanas, pārgājienu un citu piedāvājumu sasaiste ar jau esošajiem tūrisma infrastruktūras objektiem
- Uz esošo upju bāzes izveidot ekotūristiem interesantus maršrutus ar dažādu aktivitāšu iespējām (Pāce, Kaļķupe, Raķupe)
- Izveidot velomaršrutu pa veco *bānīša* ceļu, ar organizētām pieturvietām vecajās stacijās, kur varētu būt atpūtas iespējas, Dundagas pusei raksturīgu, augsti kvalitatīvu un oriģinālu amatniecības izstrādājumu iegāde
- Piedalīties Latvijas Ekotūrisma savienības darbā
- PSA "Ziemeļkurzeme" vajadzētu savos štatos iekļaut vismaz vienu cilvēku, kurš kārtotu un saskaņotu tūrisma tīkla darbību. Šāds cilvēks, kopā ar vietējām grupām, sagatavotu un izstrādātu detalizētu attīstības plānu attiecīgajiem apvidiem, palīdzētu sastādīt individuālos biznesa plānus, rīkotu apmācību kursus un seminārus
- Sadarbības plānošana ar Ventspils, Talsu un Rojas pašvaldībām tūrisma veicināšanai un attīstībai
- Apzināt jūras pasažieru satiksmes attīstības iespējas starp Sāmsalu un Roju (Mērsragu) un Ventspili un Vestervīku
- Sadarbība ar Slīteres nacionālā parka administrāciju un Lībiešu krasta administrāciju
- Plānot piekļūšanu, labiekārtošanu, atkritumu un notekūdeņu savākšanu un attīrīšanu vietām un teritorijām, kurās paredzēta vai jau notiek aktīva tūrisma darbība
- Sabiedrisko tualešu izbūve
- Viesu māju izveide un attīstība, sabiedriskās ēdināšanas uzņēmumu attīstība
- Kempingu izveide
- Autotransporta un velosipēdu nomas uzņēmumu izveide tūristu apkalpošanai
- Sakopt un restaurēt kultūras, vēstures un dabas pieminekļus un teritorijas
- Piemērot kultūrvēsturiskās būves tūrisma infrastruktūras vajadzībām
- Novirzīt investīcijas to teritoriju un objektu labiekārtošanai, kur plānota tūrisma attīstība, izveidojot arī labiekārtotus auto stāvlaukumus
- Galvenajos apdzīvotajos centros nodrošināt veikalos iespēju iegādāties vietējos pārtikas produktus. Veikalos ierīkot īpašas letes vietējiem ražojumiem. Veikalu īpašniekiem slēgt līgumus ar vietējiem zemniekiem par ekoloģiski tīras produkcijas piegādi.
- Veicināt ekoloģiskās sertificēšanas sistēmas ieviešanu, saskaņā ar kuru nosaka lauksaimniecības produktu ekoloģisko tīrību. No ekotūrisma viedokļa šāda sertificēšana ir ļoti ieteicama; būtu vēlams sertificēšanas sistēmu izplatīt un ietvert tajā plašāku lauku tūrisma aktivitāšu spektru, ietverot arī tādas sfēras kā izmitināšana un sabiedriskā ēdināšana
- Vietējo ražojumu tirdzniecību koordinēt ar naktsmītņu un ēdināšanas pakalpojumu vietām

- Veicināt amatnieku darbu tirdzniecību
- Mednieku tipa namiņu izveide neparastāku vaļasprieku cienītājiem (putnu vērošana, botāniskās takas u.c.)
- Medību tūrisma attīstības potenciāla izpēte
- Katrā apdzīvotā vietā nodrošināt vismaz vienu labas kvalitātes ūdensieguves vietu, kas pieejama visām vietējām saimniecībām
- Kaļķu apkārtnes Zilo kalnu kraujas kompleksa iespēju izpēte un izmantošana ekotūrisma attīstībā
- Precizēt iespējamus ekotūrisma maršrutus vai dabas takas Zilo kalnu apkārtnē
- Izmantot ezera un dīķu potenciālu, neapdraudot to dabas kvalitāti
- Nodrošināt iespēju iegādāties makšķerēšanas kartes vietējās pakalpojumu iestādēs (pie īpašniekiem, kafejnīcās, veikalos, benzīntankos, u.c.).
- Organizēt seminārus un apmācības biznesa plānu sagatavošanā cilvēkiem, kurus tūrisms interesē kā pamata vai papildus peļņas avots, strādājot pie konkrētiem projektiem un to praktiskās ievirzes
- Informēt, izglīt, vienoties un slēgt līgumus ar tūrisma objektu un teritoriju īpašniekiem par to apsaimniekošanu un aizsardzību
- Vietējo kultūras vērtību popularizēšana ar izstāžu vai citu kultūras notikumu starpniecību
- Veidot īpašas kultūrtūrisma programmas
- Ieviest kultūras notikumu brīvdienu sarīkojumus
- Turpināt attīstīt tūrisma uzņēmējdarbības apgūšanu Dundagas vidusskolā
- Veidot skolēnu tūrisma biznesa mācību firmu (JAL – *Junior Achievement of Latvia*)
- Iesaistīt skolēnus tūrisma objektu plānošanā, informatīvās bāzes veidošanā un gidu gatavošanā
- Organizēt bērnu un ģimeņu ekoloģiskās vasaras nometnes
- Veidot un piedāvāt atpūtas iespējas nedēļas nogalēs
- Vecais ūdenstornis Dundagas centrā:
 - veikt jumta restaurāciju, sienu un jumta krāsošanu, iekšējo kāpņu remontu un iekšējās telpas iekārtošanu
 - izmantot to kā skatu torni ar kafejnīcu un rokdarbu veikaliņu u.tml.
 - informācija par transporta un citiem pakalpojumiem
- Dīķis:
 - jāveic tīrīšana, niedru pļaušana (vajadzīgs niedru pļāvējs, ir projekts)
- Pils parks:
 - profesionāla dārznieka štata vieta
 - parka plāna sastādīšana
 - informācijas stenda izgatavošana
 - informācijas norāžu un plākšņu uzstādīšana
 - dabas takas veidošana
 - strūklakas atjaunošana
 - estrādes ainaviski arhitektoniskā veidola pārskatīšana, jauna risinājuma projekta sastādīšana un pārbūves (atjaunošanas) darbu organizēšana
- Saliņa:
 - atjaunot tiltiņu
 - veikt kopšanas darbus
 - ierīkot mākslas darbu izstādēm un sarīkojumiem pārklājamo laukumu
- Centra infrastruktūra:

- nepieciešama tūristu grupu autobusu stāvvietā
- nepieciešama kvalitatīva tualete

3.5. Projekti, vadlīnijas

- Ir izstrādāts Ekotūrisma attīstības plāns Kurzemes rietumu piekrastei, tai skaitā Dundagas pagastam
- Dundagas pils saglabāšanas, rekonstrukcijas, kultūras un tūrisma centra izveides pasākumu plāns
- Sagatavots pils attīstības projekta pieteikums *Getty Grant* fondam
- Ekotūrisma attīstības veicināšanas programma z/s "Pūpoli", iesaistot skolēnus
- Mazirbes draudzes teritorijas projekts: vides sakopšana, ainavu veidošana, tūrisms
- Piedalīties ilgtspējīga tūrisma attīstības projektos Baltijas jūras mērogā
- Veidot ciemu tūrisma interešu grupas. Šīm grupām vajadzētu izstrādāt detalizētu darbības plānu aktivitātēm noteiktā teritorijā. Tajā jāparedz vismaz divas attīstības fāzes, kas savukārt dalāmas trīs tipa aktivitātēs (ETAP):
 - Pirmajai fāzei jānodrošina, lai esošajām aktivitātēm būtu pieejams tām atbilstošais servisa klāsts, jo, pretējā gadījumā, tūrists to meklēs citur un samazinās savu uzturēšanās laiku šajā teritorijā.
 - Pirmā tipa aktivitātēm nav nepieciešama sadarbība starp uzņēmējiem.
 - Otrā tipa aktivitātēm nepieciešama koordinēta plānošana, bieži vien piedaloties pašvaldībām.
 - Teritorijās ar trešā tipa aktivitātēm vajadzīgi kvalificētu profesionāļu pakalpojumi un/vai speciālas servisa vietas. Jāplāno kopā ar blakus esošiem apvidiem, vai pat reģionālā līmenī.
 - Otrai fāzei raksturīga jau esošo aktivitāšu teritoriju tālāka attīstīšana
- Nepieciešamās apmācību tēmas (ETAP):
 - angļu valoda
 - biznesa plāna sastādīšana
 - uzņēmuma attīstības stratēģiskā plānošana
 - darbs ar datortehniku
 - grāmatvedības pamati uzņēmējiem
 - semināri par jaunāko tūrismā
 - tūrisma menedžments un mārketinga

3.6. SVID

Stiprās	Vājās
<ul style="list-style-type: none"> • Mazskarta, daudzveidīga daba • Interesanti dabas, kultūrvēsturiskie un citi objekti • Neurbanizētas ainavas • Ir kultūrvēsturiskās tradīcijas • Atrašanās ģeogrāfiski izdevīgā vietā (jūras tuvums, nacionālais parks) • Tālu no lielām maģistrālēm, rūpniecības 	<ul style="list-style-type: none"> • Trūkst servisa objektu tūristu apkalpošanai (nakšņošana, kafējnīcas, informācijas centrs, ...) • Vāji attīstīta infrastruktūra, komunikācijas (arī sabiedriskā transporta trūkums) • Trūkst līdzekļu tūrisma biznesa uzsākšanai • Slikta ceļu kvalitāte • Slikta dzeramā ūdens kvalitāte, neattīrīti notekūdeņi, atkritumu problēma

<p>objektiem</p> <ul style="list-style-type: none"> • Neliels iedzīvotāju blīvums • Dažādu tūrisma aktivitāšu iespējas • Ir darbotiesgriboši cilvēki • Pagasta vadības labvēlīga attieksme tūrisma attīstībai (stratēģiskais mērķis) • Ir potenciāls ekoloģiski tīras produkcijas izmantošanai tūrismā • Profesionālās izglītības pamatu apgūšanas iespējas Dundagas vidusskolā • Medību resursi • Ir amatniecības un daiļamatniecības speciālisti • Ir izstrādāts Kurzemes rietumu piekrastes ekotūrisma attīstības plāns 	<ul style="list-style-type: none"> • Zems tūrisma un atpūtas organizācijas līmenis • Nepietiekams cilvēku skaits tūristu apkalpošanai • Tūristiem nav iespējams iekļūt baznīcās (sevišķi luterāņu) bez īpašas iepriekšējas sarunāšanas • Iedzīvotāju neuzņēmība, pasivitāte, neinformētība • Nav profesionāļu tūrismā • Zems svešvalodu zināšanu līmenis • Trūkst kultūras pasākumu un izklaides iespēju • Ūdenstūrisma resursu trūkums • Sezonas raksturs • Apdzīvoto vietu izskats nav estētiski, ainaviski pievilcīgs • Stūra efekts – tālu no galvenajiem ceļiem, objektiem • Odi, ērces, nikni suņi
<p>Iespējas</p>	<p>Draudi</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Projekti, investīciju piesaiste, sadarbība • Reklāma, tēla veidošana • Tūrisma speciālistu sagatavošana un piesaistīšana • Ekotūrisma tendences Eiropā • ES atbalsts lauku teritoriju līdzsvarotai attīstībai • Labvēlīga likumdošana • Vispārējā labklājības līmeņa celšanās • Teritorijas sakopšana, labiekārtošana ar vietējiem spēkiem • Ekoloģiski tīras vietējās produkcijas ražošanas iespējas • Pasažieru satiksmes un jahtu ostu attīstība Rojā, Melnsilā, Ventspilī, ... • Saglabāt dabu kā ekotūrisma un tūrisma attīstības pamatnosacījumu • Tūrisma tīkla veidošana • Ziemeļkurzemes nacionālā parka izveide 	<ul style="list-style-type: none"> • Izmaiņas likumdošanā • Teritoriālā reforma • Ekonomiskās situācijas pasliktināšanās • Investīciju trūkums infrastruktūras attīstībai • Nelabvēlīga kredītpolitika • Neorganizētā tūrisma ietekme • Dabas piesārņošana lielos apmēros (Butiņģe, Ventspils, piesārņojuma pārrobežu pārnese) • Tūristu pieplūdes pārslodze • Konkurence ar kaimiņteritorijām • Tūrisma plūsmas samazināšanās un lielo tūrisma firmu monopolizācija

4. Izglītība

Vīzija:

- Labvēlīga un daudzveidīga izglītības vide, kurā veidoties nacionāli pašapzinīgai un radošai personībai

4.1. Situācijas raksturojums

Skolu sistēma mūsu valstī, zemās mācībspēku algas, kvalitatīvu un augsti profesionālu pedagogu trūkums, "pārbarotība" ar negatīvo informāciju no visas pasaules - tas viss veicinājis visatļautību skolēnu vidū un rada bērnu un jauniešu garīgo degradāciju. Alternatīvās skolas šodien ir pieejamas tikai pilsētās dzīvojošo un galvenokārt labi situētu vecāku bērniem. Esošā izglītības sistēma nenodrošina jauniešos lokālpatriotisma jūtu veidošanos, nespēj radīt motivāciju tālāko dzīvi saistīt ar dzimto novadu.

Dundagas pagastā ir vidusskola un sākumskola. Vidusskolā ir iespējams apgūt pamatzināšanas arī tūrisma un mežsaimniecības nozarē. Dundagā ir arī mākslas un mūzikas skola, kas līdzās šo virzienu pamattehnikas un iemaņu apguvei piedāvā attīstīt radošo talantu, atbilstoši katra individualitātei. Dundagas vidusskolā mācās skolēni arī no kaimiņu pagastiem.

Diemžēl, ekonomisku apsvērumu dēļ pēdējos gados ir nācies likvidēt sākumskolu gan Mazirbē, gan Vīdalē. Sliktās ekonomiskās situācijas, zemā dzīves līmeņa un standartu dēļ ne visiem ir iespēja apgūt pat to pašu šodien piedāvāto pamatzglītību.

Bibliotēkas ir labi apmeklētas, bieži piedāvā dažādus pasākumus un apmācību kursus, taču trūkst informatīvu materiālu par pagastu, Ziemeļkurzemi, to attīstību un normatīvajiem aktiem.

Pieaugušo izglītībai šodien jāpāriet no formālās bāzes izglītības funkciju realizācijas uz nepārtrauktu pieaugušo izglītošanu, atbilstoši mainīgā darba tirgus vajadzībām. Pieaugušo izglītība un kvalifikācijas celšana galvenokārt tiek realizēta ar tālmācības un neklātienas kursu un semināru palīdzību. Pieaugušo un interešu izglītībā savu ieguldījumu dod arī interešu kopas, klubi, pašdarbības kolektīvi un sabiedriskās organizācijas.

4.2. Problēmas, pamatnostādnes, secinājumi

PROBLĒMAS
<ul style="list-style-type: none">◆ Esošā izglītības sistēma nenodrošina pietiekamas zināšanas un motivāciju darbam vietējās saimniecības nozarēs◆ Motivācijas trūkuma dēļ pazeminās skolēnu interese par mācību procesu un sekmju līmenis◆ Vājākā klasē notiek spējīgāko skolēnu nonivelēšanās◆ Lielākā daļa perspektīvo jauniešu atstāj dzimtos pagastus, lai iegūtu zināšanas citur, nesaistot tās un savu turpmāko dzīvi ar vietējām iespējām◆ Valdības centieni "optimizēt" mazās lauku skolas

- ◆ Izglītības profils un programmas neatbilst šodienas darba devēju prasībām
- ◆ Skolai nav tiešu un regulāru kontaktu ar vietējām nevalstiskajām un citām organizācijām, trūkst sadarbības regulārā savstarpējās informācijas, vajadzību un aktualitāšu apmaiņā
- ◆ Zināšanu trūkuma dēļ nelietderīgi tiek izmantoti vietējie dabas resursi
- ◆ Nav nepārtrauktas izglītības iegūšanas iespēju visām iedzīvotāju grupām
- ◆ Līdzekļu pietiek tikai skolu uzturēšanai un apsaimniekošanai, nevis pilnveidošanai un modernizācijai
- ◆ Tuvākais pieaugušo izglītības centrs atrodas diezgan tālu – Talsos

PAMATNOSTĀDNES UN ATZIŅAS

- Latvijas ģeopolitiskais stāvoklis, ierobežotie izejvielu un enerģētiskie resursi nosaka, ka Latvijas galvenais attīstības faktors ir izglītoti, augsti kvalificēti iedzīvotāji un intelektuāli ietilpīga tautsaimniecība. Izglītība ir prioritāra sabiedrības dzīves nozare
- Vietējo iedzīvotāju izglītošana noteikta kā viens no prioritārajiem virzieniem piekrastes zonas attīstībā (PIPAP)
- Izglītība kā apziņas un līdzdalības veidotāja
- Lauku skolas un bibliotēkas nav tikai izglītības iestādes, bet arī būtiska reģionālās attīstības sastāvdaļa, nozīmīgi sociālās dzīves un kultūras centri
- Skola kā viens no galvenajiem informācijas izplatītājiem pagastā
- Mūzikas un mākslas skola kā sabiedrības demokrātijas veicinātājas
- Sabiedriskā izglītība ir regulāra savstarpēja informācijas un zināšanu apmaiņa starp iedzīvotājiem, valsts un sabiedrisko institūciju pārstāvjiem

SECINĀJUMI

- ✓ Dažādu mērķa grupu aptaujās (ZIP) izglītības nodrošināšana tika novērtēta kā vissvarīgākais pašvaldības pakalpojums
- ✓ Pagastā dominē iedzīvotāji ar vidējo un pamatizglītību, tikai 4% pagasta iedzīvotāju ir ar augstāko izglītību, kas skaidrojams arī ar “smadzeņu” aizplūšanu uz pilsētām
- ✓ Dundagas pagasta izglītības sistēmu veido vidusskola, mūzikas skola, mākslas skola, bērnudārzs, bibliotēka, tādējādi nodrošinot izglītības iespējas bērniem līdz 18 gadu vecumam
- ✓ Esošais izglītības piedāvājums nenodrošina pietiekamu sasaisti ar vietējām attīstības nozarēm, tirgus vajadzībām un nākotnes iespējām

4.3. Mērķi

STRATĒGISKAIS MĒRĶIS

- Stimulēt vispusīgu, konkurētspējīgu un lokālpatriotismā audzinātu personību veidošanos Dundagas pagastā

ILGTERMIŅA MĒRĶI

- Sadarbībā ar pārējiem reģiona pagastiem un pilsētām, izveidot optimālu vispārējās, profesionālās un alternatīvās izglītības tīklu, tālākizglītošanās un pārkvalifikācijas iestāžu infrastruktūru
- Veicināt pagasta izglītības sistēmas kvalitātes uzlabošanu, konkurētspēju,

daudzveidību, pieejamību, alternatīvo iespēju piedāvājumu

- Sekmēt daudzveidīgas izglītības iespējas, ciešā sasaistē ar vietējām attīstības nozarēm, tirgus vajadzībām un nākotnes iespējām
- Nodrošināt nepārtrauktas izglītības iegūšanas iespējas visām iedzīvotāju grupām, pēc iespējas tuvāk savai dzīves vietai
- Nodrošināt kvalificētus un profesionālus vadītājus izglītības procesu veikšanai
- Paaugstināt izglītības prestižu un ieguves motivāciju
- Radīt jauniešiem perspektīvi atgriezties pagastā pēc mācībām augstskolās
- Īpašu uzmanību pievēršot sabiedrības daļai ar sociālajām problēmām, nodrošināt bezdarba, apātijas, depresijas un citu krīžu pārvarēšanas iespējas ar pieaugušo izglītības palīdzību

VIDĒJA TERMIŅA MĒRĶI

- Sekmēt konkurētspējīgas izglītības iegūšanu
- Veicināt un atbalstīt ikviena pagasta iedzīvotāja izglītošanās nepieciešamību visa mūža garumā
- Veicināt kultūras un izglītības iestāžu sadarbību
- Plānveidīgi uzlabot un modernizēt skolu materiāli tehnisko bāzi
- Celt skolas prestižu
- Sekmēt nacionālās un vietējās pašapziņas, pašcieņas un patriotisma veidošanos skolēnos un sabiedrībā kopumā
- Uzlabot mācību spēku darba kvalitāti un sekmēt augsti kvalificētu pedagogu praksi izglītības iestādēs
- Veicināt koordināciju starp valsts, pašvaldības, biznesa institūcijām un izglītības iestādēm,- nepieciešamo speciālistu sagatavošanā
- Veidot skolēnu pasaules uztveri un atbildību par savu darbību un apkārt notiekošo

ĪSTERMIŅA MĒRĶI

- Radīt labvēlīgus priekšnosacījumus pedagogu kadru politikā
- Skolotāju prestiža celšana ar dažādiem stimuliem
- Veicināt sadarbību ar vecākiem, sekmēt vecāku spēju kontaktēties ar saviem bērniem skolas uzdevumu veikšanā un skolas dzīves pasākumos
- Stiprināt saikni starp skolu un sabiedrību
- Atrasisīt un veicināt skolēnu radošo iniciatīvu, patstāvību un mērķtiecību
- Sekmēt motivācijas veidošanos jauniešos savu nākotni saistīt ar dzimto pagastu vai novadu un tā attīstības iespējām, radīt interesi par vietējām saimniecības nozarēm
- Izglītības sistēmas pilnveidošana, sagatavojot speciālistus no vietējiem iedzīvotājiem un domājot par jaunu speciālistu sagatavošanu
- Radīt ikvienam skolas vecuma bērnam iespēju mācīties
- Uzlabot vidusskolas tehnisko stāvokli
- Veicināt moderno tehnoloģiju ieviešanu mācību procesā
- Atbalstīt pieaugušo izglītošanas struktūru izveidi
- Vides izglītības atbalstīšana,- vides apziņas pilnveidošanai un attieksmes maiņas veicināšanai

4.4. Iespējamie un nepieciešamie risinājumi

- Izglītības iestāžu sadarbība ar uzņēmējiem, darba devējiem, nevalstiskajām organizācijām, ārvalstu partneriem
- Dundagas skolas attīstības stratēģijas izstrāde
- Izglītības informatizācijas sistēmas izveide
- Organizēt seminārus dažādām mērķauditorijām
- Pirmsskolas nodarbības bērniem dzīvesvietās
- Organizēt kultūrizglītojošus un atpūtas pasākumus pirmsskolas vecuma bērniem
- Īpašu vērību veltīt sociāli nelabvēlīgo ģimeņu bērniem, noskaidrojot apstākļus un, nepieciešamības gadījumā, sniedzot materiālo palīdzību pirmsskolas izglītošanai
- Garīgās izglītības ieviešana skolā (ticības mācība, kristīgā izglītība, iepazīšanās ar dažādām reliģijām)
- Alternatīvās skolas izveides plānošana, sadarbībā ar kaimiņu pašvaldībām
- Organizēt neparastus pasākumus un nodarbības, neierastas stundas, savdabīgas vecāku, skolotāju un skolēnu sadarbības formas
- Turpināt pilnveidot mūzikas un mākslas izglītības iegūšanas iespējas
- Iekļaut un attīstīt kultūrizglītojošos, nacionālo un vietējo identitāti veidojošos priekšmetus mācību plānos
- Iekļaut mācību procesā saskari ar “dzīvo” mākslu un kultūras procesiem, radot iespēju skolēniem pagasta kultūras un mākslas pasākumus apmeklēt par minimālu samaksu vai bez maksas
- Skolēnu iesaistīšana apkārtnes sakopšanā, šefība katrai klasei par kādu objektu
- Izveidot mācību materiālu par pagasta aizsargājamiem dabas un vēstures objektiem un vides kvalitātes rādītājiem, mācību procesā veicot arī objektu sakārtošanu, ieviest atbildības un uzraudzības sistēmu par noteiktiem objektiem
- Rīkot konkursus ar nelieliem balvu fondiem, ieinteresējot skolēnus praktiski izmantot zināšanas
- Izveidot izglītības veicināšanas fondu stipendiju piešķiršanai un mācību kreditēšanai, - kā skolēniem, tā pedagogiem
- Veidot interešu grupas par izglītošanās nepieciešamību un iepazīstināt ar dažādām profesijām
- Papildināt bibliotēku fondus ar literatūru par sabiedriski aktuālām tēmām un periodiku vides izglītībā
- Pilnveidot bibliotēku tehnisko aprīkojumu
- Paplašināt bibliotēku sadarbību ar citām institūcijām
- Izglītības atbalsta centru izveide mazajos ciemos
- Sistemātiska pedagogu kvalifikācijas celšana (kursi, apmācība, pieredzes apmaiņa)
- Pašvaldības iestāžu un uzņēmumu darbinieku regulāra kvalifikācijas celšana
- Apzināt iedzīvotājus, kuriem nepieciešama pārkvalifikācija vai kvalifikācijas paaugstināšana
- Veikt iedzīvotāju aptauju par vēlamajām apmācības formām un saturu
- Vietējā dialekta kā savdabīgas vērtības padziļinātas apguves iespēju nodrošināšana skolā
- Izveidot pieaugušo izglītības un interešu centru nepārtrauktas izglītības iegūšanai, apkalpojot arī kaimiņu pašvaldības un atrodot savu nišu konkurencē ar Talsu PIC

- Sekmēt mērķtiecīgu mācību programmu izvēli, izzinot iedzīvotāju vēlmes un nepieciešamības
- Padziļināt esošās un ieviest jaunas profesionālās apmācības iespējas saistībā ar pagasta galvenajiem ekonomiskajiem virzieniem, piesaistot arī pieaugušo interesentus
- Uzņēmēju iesaistīšana sev nepieciešamo kadru sagatavošanā, uzaicinot kvalificētus pasniedzējus utml.
- Amatniecības skolas izveides iespēju izpēte
- Pilnveidot pulciņu darbu skolās
- Izdot skolas avīzi
- Veikt individuālas apmācības atsevišķiem bērniem
- Ieviest skolās apmācību par vides ilgtspējīgu izmantošanu, piesaistot vides zinību speciālistus
- Veidot kopīgus izglītības projektus ar Slīteres nacionālā parka administrāciju
- Piedalīties reģiona skolu integrācijas un mācību programmu specializācijas plānošanā
- Skolas materiāli tehniskās bāzes nostiprināšana (saimnieciskais nodrošinājums)
- Izstrādāt skolu sadarbības sistēmu un apmācības programmu specializāciju Dundagas, Kolkas, Rojas, Ances pagastu iedzīvotāju izglītošanai perspektīvo vietējo tautsaimniecības nozaru attīstībai

4.5. Aptauja

Aptauja par izglītības iespējām pagastā veikta ZIP, kur apmēram puse respondentu atbildējuši, ka minētās iespējas ir apmierinošas, aptuveni vienu ceturto daļu aptaujāto tās neapmierina, bet pārējie īsti nezina.

4.6. Konkrēti projekti, vadlīnijas

- Izglītības sistēmas integrācija, pārvalde un apsaimniekošana reģionālajai un vietējai attīstībai: orientācija uz jauniešiem (projekta ieskicējums, E. Pēterhofs, M. Pētersons – kā turpinājums PIPAP, 1998)
- Dalība Nacionālās vides saziņas un izglītības stratēģijas izstrādē (VARAM)
- Latvijas izglītības informatizācijas sistēmas (LIIS) projekts
- Pasaules bankas un valsts budžeta finansētais projekts – “Izmaksu efektivitātes palielināšana un izglītības kvalitātes paaugstināšana izglītības iestādēs” (mērķis – palielināt enerģijas izmantošanas efektivitāti un nodrošināt skolu ēku ekspluatāciju atbilstoši Rietumeiropas standartiem)
- Skolai būtu ieteicams savās mācību programmās ieviest papildinājumus, kuros, no vietējā un reģionālā aspekta, tiktu apskatīti sekojoši priekšmeti (ETAP):
 - ģeogrāfija; ģeogrāfiskā vēsture un īpatnības
 - botānika; teritorijas augu valsts un sugu ekosistēmu īpatnības: kāpu, vīgu un kangaru ainava, mitrie meži, lauku ainavas (ieskaitot pļavas), atsevišķas aizsargājamās teritorijas
 - zooloģija; īpašu vērību piegriežot putnu dzīvei (gan vietējām, gan caurceļojošām sugām, to izplatībai, īpaši uzsverot galvenās pulcēšanās vietas)
 - dabas aizsardzība; aizsargājamās teritorijas, vārīgās ekosistēmas
 - vides aizsardzība; vārīgās teritorijas, īpašie draudi

- vēsture; vietējā vēsture, arī aplūkojama valsts un starptautiskajā kontekstā,
 - apvidus vēsturiskās celtnes un pieminekļi
 - kultūra un folklorā; teritorijā atrodošos etnisko un kultūras minoritāšu izcelsme un īpatnības
 - ēdienu gatavošana; vietējā un tradicionālā ēdienu pagatavošana
 - valodas; praktiskā sazināšanās svešvalodās, ieskaitot vārdu krājumu, kas nepieciešams, lai runātu par dabas aizsardzības tēmu
 - amatniecība; apvidum raksturīgie ražojumi
- Pieaugušo izglītības mācību programmās vēlams iekļaut priekšmetus, kas ir svarīgi tūrismam. Šos kursus varētu apmeklēt cilvēki, kuri interesējas par doto tēmu un nav guvuši pietiekami daudz zināšanu skolās. Šādiem priekšmetiem būtu jāietver (ETAP):
- dažādu tūrisma formu teorija un principi,
 - ekoloģija; galvenie principi un apvidus galvenās īpatnības,
 - flora un fauna; sugu noteikšana,
 - vides aizsardzība un prakse,
 - apvidus vēsture un kultūra - tādā līmenī, kāds nepieciešams ekskursiju vadīšanai,
 - vietējie ievērtības cienīgie objekti,
 - valodas; praktiskie sarunvalodas kursi; īpašu vārdu krājums par dabas tēmām,
 - amatniecība; īpaši vietējie ražojumi.

4.7. SVID

Stiprās	Vājās
<ul style="list-style-type: none"> • Ir vidusskola un pamatskola • Vidusskolā ir arī profesionālās izglītības programmas (tūrisms, mežsaimniecība) • Ir pirmsskolas bērnu iestāde • Ir mākslas skola • Ir mūzikas skola • Darbojas garīgās izglītības skolas • Ir skolas internāts • Tiek uzlabots materiāli tehniskais stāvoklis skolā (remonti, jumts) 	<ul style="list-style-type: none"> • Trūkst iespēju mūža izglītībai • Nav jauno vecāku apmācību • Nav pirmsskolas bērnu apmācību dzīvesvietās • Nepilnīgs materiālais nodrošinājums • Nav iespēju piesaistīt kvalificētus pedagogus • Nepietiekoša vecāku līdzdalība bērnu izglītošanā • Sliktais skolu stāvoklis un nepietiekamais aprīkojums • Zems skolotāja profesijas prestižs
Iespējas	Draudi
<ul style="list-style-type: none"> • Saglabāt vidusskolu (izdevīgs ģeogrāfiskais izvietojums) • Likumdošanas uzlabošana • Paaugstināt kvalifikāciju • Publisko tiesību un pienākumu apguve • Veidot izglītības tīklus (sistēmas) • Reģiona skolu integrācija un mācību programmu specializācija • Nodibināt jūrskolu • Nepārtrauktas izglītības iegūšanas iespējas 	<ul style="list-style-type: none"> • Demogrāfiskās situācijas pasliktināšanās • Genofonda pasliktināšanās • Ekonomiskās situācijas maiņa pagastā un valstī • Nelabvēlīga valsts politika attiecībā pret laukiem (bezdarbs, migrācija uz pilsētām)

5. Kultūra, atpūta un sports

Vīzija:

- Labvēlīga un daudzveidīga kultūrvide, kurā veidoties nacionāli pašapzinīgai personībai
- Dundaga – Ziemeļkurzemes kultūrizglītības centrs

5.1. Situācijas apraksts

Attīstoties demokrātiskam dzīvesveidam, mainās arī kultūras procesa saturs un formas. Tās tiek virzītas uz iedzīvotāju dažādo vēlmju un vajadzību izpēti, interešu grupu radošu darbību. Arvien nozīmīgāku vietu ieņem izglītības un kultūras centri, kas domā ne tikai par masu, bet arī par katra indivīda kultūras prasību apmierināšanu, kas orientēta uz pašapziņas un pašizpaušmes veidošanos (IKS koncepcija).

Galvenie kultūrizglītošanas, kultūras un sporta vides veidotāji pagastā ir mākslas skola, mūzikas skola, tautas nams, bibliotēkas, muzejs, vidusskola, NVO “Dundagas vārpa”, pašdarbības kolektīvi un interešu grupas, kuru ieguldītais darbs kalpo gan pašu priekam, gan tiek atzinīgi novērtēts dažāda mēroga kultūras un sporta pasākumos.

Pagasta kultūrvidi nepieciešams uzturēt un attīstīt, gan saglabājot kultūras mantojumu, gan attīstot māksliniecisko kultūru, organizējot izklaides un atpūtas pasākumus, pētot novada kultūrvēsturi un veicot zinātnisko darbību. Mūsu kultūras mantojums, tautas tradīcijas un novada savdabības, saglabātas un izkoptas,- gan to autentiskumā, gan atbilstoši laika garam, paver daudzveidīgas iespējas kultūrtūrisma attīstībai.

Atpūtas un izklaides pasākumi ir svarīga mūsu dzīves sastāvdaļa. Lai iekļautos darba tirgus prasībās un uzturētu augstu darba ražīgumu, šodienas saspringtajā ritmā it īpaši nepieciešama pilnvērtīga atpūta. Arī konkurencē ar citām pašvaldībām un valstīm mēs gūsim panākumus tikai tad, ja pratīsim arī kvalitatīvi atpūsties un sagādāt prieku gan sev, gan citiem arī ikdienā.

5.2. Problēmas pamatnostādnes, secinājumi

PROBLĒMAS
<ul style="list-style-type: none">◆ Nav izstrādāta stratēģija tautas tradīciju un kultūras pamatvērtību saglabāšanai◆ Netiek apzināts un pilnvērtīgi izmantots kultūras, atpūtas iespēju un sporta pasākumu ekonomiskais potenciāls◆ Dažādām sociālajām, demogrāfiskajām un ģeogrāfiskajām iedzīvotāju grupām nav vienādas iespējas kultūras pasākumu pieejamībā◆ Trūkst labas koordinācijas starp kultūras iestādēm pagastā◆ Iedzīvotāju izglītības par veselīgu dzīvesveidu trūkums

PAMATNOSTĀDNES UN ATZIŅAS
<ul style="list-style-type: none"> □ Kultūra – tautas apziņas pamats □ Sports - viens no lietderīgākajiem brīvā laika izmantošanas veidiem □ Nodrošināt procesu nepārtrauktību, saglabājot esošās kultūras vērtības un atjaunojot agrākās zināšanas, tradīcijas un prasmes
SECINĀJUMI
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Pagastā ir labi attīstīta pašdarbība un klubu pasākumi, kas ļauj cilvēkiem atpūsties pēc ikdienas un uzkrāt spēkus turpmākajam darbam ✓ Pagastā ir bagāts un daudzveidīgs kultūras mantojums, saglabāta nacionālā un vietējā savdabība

5.3. Mērķi

ILGTERMIŅA MĒRĶI
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Nodrošināt labvēlīgus apstākļus un nepieciešamos resursus daudzveidīgu kultūras, izglītības un sporta procesu norisei, savdabīgas, labi strukturētas kultūrvides uzturēšanai un katra iedzīvotāja pozitīvās radošās iniciatīvas atraisīšanai ➤ Sekmēt iedzīvotāju izpratni par kultūras vērtībām, attīstot brīvi domājošu, kulturālu cilvēku ➤ Nodrošināt iespējas katram iedzīvotājam, atbilstoši viņa spējām un interesēm, piedalīties pagasta kultūras vērtību radīšanā un apgūšanā ➤ Veicināt materiāli tehniskās iespējas atsevišķu sporta veidu profesionālai izaugsmei ➤ Uzlabot tautas mākslas un pašdarbības kopu materiāli tehnisko bāzi, metodisko aprūpi, kā arī veicināt jaunu pašdarbības formu veidošanos ➤ Veicināt iedzīvotāju veselīgu dzīvesveidu ➤ Veicināt izglītības un kultūras procesu saistību, īpašu vērību veltot ētikas un estētikas, dzīves stila un garīguma problēmām un to nozīmei cilvēka dzīvē, īpašu uzmanību pievēršot bērniem un jaunatnei ➤ Nodrošināt kvalificētus un profesionālus vadītājus kultūras un sporta procesu veikšanai ➤ Sekmēt Dundagas izveidošanu par Ziemeļkurzemes reģiona kultūras centru ➤ Kvalitatīvas profesionālās mākslas regulāras pieejamības veicināšana ➤ Pastiprināti veicināt tādu sporta veidu attīstību, kas uzlabo veselību un palīdz izklaidēties
ĪSTERMIŅA MĒRĶI
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sabiedrības garīgās kvalitātes celšana un pozitīvo emociju veidošana, maksimāli piesaistot iedzīvotājus kultūras un sporta dzīvei ➤ Pilnveidot kultūras darba tradīcijas ➤ Mākslinieciskās pašdarbības uzturēšana un pilnveidošana ➤ Radīt veselīgas un aktīvas dzīves priekšnosacījumus, veicinot izpratni par attiecībām starp cilvēku un dabu un veselīgu dzīvesveidu ➤ Sekmēt veselības atjaunošanas un uzturēšanas iestāžu un organizāciju veidošanos un darbību ➤ Veicināt amatiersporta iespēju lielāku dažādību ➤ Kultūrizglītojošo un atpūtas pasākumu kvalitātes celšana

- Aktivizēt patriotisko audzināšanu pagastā
- Talantu attīstības stimulēšana
- Veicināt bērnu un jaunatnes pašdarbības attīstību un ārpus centra dzīvojošo iespējas iesaistīties radošās kultūras procesos
- Sekmēt bezmaksas kultūras un atpūtas pasākumu apmeklējuma iespējas maznodrošinātajai sabiedrības daļai
- Veicināt individuālo un juridisko personu aktivitātes kultūras un tūrisma industrijas procesos
- Saglabāt jau esošās un attīstīt jaunas struktūrvienības
- Veicināt struktūrvienību savstarpēju sadarbību, kā arī sadarbību ar pašvaldību

5.4. Iespējamie un nepieciešamie risinājumi

- Kultūras iestāžu interjera un aprīkojuma sakārtošana atbilstoši mūsdienu prasību līmenim
- Atjaunot kultūras (tautas) namu
- Brīvo telpu sakārtošana un mērķtiecīga izmantošana
- Nostiprināt esošās un veidot jaunas sporta bāzes: skolas sporta zāle, skolas sporta laukums, trenāžieru zāle, sporta laukums parkā, aktīvās atpūtas vietas ciemos
- Turpināt attīstīt NVO “Dundagas Vārpa” darbību
- Novadpētniecības un kultūras mantojuma analītiskās datu bāzes izveide un pilnveidošana
- Izpētīt iedzīvotāju vēlmes un vajadzības kultūrizglītībā
- Pastāvīgi meklēt jaunas darbības formas kultūrizglītības darbā, iesaistot jaunatni un sadarbojoties ar darba vietām
- Kultūras darbinieku tālākizglītības organizēšana un profesionālā līmeņa celšana
- Kultūras objektu un pasākumu iesaiste tūrisma procesā
- Sastādīt pagasta tradicionālo pasākumu kalendāro plānu
- Katru gadu organizēt Dundagas kultūras dienu
- Rīkot ikgadējus Dundagas pagasta svētkus
- Reklāmas pilnveidošana un iedzīvotāju informēšana
- Lekcijas un konsultācijas dažādām iedzīvotāju grupām par veselīgu dzīvesveidu
- Sagatavot lektoros no pašvaldības, medicīnas darbinieku un pedagogu vidus veselīga dzīvesveida popularizēšanai
- Pasākumi ar mērķi pievērst sabiedrības uzmanību veselīgam dzīvesveidam (talkas, akcijas, publikācijas, sacensības u.c.)
- Ārsta – speciālista konsultācijas ārstnieciskās fizikultūras slodžu noteikšanai
- Skolēnu izstāžu rīkošana
- Veselības mācība skolās
- Radīt interešu grupas un pulciņus, veidot vasaras nometnes
- Iekļaušanās valsts kultūras aktivitātēs
- Rīkot saietu vakarus pensionāriem
- Organizēt kultūras pasākumu braucienus uz lielajām pilsētām
- Rīkot regulāras talkas un dažādus konkursus pagasta sakopšanā, ar aktīvāko dalībnieku un labāko veikumu apbalvošanu

- Atbalstīt jaunradi, gan amatieru, gan profesionālā līmenī
- Organizēt Dziesmu un deju svētku, amatiermākslas festivālu, interešu konkursu, radošo nometņu, pieredzes apmaiņu un citus pasākumus
- Subsidēt kultūras mērķprogrammas
- Sakopt un izmantot estrādi
- Piešķirt prēmijas un stipendijas, atbalstot jaunus talantus
- Atjaunot kino rādīšanas tradīcijas
- Atbalstīt kvalitatīvu un idejiski augstvērtīgu kinofilmu demonstrēšanu
- Izmantot dažādus donorus kultūras un sporta pasākumu finansēšanai
- Organizēt piemērotus pasākumus cilvēkiem ar vāju veselību, invalīdiem
- Sporta organizatoram nodrošināt sporta procesu sistemātiskumu, profesionalitāti un labu organizētību, atbilstoši dažādām iedzīvotāju vecuma un interešu grupām

5.5. Aptaujas

Iedzīvotāju aptaujas rezultāti ir sekojoši (ZIP). Apmēram puse aptaujāto piekrīt, ka pagastā ir radītas iespējas aktīvai sabiedriskajai, kultūras un sporta dzīvei. Tomēr, nedaudz vairāk par pusi Dundagas pagasta aptaujāto, vai nu ir pārliecināti, ka šādu iespēju nav, vai arī īsti nezina. Diemžēl, arī vairāk par pusi aptaujāto nevēlas vai īsti nezina, vai vēlas aktīvāk iesaistīties pagasta sabiedriskajā, kultūras un sporta dzīvē.

5.6. SVID

Kultūra

Stiprās	Vājās
<ul style="list-style-type: none"> • Ir mākslas skola • Ir mūzikas skola • Darbojas garīgās izglītības skolas • Daudzās darba vietās ir atbilstoši speciālisti • Ir aktīvi, atsaucīgi cilvēki • Ir bibliotēkas • Ir Tautas nams un Kaļķu kultūras centriņš • Pils kā kultūras centrs • Ir muzejs • Ir koris, pūtēju orķestris, deju kolektīvs • Ir s/o "Dundagas Vārpa" • Ir Ģimeņu klubs, Pensionāru apvienība, audēji, amatierteātris 	<ul style="list-style-type: none"> • Speciālistu trūkums • "Otrās elpas" trūkums pašdarbības kolektīviem • Neattīstīta kultūras dzīve ārpus centra • Neskaidrs un nepietiekams finansējums • Nepietiekama un neefektīva reklāma notiekošajam • Iedzīvotāju kūtrums, neatsaucība • Grāmatu apmaiņas trūkums citos ciemos • Pils nepilnīga izmantošana • Tehniskās puses maznodrošinājums pašdarbības pulciņiem • Nepietiekams kultūras pasākumu klāsts
Iespējas	Draudi
<ul style="list-style-type: none"> • Pozitīvas izmaiņas likumdošanā • Esošo speciālistu izglītošana • Ekspertu pieaicināšana jautājumu risināšanā • Apkārtējo pagastu iedzīvotāju piesaistīšana 	<ul style="list-style-type: none"> • Negatīvā un neskaidri formulētā valsts kultūrpolitika • Neskaidra un nepilnīga likumdošana • Sociāli ekonomiskie apstākļi valstī kopumā • Vietējo speciālistu zaudēšana ("smadzeņu" aizplūšana) • Kultūras komercializēšanās

Sports

<p>Stiprās</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ir sporta zāle • Ir komandu sporta spēles • Ir stadions 	<p>Vājās</p> <ul style="list-style-type: none"> • Trūkst izpratnes par veselīga dzīvesveida nozīmi • Nav profesionāla un vispusīga sporta speciālista (algots sporta kluba vadītājs) • Nav nodarbību ārstnieciskajā fizikultūrā (nav dozējošo speciālistu) • Nav regulāru basketbola un futbola nodarbību • Nav nodarbību individuālajos sporta veidos • Nepietiekoša bāze sporta attīstībai (telpas, inventārs) • Sporta stadiona nepilnīgs iekārtojums
<p>Iespējas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Iespēja atrast speciālistu • Iespēja sadarboties (sporta klubs + mediķi + pagasts) • Sakārtot un paplašināt materiāli tehnisko bāzi, izmantojot esošo stadionu, pili, tautas namu • Izglītēt, izmantojot skolu, presi, mūža izglītību, vecākus 	<p>Draudi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Alkohols • Narkotikas • Nikotīns

6. Sociālā aprūpe, veselības aizsardzība, nodarbinātība, speciālie dienesti

Vīzija:

Labklājība katrā ģimenē un mājā:

- Sociālā aprūpe ir plaši izvērstā un daudzveidīga, saskaņā ar katras sociālās grupas īpašajām vajadzībām
- Pagastā ir pilnvērtīga medicīniskā aprūpe, kvalificēti ārsti
- Ģimenes ārsti rūpīgi seko savu pacientu veselības stāvoklim, veic profilaktisko un izskaidrošanas darbu
- Pagastā arvien lielāku piekrišanu gūst arī alternatīvās un kombinētās veselības uzturēšanas, uzlabošanas un ārstniecības metodes
- Darbojas veco ļaužu aprūpes nams, īpaša uzmanība tiek veltīta veciem cilvēkiem, aprūpējot tos arī viņu dzīves vietās
- Pagastā ir kvalitatīvas brīvā laika pavadīšanas iespējas, gan bērniem, gan pieaugušajiem
- Īpaša uzmanība tiek veltīta jauniešiem un jaunajām ģimenēm

6.1. Situācijas raksturojums

Sociālais potenciāls raksturo esošo vai iespējamo iedzīvotāju sabiedriskās aktivitātes līmeni jeb pašvaldības iedzīvotāju interesi un spēju aktīvi līdzdarboties saimnieciskajā, kultūras dzīvē, kā arī spējā ātri adaptēties pārmaiņām. Sociālais potenciāls vērtējams pēc izglītoto cilvēku, kvalificēta darbaspēka, darbaspējīgo iedzīvotāju un sociāli aktīvo iedzīvotāju īpatsvara un nelabvēlīgo ģimeņu daudzuma (DPP).

Reformas negatīvās sekas Latvijā un arī Dundagas pagastā ir izaugsmes ieguvumu nevienmērīgais sadalījums, daļai iedzīvotāju nonākot nabadzībā. Nabadzības apstākļos tautai, vairāk vai mazāk, ir liegtas kādas izvēles iespējas un izdevības (DPP):

- iespēju ierobežotība sasniegt pieklājīgu dzīves līmeni
- pamatzglītības trūkums
- iespēju ierobežotība dzīvot ilgu un veselīgu mūžu
- sociālā atstumtība
- tikai pusei no pagasta darbaspējīgajiem iedzīvotājiem ir pastāvīgs darbs.

Esošā situācija veselības aprūpē liedz iedzīvotājiem minimālo medicīnisko pakalpojumu brīvu pieejamību, jo samazināti finansu līdzekļi, sasteigta un haotiska primārās veselības aprūpes reforma, dārga un neefektīga finansu vadība. Problēmas rada daudzkārtējie likumu grozījumi, kuru rezultātā mainās viss: medicīnas iestāžu pakļautība, darbības formas, finansējums (TRP).

Pagastā ir samērā liels veco ļaužu īpatsvars, un, pasliktinoties ekonomiskajai situācijai laukos, pieaug maznodrošināto personu skaits. Pieaug pesimisms un sociālā spriedze. Dundagas pagastā ir aptuveni 17 nelabvēlīgas ģimenes, 218 invalīdi, tai skaitā 22 bērni. Ir

78 vientuļie pensionāri un 159 daudz bērnu ģimenes (ZIP). Tikai pusei no pagasta potenciāli ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem ir pastāvīgs darbs.

Lai arī pagaidām nav jūtamu uzlabojumu un valsts reformas bieži vien nesaskan ar iedzīvotāju vēlmēm un neņem vērā reālo situāciju laukos, tomēr pamazām tiek rasti arī pārdomātāki un mērķtiecīgāki sociālo problēmu risinājumi.

Latvijas valdība ir uzsākusi nabadzības novēršanas programmas realizāciju. Izstrādāta nacionālā programma demogrāfiskās situācijas uzlabošanai valstī, kuras mērķis ir kvalitatīvas un kvantitatīvas tautas ataudzes nodrošināšana. Notiek veselības aprūpes reforma, ar mērķi izveidot sabalansētu un finansiāli līdzsvarotu veselības aprūpes sistēmu, kas balstīta uz primāro veselības aprūpi un profilaksi, uz universālu, efektīvu un vienotu veselības apdrošināšanas sistēmu

Valstī uzsākti aktīvi pasākumi nodarbinātības veicināšanai: profesionālā apmācība, pārkvalificēšanās, algotie pagaidu sabiedriskie darbi. Ir arī darba meklētāju klubi, kuros valsts algoti psihologi un juristi palīdz bez darba palikušajiem apgūt spēju piedāvāt sevi darba tirgū. Latvijā ir arī mācību iestādes, kas konkursa kārtībā ieguvušas valsts pasūtījumu apmācīt un pārkvalificēt bez darba palikušos. VND pārziņā esošā bezdarbnieku apmācības un pārkvalifikācijas programma gūst arvien lielāku atsaucību. Tā tiek saskaņota arī ar reģionālajām programmām, -atkarībā, kas uzņēmējiem vairāk vajadzīgs dotajā reģionā.

Dundagā ir daudz kvalificētu medicīnas darbinieku, ir labi iekārtota ambulance un slimnīca, lai katrs pagasta iedzīvotājs varētu saņemt gan pamatizmeklējumus, gan ārstēšanu. Tomēr iepriekš minētās reformas skārušas arī šo pašvaldības uzņēmumu.

Pagastā atrodas trīs sociālās aprūpes iestādes: psihoneiroloģiskais pansionāts, sociālās palīdzības un krīzes centrs Jaundundagā, un sabiedriskā organizācija "Dundagas aprūpes fonds". Centra pakalpojumus Jaundundagā izmanto un to finansē visas PSA pašvaldības. Pašvaldībā tiek realizēta aprūpe mājās.

Dundagā ir izveidots arī Glābšanas un palīdzības dienests. Tā ir Talsu rajona padomes pakļautības struktūra, bet ātrās palīdzības dienesti ir gatavi apkalpot arī tuvākās pašvaldības ārpus rajona. Pagastā strādā municipālais policijas inspektors. Par iedzīvotāju un viņu īpašumu drošību, kā arī par valsts īpašumu drošību rūpējas arī valsts Zemessardzes pagasta un rajona vietējās struktūrvienības.

6.2. Problēmas pamatnostādnes, secinājumi

PROBLĒMAS
<ul style="list-style-type: none">◆ Bezdarbs◆ Slikta demogrāfiskā situācija◆ Alkoholisms◆ Nav sieviešu spēkiem piemērota darba◆ Nav pārkvalificēšanās iespēju◆ Nabadzība un zemais dzīves līmenis◆ Zemais atalgojums un pensijas - pārsvarā pieejamas tikai darbavietas ar minimālo darba algu, kas nodrošina tikai izdzīvošanu◆ Iedzīvotāju degradēšanās un nevēlēšanās strādāt◆ Dārgi medikamenti◆ Jauniešiem nav motivācijas pēc studijām atgriezties dzimtajā vietā◆ Pieaug alkohola un narkotiku lietošana jauniešu vidū

- ◆ Pagasta mazajos ciemos nav infrastruktūras, kas nodrošinātu normālus dzīves apstākļus, pakalpojumus
- ◆ Nevienlīdzība starp centru un pagasta nomalēm
- ◆ Dzīvokļu problēmas
- ◆ Minimālajam iztikas standartam netiek nodrošināts atbilstošs valsts finansējums
- ◆ Eksistenciālisma dominēšana pār specifiskām un cita līmeņa problēmām
- ◆ Ātrās medicīniskās palīdzības brigādē strādā tikai viens mediķis, tādēļ ir grūti sniegt pirmo palīdzību, ja ir daudz cietušie
- ◆ Ģimenes ārstu nepietiekamība
- ◆ Pagasta teritorija ir liela un grūti nodrošināt mājas apstākļos vajadzīgo ārstēšanos
- ◆ Mediķu atalgojums neatbilst darbam un tā atbildības pakāpei
- ◆ Novecojušas tehnoloģijas
- ◆ Glābšanas dienesta apkures problēmas un pārējo sadzīves apstākļu zemais līmenis
- ◆ Bērnu invalīdu izglītošanas problēmas
- ◆ Invalīdu nodarbinātības problēmas
- ◆ Pašvaldības ietekmes iespēju samazināšana medicīnisko pakalpojumu nodrošināšanā cilvēkiem
- ◆ Trūcīgs pagasta centra un citu apdzīvoto vietu apgaismojums

PAMATNOSTĀDNES UN ATZIŅAS

- Veicinot nodarbinātību, svarīgi akcentēt nevis sociālās nodrošināšanas sfēru, kura ļauj cilvēkiem pasīvi dzīvot, gaidot pabalstus, bet gan atbalstīt personīgo iniciatīvu mainīt savu statusu darba tirgū
- Mainīt nodarbošanos laukos, nemainot dzīvesvietu
- Pašvaldībai vislielākā uzmanība jāpievērš uzņēmējdarbības attīstībai, kas būs garants pozitīvai sociālo norišu attīstībai

SECINĀJUMI

- ✓ Darba seminārā par pašvaldību funkcijām priekšsēdētāju un pagasta darbinieku darba grupas sociālo aprūpi ierindoja kā otro svarīgāko pašvaldību pakalpojumu aiz izglītības iespēju nodrošināšanas. Vienlaicīgi pašvaldību vadītāju darba grupa sociālo palīdzību ierindoja arī kā otro problemātiskāko pašvaldību pakalpojumu (ZIP)
- ✓ Slikta iedzīvotāju veselība kavē attīstību un rada papildus izdevumus
- ✓ Dundagas pagastā ir nelabvēlīga demogrāfiskā situācija: iedzīvotāju kopējais skaits turpina samazināties, kas izskaidrojams ar zemu dzimstību, lielo mirstību un "smadzeņu" aizplūšanu uz pilsētām
- ✓ Demogrāfiskā slodze ir ievērojami augtāka nekā vidēji valstī
- ✓ Tikai pusei no pagasta potenciāli ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem ir pastāvīgs darbs
- ✓ Nepieciešams risināt bezdarba problēmu, arī, lai zemnieku saimniecībās nepilnīgi noslogotie iedzīvotāji varētu gūt papildus ienākumus
- ✓ Dundagas pagasta pārējo ciemu attīstība stipri atpaliek no centra attīstības
- ✓ Pagastā ir labi attīstīta medicīniskā aprūpe, salīdzinājumā ar citām lauku teritorijām, strādā kvalificēti mediķi un ir salīdzinoši labs nodrošinājums ar aparāturu
- ✓ Ārstēšanās Dundagas stacionārā izmaksā lētāk, kā rajona vai Rīgas slimnīcās
- ✓ Zemais dzīves līmenis un nespēja atrast risinājumus, lai izrautos no esošās situācijas, izraisa sociālo atstumtību
- ✓ Vērojams materiālās labklājības polarizācijas pieaugums

6.3. Mērķi

ILGTERMIŅA MĒRĶI
<ul style="list-style-type: none">➤ Ikvienam pagasta iedzīvotājam nodrošināt kvalitatīvus un laikus pieejamus medicīniskos pakalpojumus un kvalitatīvu sociālo aprūpi➤ Lauku bezdarba un nabadzības samazināšana, nodrošinot alternatīvus ienākuma avotus➤ Migrācijas uz pilsētām samazināšana➤ Lauku iedzīvotāju dzīves līmeņa tuvināšana pilsētu dzīves līmenim➤ Iespējami pilnvērtīgāku dzīves apstākļu nodrošināšana invalīdiem➤ Iedzīvotāju drošības palielināšana
VIDĒJA TERMIŅA MĒRĶI
<ul style="list-style-type: none">➤ Īpašu uzmanību pievēršot sabiedrības daļai ar sociālajām problēmām, radīt bezdarba, apātijas, depresijas un citu krīžu pārvarēšanas iespējas ar pieaugušo izglītības un cita veida pasākumu palīdzību➤ Pacientu veselības aprūpes uzlabošana➤ Izveidot pēc iespējas kompleksāku un elastīgāku iedzīvotāju aprūpi, ietverot arī aprūpi mājās➤ Bērnu ar īpašām vajadzībām integrēšana sabiedrībā➤ Darbaspēka kvalitātes paaugstināšana➤ Tādu darba un nodarbinātības formu radīšana, kas orientēta uz specifisku iedzīvotāju grupu spējām, vēlmēm un vajadzībām➤ Veicināt nozaru un uzņēmumu attīstību, kuros tiktu nodarbinātas sievietes➤ Radīt labvēlīgus apstākļus jaunajām ģimenēm palikšanai uz dzīvi pagastā➤ Dažādu riska grupu cilvēku sociālās rehabilitācijas iespēju palielināšana
ĪSTERMIŅA MĒRĶI
<ul style="list-style-type: none">➤ Attīstīt pagasta sociālās aprūpes iespējas➤ Izvērtēt slimnīcas tālākās attīstības iespējas➤ Uzturēt pagasta sociālo infrastruktūru, veicināt tās stabilizēšanos➤ Izstrādāt kompleksu iedzīvotāju sociālās aprūpes un aizsardzības programmu➤ Jauniešu nodarbinātības veicināšana➤ Veidot motivāciju jauniešiem palikt vai atgriezties laukos➤ Bezdarba ilguma samazināšana➤ Veselīga dzīvesveida veicināšana (vingrošana, uzturs u.tml.)➤ Veicināt sociāli ekonomiskās aktivitātes, kas būtiski paaugstinātu iedzīvotāju nodarbinātības un dzīves līmeni➤ Radīt jaunas nodarbinātības nišas, balstoties uz vietējā darbaspēka un dabas resursu racionālu izmantošanu➤ Uzlabot sadarbību ar valsts policijas un zemessardzes darbiniekiem

6.4. Iespējamie un nepieciešamie risinājumi

- Pašvaldībai, nevalstiskajām organizācijām un citiem iedzīvotājiem sadarboties un meklēt risinājumus pagasta attīstībai “no apakšas”
- Izveidot iedzīvotāju aktivizēšanas un jaunu darba vietu radīšanas koordinācijas centru (palīdzētu sagatavot projektu pieteikumus un biznesa plānus cilvēkiem ar konkrētām idejām, palīdzētu meklēt šo plānu īstenošanas iespējas)
- Sociālās aprūpes, informācijas un koordinācijas centra izveide, kurā algots darbinieks uzkrātu, aktualizētu un analizētu informāciju un norādītu uz steidzamāk veicamajiem pasākumiem
- Alternatīvu aprūpes formu ieviešana
- Izveidot palīdzības fondu nelaimes gadījumos cietušajiem, tiem, kam nepieciešamas operācijas vai ilgstoša ārstēšanās
- Daļība Ziemeļkurzemes sociālās aprūpes centra attīstībā
- Sadarboties ar Nodarbinātības dienestu bezdarbnieku apmācībā un algotu darba vietu radīšanā
- Radīt iespējas jauniešu nodarbinātībai vasaras sezonā
- Speciālu nodarbinātības programmu izstrāde pirmspensijas vecuma bezdarbnieku integrēšanai darba tirgū
- Pielāgot nodarbināto iedzīvotāju profesionālo apmācību darba tirgus prasībām
- Rūpēties par pensionāriem, daudz bērnu ģimenēm un citiem, kam nepieciešams atbalsts
- Informatīvo materiālu sagatavošana un izplatīšana
- Sociālo darbinieku kvalifikācijas celšana, iesaistīšanās kvalifikācijas celšanas programmu izstrādē
- Medicīniskā personāla kvalifikācijas celšana
- Medicīnas iestāžu labiekārtojuma un tehniskā aprīkojuma uzlabošana
- Darba un atpūtas nometņu organizēšana bērniem un jauniešiem vasarās
- Jauniešu aktivitāšu grupu veidošana un sadarbība ar citiem pagastiem un pilsētām
- Dienas centra izveide: personām ar garīgās attīstības traucējumiem, veciem cilvēkiem
- Pielāgotas vides izveide personām ar kustību traucējumiem un invalīdiem
- Specializētu darbinieku izveide invalīdu nodarbinātībai
- Meklēt iespējas nodrošināt mājas aprūpi personām, kam tā nepieciešama
- Meklēt iespējas nodrošināt sociālo rehabilitāciju personām, kuras izcietušas kriminālsodu
- Meklēt iespējas nodrošināt sociālo rehabilitāciju personām, kuras nonākušas alkoholisko dzērienu vai narkotisko vielu atkarībā
- Iesaistīt bezdarbniekus sakārtošanas, labiekārtošanas un citos pagaidu darbos
- Izmantot sociālos pakalpojumus, kuri ir pieejami Talsu rajonā: -bezdarbnieku apmācība; -darba meklētāju klubs; -dažādi kultūras pasākumi invalīdiem; -Ziemeļkurzemes invalīdu nevalstisko organizāciju sadarbības tīkls; -Latvijas invalīdu federācijas rajona nodaļas piedāvātās iespējas; - Latvijas Bērnu fonda rajona nodaļas darbība
- Pārvirojama spēļu un atrakciju objekta iegāde bērniem ar īpašām vajadzībām
- Sieviešu interešu grupu veidošana
- Sociālās aprūpes namu nodrošināšana ar profesionāliem kadriem
- Krīžu centra izveide

- Dzīvokļu problēmu risināšana: sociālo māju veidošana; uzņēmēju īres namu veidošana; jaunu dzīvokļu celtniecība
- Apkures un pārējo sadzīves apstākļu sakārtošana Glābšanas dienestā
- Rīkot policistu un zemessargu reidus vakaros un naktīs

6.5. Aptaujas

Veikta iedzīvotāju aptauja par medicīnisko pakalpojumu izmantošanas vietām (ZIP).

6.6. Iespējamie projekti, vadlīnijas

- Projekta “Jauni veidi darbavietu radīšanā ar iedzīvotāju līdzdalību” (Austrumvācija) piemērošana mūsu apstākļiem. Projekta mērķis ir panākt, lai aktīvie iedzīvotāji, kas vēlas piedalīties sava reģiona attīstībā, kopīgi meklē risinājumus, kā izveidot ilgstoši pastāvēt spējīgas darbavietas. Piemēram, var sākt ar pilsoņu iniciatīvu grupu veidošanu noteiktu problēmu risināšanai. Galvenais ir savest cilvēkus kopā, veicināt pašiniciatīvu, domu apmaiņu un dalību pagasta attīstībā. Šāds projekts dod iespēju aktivizēt un ieguldīt saimnieciskajā attīstībā resursus, kas palikuši novārtā. Jāizmanto Preiļu rajona pieredze šāda projekta veidošanā un realizācijā.

7. Tehniskā infrastruktūra, komunālie pakalpojumi

Vīzija:

- Visa pagasta teritorijā darbojas atkritumu apsaimniekošanas sistēma, atkritumi tiek šķiroti un nosūtīti tālākai pārstrādei
- Ir nomainītas ūdensapgādes un kanalizācijas sistēmas. Patērētāji uzstādījuši ūdens mērītājus. Dzesēšanas sistēmai pienotavā un dārzu laistīšanai izmanto nosacīti tīros ūdeņus. Notekūdeņu attīrīšanas iekārtās veikta rekonstrukcija, uzstādīts notekūdeņu plūsmas mērītājs. Pienotavā izbūvētas lokālas notekūdeņu attīrīšanas iekārtas. Pie centrālās kanalizācijas sistēmas Dundagā pieslēgtas arī privātmājas un uzņēmumi. Neapsaimniekotie ūdensapgādes urbumi iekonservēti.
- Izbūvēta centralizētās siltumapgādes katlu māja, kurā izmanto kokapstrādes atlikumus. Arī pārējā teritorijā izveidotas ekonomiskas, ar vietējo kurināmo apkurināmas katlu mājas. Daudzdzīvokļu mājas ir siltinātas, nomainīti siltumapgādes tīkli, patērētāji uzstādījuši termoregulatorus un siltuma mērītājus
- Elektroenerģijas patērētājiem palielināts spriegums un nomainīta elektroinstalācija. Iedzīvotāji bez problēmām var izmantot modernās mājsaimniecības elektroierīces un datora pieslēgumus starptautiskajam tīklam.

7.1. Situācijas raksturojums

Elektroapgāde

Ar elektroenerģijas apgādi un tīklu apkalpošanu pagastā pašlaik nodarbojas valsts uzņēmuma (PVAS) *Latvenergo* Dienvidu elektrisko sadales tīklu filiāles Valdemārpils elektrotīklu rajons. Elektrolīnijas ir nolietotojušas, tajās ir lieli elektroenerģijas zudumi un sprieguma svārstības. Daudzviet ir nepietiekama jauda, sevišķi no elektrolīniju trasēm attālakās vietās. Māju iekšējie elektrības vadi vairumā gadījumu arī ir stipri nolietotojušies. Elektroenerģijas apgādes sistēma neapmierina esošo pieprasījumu.

Latvenergo privatizācijas rezultātā uz vietējo pašvaldību pleciem varētu gulties jauna atbildība un pienākumi. Elektroenerģijas sektora organizēšanai nākotnē iespējami dažādi modeļi. Viena no iespējām ir nodot zemsprieguma elektropārvades līnijas vietējo pašvaldību īpašumā, lai tās varētu koordinēt vietējās aktivitātes.

Siltumapgāde

Galvenā problēma enerģētikā saistīta ar pagājušā gadsimta sešdesmitajos – astoņdesmitajos gados celtajām daudzdzīvokļu un citām mājām, kurām agrāk tika izveidota kopīga centrālās apkures sistēma ar katlu māju un siltumtrasi.

Deviņdesmito gadu sākumā, likvidējot centralizētās apgādes sistēmas, apkures jautājums tika risināts vairāk vai mazāk stihiski. Katrai mājai izbūvēja savu apkures katlu, vai pat katrā dzīvoklī iebūvēja krāsns apkuri. Darbus veica bez speciāliem aprēķiniem un projektiem, jo bija nepieciešams steidzams risinājums. Dundagā dūmvadi uzstādīti caur daudzdzīvokļu namu logiem vai pievienoti māju ventilācijas sistēmām, kas savukārt rada ugunsbīstamību.

Šodien agrākās centralizētās apkures sistēmas tehniskās sastāvdaļas vairs nav lietojamas. Visās daudzdzīvokļu mājās un citās ēkās ir lieli siltuma zudumi. Iebūvēto katlu kalpošanas laiks tuvojas beigām.

Koksnes pārstrādes atkritumi lielās grēdās tiek uzglabāti pie zāģētavām, izvesti uz atkritumu izgāztuvi vai nelietderīgi sadedzināti.

Diemžēl, lai arī cik pieņemama liktos centralizētās siltumapgādes atjaunošana, šodienas realitāte nekādi neveicina tās īstenošanu, jo:

- Agrākā centralizētā siltumapgāde (lai arī diezgan kompaktā apbūvē) sadalīta daudzās daļās,- dažādu lokālu objektu, individuālu risinājumu izpausmēs, "izdaiļojot" pagastu centrus ar dažāda izmēra malkas grēdām un skursteņiem (iedzīvotāji paši to visu aprūpē, pagasts veic tikai tehnisko pārraudzību);
- Daudzdzīvokļu mājas ir privatizētas;
- Agrākās siltumtrases vairs nav lietojamas, siltummezgli bojāti;
- Pašvaldību kredītspēja ir stipri ierobežota, sevišķi tuvākajā nākotnē, kad tik daudz kas savedams kārtībā;
- Neskatoties uz siltumapgādes sakārtošanas aktualitāti, ir jomas, kurām paredzēta augstāka prioritāte līdzekļu piešķiršanā, piemēram, ūdenssaimniecībā
- Nedomājot par tālāko perspektīvi, eksistējošais apkures variants iedzīvotājiem ir ekonomiski izdevīgs

Ūdens apgāde, kanalizācija un attīrīšanas iekārtas

Komunālos pakalpojumus Dundagas pagastā nodrošina pašvaldības uzņēmums "Komunālā saimniecība". Kanalizācijas tīklu, sūkņu staciju un ūdens apgādes maģistrāles ir sliktā tehniskā stāvoklī. Ne visām dzīvojamām mājām un iestādēm ir nodrošināta centralizēta ūdens apgāde un pieslēgums kanalizācijas tīklam. Notekūdeņu attīrīšanas iekārtām ir nepietiekama kvalitāte. Trūkst lokālo pašattīrīšanas un pirmsattīrīšanas iekārtu pārstrādes uzņēmumos.

Galvenās ūdenssaimniecības problēmas Dundagas pagastā, līdzīgi kā visā Latvijā, saistās ar izmantojamo ūdeņu kvalitāti, nesakārtoto ūdenssaimniecības tehnisko sistēmu un tīklu stāvokli, neskaidrībām par ūdens resursus piesārņojošiem avotiem, ūdenssaimniecības pakalpojumu nepietiekamo kvalitāti.

Dundagas pagasts ir iesaistījies valsts programmas "800+" projektā "Ances, Dundagas, Kolkas un Tārgales pagastu ūdensapgādes, kanalizācijas tīklu un attīrīšanas iekārtu izpēte un uzlabošanas iespējas". Daļību programmā nodrošina B/O SIA "Ziemeļkurzeme". Veikta tehniski ekonomiskā izpēte.

Atkritumu saimniecība

Atkritumu apsaimniekošanu pagastā pārrauga pašvaldības uzņēmums un veic privātfirma - z/s "Strautiņi". Taču nav vēl aptverta visa pagasta teritorija un nenotiek atkritumu šķirošana. Esošā izgāztuve četrus gadus laikā pakāpeniski jāslēdz, jāievieš dalītās vākšanas, šķirošanas un pirmapstrādes sistēma, pārpalikušie atkritumi jānogādā Talsu rajona atkritumu poligonā, sašķirotie – otrreizējās pārstrādes vietās. Diemžēl, joprojām ir arī daudz nelegālu izgāztuvju mežos, pie lauku mājām un citur.

7.2. Problēmas pamatnostādnes, secinājumi

PROBLĒMAS
<ul style="list-style-type: none">◆ <u>Enerģētika</u>◆ Nav izstrādāts mūsdienīgs enerģijas piegādes, sadales un patēriņa plāns, kurā iekļauti visi enerģijas veidi◆ Nav izpētīta perspektīva un izstrādāta stratēģija maza mēroga koģenerācijas un atjaunojamo resursu elektrostaciju attīstībai◆ Augstspriegumu līniju lielais vecums◆ Sadales tīklu sliktais tehniskais stāvoklis◆ Elektroenerģijas padeves traucējumi◆ Elektroinstalācijas neatbilstība mūsdienu standartiem◆ Siltumapgādes sistēmu tehniskās sastāvdaļas pilnīgi nolietojušās◆ Siltumapgādes sistēmām trūkst kontroles ierīču◆ Esošie apkures katli novietoti māju pagrabos◆ Malkas grēdas pie daudzdzīvokļu mājām bojā ainavu un rada bīstamību ◆ <u>Ūdenssaimniecība</u>◆ Vienotas ūdensapgādes koncepcijas trūkums◆ Dzeramā ūdens zemā kvalitāte◆ Netiek veiktas dzeramā ūdens analīzes no individuālām ūdens ieguves vietām◆ Ūdens kā resursa neracionāls lietojums◆ Nesakārtota ūdenssaimniecības pārvaldības institucionālā sistēma un nepilnības likumdošanā◆ Nesakārtotais ūdenssaimniecības tehnisko sistēmu un tīklu stāvoklis◆ Sabiedrības zemā informētība par ūdens kvalitātes problēmām, tā lietojumu un aizsardzības nepieciešamību◆ Neattīrītu notekūdeņu novadīšana vidē◆ Lokālo notekūdeņu attīrīšanas ietaišu trūkums gan ražošanas objektiem, gan privātmājām◆ Notekūdeņu attīrīšanas iekārtas, ūdensapgādes un kanalizācijas sistēmas un to ekspluatācija neatbilst vides, sanitārajiem un citiem normatīviem, kā arī mūsdienu tehnoloģiskajām iespējām◆ Neapsaimniekotie ūdens apgādes urbumi un sarežģītā to lietošanas atļaujas saņemšanas procedūra ◆ <u>Atkritumu</u> samazināšanas un pārstrādes politikas trūkums◆ Nedarbojas atkritumu apsaimniekošanas sistēma visa pagasta teritorijā, ir daudz nelegālu izgāztuvju, īpašniekiem ir zema atbildība par savu īpašumu sanitāro tīrību◆ Nav mehānisma patieso atkritumu daudzuma uzrādīšanai un visu atkritumu ražotāju iekļaušanai kopējā atkritumu savākšanas sistēmā◆ Nav ekonomiskā pamatojuma ieviest šķirotu atkritumu savākšanu◆ Pašvaldības patlaban nevar aktīvi risināt sadzīves bīstamo atkritumu apsaimniekošanas jautājumus, jo valstī trūkst atbilstošas infrastruktūras šo atkritumu tālākai apsaimniekošanai (neitralizēšanai, iznīcināšanai, deponēšanai)◆ Reģionā nedarbojas neviens atkritumu otrreizējās pārstrādes uzņēmums

PAMATNOSTĀDNES UN ATZIŅAS
<ul style="list-style-type: none"> □ Turpmākajos pagasta infrastruktūras attīstības projektos jāņem vērā, lai attīstība notiktu visā teritorijā. Tas attiecas gan uz kvalitatīvu dzeramo ūdeni, sadzīves atkritumu savākšanu, elektroenerģijas un sakaru nodrošināšanu □ Ūdenssaimniecības sektora attīstība skatāma tikai integratīvā mijiedarbībā ar citu tautsaimniecības nozaru attīstības programmām un uzskatāma par vienu no “atslēgas” sektoriem, kuru sakārtojot tiktu dota zaļā gaisma citu sektoru attīstībai, sevišķi tūrismam, citai uzņēmējdarbībai, veselības aizsardzībai u.c.
SECINĀJUMI
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dzeramais ūdens neatbilst kvalitātes prasībām pēc ķīmiskajiem un citiem rādītājiem, tā kvalitāte neapmierina ne iedzīvotājus, ne uzņēmumus ✓ Notekūdeņi apdraud ne tikai pagasta vizuālo iespaidu, bet arī upju un ezeru, Baltijas jūras un seklo gruntsūdeņu kvalitāti ✓ Liels neizmantots biomasas un atjaunojamo enerģijas resursu potenciāls

7.3. Mērķi

STRATĒGISKAIS MĒRĶIS
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Optimizējot pārvaldi, sakārtojot infrastruktūru un iesaistot pēc iespējas vairāk objektu labi kontrolētā un augsti kvalitatīvā atkritumu apsaimniekošanas, ūdenssaimniecības pārvaldes un siltumapgādes sistēmā, radīt bāzi kvalitatīvai dabas videi un Dundagas pagasta sekmīgai attīstībai
ILGTERMIŅA MĒRĶI
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Veicināt videi draudzīgas, ainaviski pievilcīgas, iedzīvotāju veselībai nekaitīgas un īpašumam drošas energosistēmas izveidi ➤ Paaugstināt resursu izmantošanas efektivitāti visās jomās ➤ Izveidot efektīvu siltumapgādes sistēmu apkurei ar vietējo kurināmo ➤ Piesārņojuma slodzes samazināšana ➤ Samazināt ūdenstilpju eutrofikāciju (t.i.- neattīrītu notekūdeņu novadīšanu vidē) ➤ Sekmēt nacionālo un starptautisko saistību, programmu un prasību izpildi ➤ Nodrošināt apgādi ar augsti kvalitatīvu dzeramo ūdeni ➤ Veselības riska samazināšana
VIDĒJA TERMIŅA MĒRĶI
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Panākt ar koksnes apstrādes atlikumiem apkurināmas centrālās siltumapgādes sistēmas izveidi Dundagas lielciemā ➤ Veicināt elektroapgādes un sakaru sistēmas rekonstrukciju atbilstoši šodienas prasībām ➤ Uzlabot komunālo dienestu tehnisko nodrošinājumu ➤ Veicināt projektus par efektīvu enerģijas izmantošanu ➤ Izveidot sevi uzturēt un attīstīties spējīgu ūdenssaimniecības uzņēmumu ➤ Uzlabot dzeramā ūdens kvalitāti ➤ Panākt ūdens attīrīšanas sistēmu rekonstrukciju

- Neattīrītu notekūdeņu novadīšanas vidē likvidēšana vismaz Dundagas lielciemā
- Samazināt neattīrītu notekūdeņu nonākšanu citās ūdens tilpnēs un tecēs
- Izmantot dažādas alternatīvās metodes notekūdeņu attīrīšanā
- Veicināt vienotas sistēmas izveidi attīrīšanas ietaišu izlieto to dūņu, kā arī šķidro atkritumu savākšanai, sadarbībā ar citiem pagastiem
- Sabiedrības iesaiste atkritumu daudzuma apzinātā samazināšanā
- Nodrošināt sadzīves atkritumu dalītas savākšanas un pārstrādes iespējas

ĪSTERMIŅA MĒRĶI

- Veicināt ūdens taupīšanu un atkārtotu izmantošanu ražošanas vajadzībām
- Katra sabiedrības indivīda personīgās atbildības veidošana resursu taupīšanā
- Individuālo un lokālo ūdensapgādes sistēmu uzlabošana
- Nodrošināt dzeramā ūdens ņemšanas vietu aizsardzību un sekmēt pazemes ūdeņu aizsardzību no piesārņošanas
- Nodrošināt regulāru dzeramā ūdens kvalitātes kontroli un uzlabot apgādi ar kvalitatīvu dzeramo ūdeni
- Veicināt sabiedrībā izpratni par ūdens nozīmi vienotas ekosistēmas saglabāšanā
- Veicināt piesārņojuma samazināšanu no punktveida avotiem
- Izklie dētā piesārņojuma samazināšana
- Sekmēt enerģijas piegādes drošumu tās lietotājiem
- Samazināt enerģijas zudumus un uzlabot karstā ūdens padeves kvalitāti
- Veidot sabiedrībā izpratni par dažādu kurināmo un citu materiālu radīto gaisa piesārņojumu
- Sabiedrības apziņas līmeņa celšana par bīstamo atkritumu apsaimniekošanu
- Uzsākt atkritumu dalīto vākšanu, šķirošanu un nogādi otrreizējās pārstrādes vietās

7.4. Iespējamie un nepieciešamie risinājumi

- **Ūdenssaimniecības** pārvaldījuma pilnīga nodošana SIA “Ziemeļkurzeme”
- “800+” ietvaros izstrādāt ūdenssaimniecības uzņēmuma attīstības organizatorisko, strukturālo un finanšu modeli
- Izstrādāt notekūdeņu attīrīšanas iekārtu tehnoloģisko shēmu, ekspluatācijas noteikumus un operatoru darba instrukciju
- Morāli un fiziski novecojušos notekūdeņu attīrīšanas iekārtu (NAI) nomaiņa (rekonstrukcija)
- Rekonstruēt kanalizācijas un ūdensapgādes tīklus
- Izstrādāt vietējos apsaimniekošanas noteikumus visiem problēmobjektiem, (piemēram, kā tiek apsaimniekotas septiskās akas)
- Uzstādīt ražošanas notekūdeņu priekšattīrīšanas iekārtas
- Uzstādīt ūdens mērītājus ūdens ieguves un notekūdeņu novadīšanas vietās
- Veikt dzeramā ūdens analīzes, sevišķi tur, kur tas nekad nav darīts (lauku māju akās)
- Dzeramā ūdens kvalitātes problēmu aktualizēšana un monitorings
- Ūdens atdzelžošanas vai attīrīšanas iekārtu uzstādīšana
- Meliorācijas sistēmu kontrole

- Veikt pazemes ūdens apgādes urbumu inventarizāciju, apzināt to īpašniekus (nomniekus) un palīdzēt nokārtot īpašniekiem nepieciešamās formalitātes lietošanas atļauju saņemšanai
- Iekonservēt neapsaimniekotos ūdens apgādes urbumus, pieaicinot speciālistus
- Kontroles un uzskaites sistēmas radīšana visiem ūdens apgādes urbumiem (artēzisko urbumu precīza uzskaitē)
- Videi draudzīgu tehnoloģiju ieviešana ražošanas uzņēmumos (ar mazāku ūdens patēriņu, tehnoloģiskā ūdens recirkulāciju un atkritumu utilizāciju)
- Kontrolēt visu ūdens lietotāju DRN maksājumus
- Paaugstināta DRN likme par neracionālu ūdens izmantošanu (precizējot uzskaiti katrā patēriņa vietā)
- ŪLA - visiem ūdens lietotājiem, kopijas – pagastam
- Ūdens lietošanas atļauju nosacījumu kontrole
- Aizliegums pazemes ūdeņus izmantot rūpnieciskai ražošanai
- Ūdensapgādes tīklu piederības noteikšana mazajos ciemos
- Administratīvo sodu piemērošana par aizsargjoslu likuma un MK noteikumu neievērošanu
- Lokālo notekūdeņu izplūžu likvidēšana
- Notekūdeņu piesārņojuma radītā kaitējuma aprēķini
- Zemes, uz kuras atrodas NAI un kanalizācijas trases, īpašuma tiesību reģistrācija Zemesgrāmatā
- Abpusējo līgumsaistību sakārtošana (paredzot pieņemtos notekūdeņu normatīvus)
- MK noteikumu NR. 316 (par notekūdeņu dūņu izmantošanu) prasību ievērošana
- Kanalizācijas tīklu stāvokļa inventarizācija
- Notekūdeņu plūsmas mērītāja uzstādīšana
- Ūdenssaimniecības problēmu atspoguļošana vietējā presē
- Speciālistu apmācība
- Informēt sabiedrību par pagastā esošajiem pazemes un virszemes ūdens resursiem
- Sniegt sabiedrībai regulāru informāciju par ūdens resursu izmantotājiem un piesārņotājiem
- Informēt iedzīvotājus par lokālajām ūdensapgādes un kanalizācijas sistēmām un alternatīvām notekūdeņu attīrīšanas iespējām
- Notekūdeņu attīrīšanā relatīvi lēta un alternatīva metode varētu būt attīrīšana ar mitraines palīdzību, gan papildus tagadējām attīrīšanas iekārtām, gan individuāli. Mitrzemes labi attīra slāpekļa un fosfora piesārņojumu.

Galvenie objekti, kam pagastā nepieciešamas attīrīšanas iekārtas:

- Gateri
- Vilnas pārstrādes uzņēmums
- Maizes ceptuve, kafejnīcas, bāri
- Pienotava
- Degvielas uzpildes stacijas
- Citi uzņēmumi
- Skolas, bērnudārzs
- Daudzdzīvokļu mājas
- Individuālās mājas pagasta centrā

- Centralizētās **siltumapgādes** atjaunošanas iespēju apzināšana
- Prognozēt siltumapgādes sistēmas attīstību atbilstoši teritorijas attīstības un vides aizsardzības nosacījumiem un vietējo energoresursu izmantošanas iespējām
- Papildināt ilgtermiņa enerģētikas plānu, izstrādāt tā ieviešanas stratēģiju, noteikt projektu iespējamās negatīvās ietekmes uz vidi
- Izstrādāt, pieaicinot speciālistus, mūsdienīgu enerģijas piegādes, sadales un patēriņa plānu visiem enerģijas veidiem
- Izstrādāt tehniski - ekonomisko pamatojumu siltumapgādes sistēmas izveidei un attīstībai
- Piedalīties novada enerģētikas padomes izveidē
- Dibināt pašvaldības enerģētikas uzņēmumu (vai apvienot ar komunālo saimniecību)
- Kvalitatīvu novietņu izveide dažāda veida kurināmās koksnes uzglabāšanai, tādējādi būtiski uzlabojot kurināmā materiāla kvalitāti un apkures sistēmu efektivitāti
- Kā kurināmo maksimāli izmantot koksnes pārstrādes atkritumus
- Ekonomisku, videi draudzīgu apkures katlu uzstādīšana
- Uzstādīt patērētājiem enerģijas patēriņa mērītājus un termoregulatorus
- Pāces mazās HES izbūve
- Vēja enerģijas izmantošanas perspektīves izpēte (pagasta augstākajos punktos)
- Informācijas sniegšana par siltumenerģijas taupīšanu (skolēniem, uzņēmējiem, iedzīvotājiem)
- Informēt sabiedrību par alternatīviem enerģijas avotiem
- Identificēt vietas, kurās nav pieejama elektroenerģija
- Noteikt vietas ar ievērojamiem sprieguma kritumiem
- Iesniegt sadales sistēmas operatoram priekšlikumus par papildus veicamajiem pasākumiem
- Siltuma taupības projekti pašvaldības ēkām
- Izvērtēt enerģijas taupīšanas iespējas uzņēmējdarbībā
- Māju siltināšanas projekti, sadarbībā ar privāto sektoru
- Objektīvu siltumenerģijas tarifu veidošana un caurspīdīgums
- Koģenerācijas uz iekšdedzes dzinēju bāzes iespēju izvērtēšana
- Apzināt kūdras kā energoresursa izmantošanas iespējas, izstrādāt ekonomisko pamatojumu
- Dūmgāzu attīrīšanas iekārtu uzstādīšana, atbilstoši pastāvošajiem normatīviem
- Pašvaldības kontroles pasākumi lokālām un individuālām siltumapgādes sistēmām (reidi kopā ar ugunsdzēsības dienestu)
- Iedzīvotāju apmācība, lokālo kurtuvju kurinātāju apmācība un sertifikācija
- Energoaudita veikšana pašvaldību ēkās
- Nacionālo likumdošanas normatīvu iesaistīšana plānošanas procesā pašvaldībā; jānosaka precīzi, pašvaldībai risināmi, uzdevumi
- Efektīvas sadarbības veidošana ar “Latvenergo”
- Diskusijas un informācijas apmaiņa starp pašvaldību un sabiedrību jautājumos, kas saistīti ar enerģētiku

Specifiski uzdevumi, kas realizējami sadarbībā ar Latvijas Attīstības aģentūras enerģētikas departamentu un "Latvenergo" (LTEP):

- Elektrotīkla paplašināšanas plānošana, kas nepieciešama, ņemot vērā jaunu ceļu, ēku, ražotņu, u. c. objektu attīstību nākotnē, ietverot aprēķinus par nākotnes patēriņu un noslogojumu
- Iespējamo vietējo spēkstaciju plānošana
- Efektīva elektrības patēriņa mērīšanas un aprēķināšanas uzraudzība
- Izglītošana un informēšana par elektroenerģijas taupīgu izmantošanu un drošības pasākumiem. Informācijas programmu izveidošana plašākai sabiedrībai
- Vietējās nozīmes pasākumu koordinēšana

- Sagatavot projekta pieteikumu VAF par **atkritumu** dalītas savākšanas uzsākšanu
- Izstrādāt sadzīves atkritumu apsaimniekošanas stratēģiju
- Nelegālo atkritumu izgāztuvju likvidācija un sanācija
- Veidot atkritumu apsaimniekošanas sistēmu, iekļaujot tajā arī kaimiņu pagastu teritorijas
- Izveidot sadzīves atkritumu šķirošanas, pirmapstrādes un īstermina uzglabāšanas centru
- Pārstrādāt pagasta saistošos noteikumus par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu, nosakot konkrētas prasības un aizliegumus
- Pieņemt normatīvus par zemes īpašnieka vai valdītāja administratīvo atbildību (soda nauda, sakopšana) par teritorijā atrodošos nelegālo izgāztuvi
- Apsvērt iespēju veidot atkritumu daļējas pārstrādes uzņēmumu, kas ražotu kādu starpproduktu
- Pagasta avīzē "reklamēt" nelegālo izgāztuvju īpašniekus
- Sadarbībā ar atkritumu profila uzņēmumiem rajonā un citām organizācijām, sagatavot bukletu iedzīvotājiem par atkritumu apsaimniekošanas sistēmu, iespējām nākotnē un katra indivīda atbildību
- Organizēt seminārus sabiedrības izglītošanai par atkritumu saimniecību
- Sadzīves bīstamo atkritumu (laku, krāsu atkritumi un organiskie šķīdinātāji, dezinfekcijas līdzekļu atkritumi, neizlietoti ārstnieciskie preparāti, dzīvsudraba termometri, luminiscentās lampas, augu aizsardzības līdzekļi, insekticīdu atkritumi u.c.) savākšanas punkta izvietošana vietējās degvielas uzpildes stacijas teritorijā
- Jānosaka, kāda veida bīstamie atkritumi iedzīvotājiem un organizācijām jāsavāc
- Jāizstrādā minimālie normatīvi iedzīvotājiem, kuri dzīvo perifērijā, viensētās, paredzot atkritumu savākšanu vismaz vienu reizi mēnesī, savācot nedegošus (vai tādus, ko nedrīkst dedzināt) un nekompostējamus atkritumus
- Paredzēt pakāpenisku pagasta izgāztuves slēgšanu (līdz 2005.g.)
- Jānosaka fiksēta maksa par atkritumu ieviešanu izgāztuvē, jāveic uzskaitē un jānodrošina pilna DRN nomaksa
- Popularizēt videi draudzīgu iepakojumu

7.5. Aptaujas

Veikta neliela ekspresaptauja LU Vides zinātnes un pārvaldības institūta maģistrantu kursa darba ietvaros. Lielākā daļa aptaujāto iedzīvotāju (veikalu darbinieki, mazie uzņēmēji, bezdarbnieki) uzskata, ka viņi ir atkritumu ražotāji. Lielākā daļa lauku teritoriju iedzīvotāji

uzskata, ka atkritumu problēmas vispār nav (papīrus sadedzina, pārtikas atkritumus izbaro lopiem, pārējo – aprok). Nolietotās mašīnu riepas un atstrādāto minerāleļļu vietējie mežizstrādātāji izlieto zaru dedzināšanā.

7.6. Projekti, vadlīnijas

- Tehniski ekonomiskā izpēte (ūdenssaimniecībā) Ances, Dundagas, Kolkas un Tārgales pagastos
- Dundagas vidusskolas katlu mājas rekonstrukcija un ēkas siltuma zudumu novēršana
- Glābšanas dienesta siltumapgāde
- Ilgtermiņa enerģētikas plāns Ances, Dundagas, Kolkas un Tārgales pagastiem (LTEP)
- Cieto sadzīves atkritumu apsaimniekošanas sistēmas izveide Talsu rajonam. Dundagas iecirknis: šķirotu sadzīves atkritumu savākšanas, transportēšanas un īstermiņa uzglabāšanas iespējas un realizācija
- Dundagas apvidus cieto sadzīves atkritumu apsaimniekošanas sistēmas izveide
- Sagatavots maģistratūras studentu kursa darbs "Optimālie atkritumu apsaimniekošanas pasākumi Dundagas pagastā" (LU Vides zinātnes un pārvaldības institūts, 2000)
- Sagatavots projekta pieteikums VAF par sadzīves atkritumu dalītas savākšanas sistēmas izveidi

▪ Siltumapgāde (LTEP):

1. posms

Centrālās apkures sistēmas atjaunošana, ietverot lielāko daļu daudzdzīvokļu māju un citas ēkas. Jaunās sistēmas jauda paredzēta 1,5 — 2,5 MW, atkarībā no pieslēgto objektu daudzuma, sākumā uzstādot vienu 1250 kW katlu un rezervējot vietu otram.

2. posms

Centra siltumapgādes sistēmas turpmākā plānošana un centrālās apkures sistēmas paplašināšana. Ļoti būtiska projekta daļa būs plāns, kā centrālās apkures sistēma var tikt paplašināta, ietverot ciema ēkas vienā vai vairākos tīklos.

Aptuvenas projekta izmaksas:

1. posmam

1,25 MW katlu mājai

Veicamais pasākums	Izmaksas Ls, ieskaitot PVN un projektēšanas izmaksas
Jauna, 1,25 MW katlu māja, iesk. visu nepieciešamo	106200
1000 m divcauruļu siltumtrase	94400
Sajaukšanas mezgli un temperatūras regulēšana visās pieslēgtajās mājās	21200
Celtniecības darbi un ceļa seguma atjaunošana	14200
Kopā:	236000
T. sk. 20 % pašvaldības līdzfinansējums	47200

Plānotais projekta finansēšanas avots:

1. posmam: pašvaldības budžets – Ls 47200, valsts budžets – Ls 188800

Iespējamās alternatīvas pamatenerģijas iegūšanai (LTEP):

1. Nākotnē elektroenerģijas piegādi varētu sekmēt ar vēja enerģijas izmantošanu. Tas ir ievērojams potenciāls, ņemot vērā to, ka Ziemeļkurzemes reģions atrodas piekrastes zonā. Turbīnas varētu tikt izvietotas piekrastē vai akvatorijā. Pēc 1990.gadā Latvijā izstrādātā vēja kadastra, vislielākās vēju zonas ir Baltijas jūras krastā un Rīgas jūras līča austrumu malā. Saskaņā ar Enerģētikas aģentūras veiktajiem pētījumiem, labs potenciāls vēja enerģijas izmantošanai ir arī Kurzemes uzkalnu R vējainās puses.
2. Eiropas valstu pieredze liecina, ka lietderīgi ir ražot siltumu un elektroenerģiju koģenerācijas režīmā, jo tas ļauj izmantot kurināmo par 20 - 30 % lietderīgāk. Taču, kombinētās siltuma un elektrostacijas, kas balstās uz koksnes izmantošanu, šodien ir dārgas, sarežģītas un nereti rada problēmas. Biežāk sastopamas ir stacijas, kas balstās uz ģeneratoriem ar motora piedziņu, tā kā, ja dīzeļdegviela ir pieejama un lēta, šāda veida stacijas varētu tikt pievienotas centrālapkures tīklam. Kopumā ekonomija, ko sniedz šādas stacijas ir pilnīgi atkarīga no valsts politikas, nodokļiem un subsīdijām, kas investīcijas padara riskantas. Šobrīd nav ticamu iespēju ierīkot nelielas, ar biomasu darbināmas, koģenerācija stacijas siltuma un elektrības ražošanai.
3. Ūdens varētu tikt izmantots vairāk, ieteicams mazās hidrotehnoloģijās. Šeit gan jāpiemin, ka šāda veida enerģijas ražošanu ierobežo mazais ūdens daudzums ziemas periodā. Nepieciešami ekonomiskie aprēķini un labvēlīga valsts politika.
4. Kūdra varētu papildināt vietējos kurināmā resursus. Biogāzes ražošanai nepieciešams pastāvīgs un pietiekamas kvantitātes organisko atkritumu avots. Nepieciešami ekonomiskie aprēķini.
5. Latvijas klimatiskajā joslā ir potenciālas iespējas sekmīgai saules enerģijas izmantošanai.

8. Ceļi un transports

Vīzijas:

- Sakārtota valsts politika ceļu jomā
- Vienota ceļu saimniecība Ziemeļkurzemē
- Pagastā ir kvalitatīvi, labi uzturēti ceļi, nodrošināta ērta un regulāra satiksme ar Rīgu, Talsiem, Ventspili, Mazirbi, Kolku, Mērsragu un Roju
- Pagasta teritorijā ir augstas kvalitātes autoservisa uzņēmumi, pieejama kvalitatīva degviela

8.1. Situācijas raksturojums

Visi galvenajām tūristu plūsmām stratēģiski nozīmīgākie ceļi pagasta teritorijā ir valsts pārziņā. Pašvaldības ceļus veido bijušie kolhozu ceļi, ciemu ceļi un ielas. Pagasta ceļi lielākoties ir ar grants un grunts segumu. Trūkst līdzekļu to remontam un uzturēšanai.

Kopumā ceļu tīkla attīstības līmenis un izvietojums pagastā varētu tikt uzskatīts par pietiekamu, taču kvalitāte ir neapmierinoša. Neapmierina arī baļķu un citas smagsvara kravas transporta pārvietošanās cauri Dundagas un citu apdzīvoto vietu centriem. Turklāt, pieaug arī pārējo transporta līdzekļu daudzums, kas neatbilst vēsturiskajai lauku centru funkcionālajai struktūrai. Proti, dzīvojamās mājas atrodas tiešā ceļu tuvumā, pa kuriem agrāk transporta intensitāte bija zema, vai vēl agrāk – kursēja tikai zirgu transports. Visaktuālākā šī problēma ir pašā Dundagas centrā, samazinot drošību (īpaši skolas tuvumā) un palielinot gaisa piesārņojumu.

Īpaši negatīvi lielāki transportlīdzekļi var ietekmēt vērtīgus kultūrvēsturiskus objektus, kā piemēram, Dundagas pili, kuras tuvumā nevajadzētu atļaut piebraukt tūristu autobusiem.

Valsts autoceļu tīkla uzturēšanu, kontroli un apsaimniekošanu nodrošina valsts a/s "Latvijas autoceļu direkcija". Rajona līmenī direkcijas funkcijas pilda reģionālās ceļu pārvaldes. Lai finansētu pašvaldību ceļu uzturēšanu, ir izveidots valsts speciālais budžets – Valsts autoceļu fonds, no kura līdzekļus mērķdotāciju veidā var izlietot pagasta ceļu uzturēšanai, rekonstrukcijai un būvniecībai. Kaut arī valstī izstrādātas dažādas ceļu un transporta attīstības programmas un koncepcijas, ieskaitot lauku ceļu saglabāšanu – kā vienu no prioritārajiem virzieniem, līdzekļu nepietiek nevienā no līmeņiem.

Ventspils un Talsu rajonā kopumā automobilizācijas līmenis ir starp augstākajiem Latvijā, automobiļu skaits turpina pieaugt. Neskatoties uz šiem samērā augstajiem rādītājiem, paredzams, ka sabiedriskā transporta nozīme nesamazināsies, jo ir augsts iedzīvotāju īpatsvars virs darbaspējas vecuma (ZIP). Tomēr sabiedriskā transporta pakalpojumi ir samērā problemātiski sakarā ar diezgan reto iedzīvotāju blīvumu. Jādomā par labāku satiksmes nodrošināšanu – it sevišķi vasaras laikā. Rajona pašvaldība nodrošina pagasta centra un daļēji citu apdzīvoto vietu sakarus ar rajona centru. Pastāv arī dažas starprajonu autobusu līnijas. Autobusu pakalpojumus (skolēnu pārvadāšana u.c.) nodrošina privāta firma. (ZIP)

8.2. Problēmas, pamatnostādnes, secinājumi

PROBLĒMAS
<ul style="list-style-type: none">◆ Zemā ceļu kvalitāte ierobežo tūrisma attīstību, kravu pārvadājumus, pasažieru transportu un saimniecisko darbību kopumā◆ Trūkst finansu līdzekļu ceļu uzturēšanai, zemes ceļu regulārai kopšanai◆ Uzņēmēji var izvēlēties citus maršrutus, apbraucot pagasta teritoriju◆ Nav sava autogreidera◆ Ziemā grantētie ceļi netiek kaisīti un ir ļoti bīstami, slideni; vajadzīgas ceļu kaisāmās iekārtas◆ Asfalta bedrīšu labošana notiek ļoti nekvalitatīvi◆ Lauku autoceļu attīstības programmas pārtraukšana◆ Trūkst kvalificētu ceļu uzraudzības speciālistu◆ Transporta un aizsargājamo zonu interešu konflikts◆ Pieaug satiksmes intensitāte, arī ceļu negadījumu skaits◆ Transporta vadītāju zems kultūras līmenis un satiksmes noteikumu neievērošana◆ Veloceliņu trūkums◆ Trūkst sabiedriskā transporta vairākos svarīgos pagasta ceļu posmos◆ Bez dotācijām pasažieru pārvadājumu nozare ir nerentabla
PAMATNOSTĀDNES UN ATZIŅAS
<ul style="list-style-type: none">□ Satiksmes infrastruktūra jāattīsta tā, lai efektīgi tiktu izmantots attīstības potenciāls, uzlabotu pakalpojumu un darbavietu sasniedzamību un samazinātu dzīves līmeņa atšķirības.□ Ilgtermiņa līdzsvarotas attīstības priekšnoteikums ir teritorijas plānošana tā, lai mazinātu nepieciešamību pēc transporta vai transportēšanas attālumu saīsināšana□ Būtiska ir kaimiņu pašvaldību kopīga, saskaņota darbība un līdzekļu koncentrācija plānveidīgai ceļu uzlabošanai
SECINĀJUMI
<ul style="list-style-type: none">✓ Autoceļu sliktais stāvoklis ir viens no galvenajiem attīstību bremsējošiem faktoriem✓ Ceļu tīkls ir pietiekams, bet tā kvalitāte ir neapmierinoša✓ Pieaug privāto auto skaits, kas veicina arī satiksmes bīstamības un negadījumu palielināšanos

8.3. Mērķi

STRATĒĢISKAIS MĒRĶIS
➤ Sadarbībā ar kaimiņu pašvaldībām panākt ceļu kvalitātes ievērojamu uzlabošanu, palielinot mobilitātes iespējas, veicinot uzņēmējdarbības attīstību un samazinot dzīves līmeņa atšķirības starp centrā un nomalēs dzīvojošajiem
ILGTERMIŅA MĒRĶI
➤ Veicināt satiksmes iespēju attīstību svarīgākajos ceļu posmos gan pagasta teritorijā, gan ārpus tās
➤ Saglabāt esošos autoceļus un to struktūru, sekmēt to uzturēšanu

- Sekmēt efektīga pasažieru pārvadājuma tīkla attīstību un pakalpojumu servisa uzlabošanu, sevišķi tūrisma un atpūtas sezonā

ĪSTERMIŅA MĒRKI

- Privāto struktūru iesaistīšana pasažieru pārvadāšanā
- Veicināt dažādu satiksmes formu līdzāspastāvēšanu

8.4. Iespējamie risinājumi

- Izstrādāt plānošanas noteikumus labas pieejamības sabiedriskā transporta nodrošināšanai minimālajam iedzīvotāju blīvumam, saskaņā ar vietējo situāciju
- Izstrādāt pagasta ceļu uzturēšanas un apsaimniekošanas koncepciju un programmu (sadarbībā ar citām Ziemeļkurzemes pašvaldībām)
- Izstrādāt stratēģiju, lai samazinātu transporta negatīvo ietekmi ilgtermiņa perspektīvā
- Pašvaldību sadarbības, resursu koncentrēšanas un racionālas izmantošanas iespēju apsvēršana ceļu stāvokļa uzlabošanai
- Ieviest ceļu nodevu
- Atklātas sabiedrības, kas risina ceļu apsaimniekošanas jautājumus, darbības iespēju un lietderības izpēte
- Pasažieru transporta infrastruktūras paplašināšanas iespēju izpēte starppagastu līmenī
- Apvedceļa plānošana kokvedējiem un citam tranzītam ap Dundagas vēsturisko centru
- Izmantot Zviedrijas pieredzi ceļu apsaimniekošanā
- Speciālistu apmācība ceļu apsaimniekošanā, arī izsoļu organizēšanā
- Veikt ceļu inventarizāciju, stāvokļa analīzi un veidot datu bāzi, sadarbībā ar citām pašvaldībām un atbildīgām institūcijām, ieskaitot VZD
- Veikt transporta kustības analīzi uz pagasta un valsts ceļiem
- Salabot tiltus un grāvju caurtekas zem pagasta ceļiem
- Piesaistīt ES strukturālos fondus ceļu kvalitātes uzlabošanai un izmantot visas citas iespējas investīciju piesaistīšanā pagasta ceļu sakārtošanai
- Maksimāli efektīgi izlietot valsts speciālā budžeta mērķdotācijas
- Piesaistīt līdzekļus ceļu sakopšanai ar tūrisma attīstības projektu palīdzību
- Izmantot esošā komunālā uzņēmuma iespējas un jaudas, kooperējoties ar citiem pagastiem, tai skaitā ceļu kopšanas tehnikas iegādē
- Meklēt iespēju iegādāties kvalitatīvu ceļu un grāvju apsaimniekošanas tehniku
- Ar apbūves noteikumu palīdzību kontrolēt privāto ceļu uzturēšanas kārtību (grāvju tīrīšanu, krūmu izzāģēšanu)
- Aizliegt piebraukt tūristu autobusiem un citam smagsvara transportam pils tuvumā
- Gājēju un velosipēdistu taku ierīkošanas plānošana
- Optimāla stāvvietu izvietojuma un iekārtojuma plānojums
- Satiksmes drošības analīze un satiksmes noteikumu apmācība skolā
- Izmantot Vīdales grants karjera resursus, sadarbībā ar citām pašvaldībām un privātajām firmām
- Atbalstīt privātfirmu darbību pasažieru pārvadājumu nodrošināšanā

8.5. SVID

Stiprās	Vājās
<ul style="list-style-type: none"> • Ir Ceļu fonda līdzekļi • Reģionā ir ceļu būves organizācijas • Šīm organizācijām ir savstarpēja konkurence un ārpus rajonu konkurence • Ir speciālisti rajonos • Ir vietējie resursi (būvmateriāli) 	<ul style="list-style-type: none"> • Valstī nav optimālas ceļu apsaimniekošanas politikas • Nav tiesiskā nodrošinājuma pašvaldību ceļu aizsardzībai (mežizstrādes tehnika bojā ceļus) • Nav pietiekams finansiālais nodrošinājums • Esošo segumu neapmierinošais stāvoklis (ceļi nolietoties, putekļi) • Vāja satiksmes intensitāte (arī sliktu ceļu dēļ) • Nav pietiekami daudz tehnikas, esošā ir fiziski un morāli nolietoties • Valsts ceļu nekvalitatīvā uzturēšana • Rajonu ceļu pārvalžu sniegtie pakalpojumi ir nekvalitatīvi un novēloti • Grunts nelabvēlīgā ietekme • Pašvaldībās nav speciālistu • Nepietiekama satiksmes organizācija (ceļazīmes, norādes zīmes) • Sabiedrības zemais apziņas līmenis (bojā zīmes un ceļus) • Aizaugušas ceļmalas • Nav izveidots stāvlaukumu tīkls • Tiltu un caurteku neuzturēšana kārtībā • Nepietiekamais apgaismojums apdzīvotās vietās • Nav pretaizputināšanas barjeru
Iespējas	Draudi
<ul style="list-style-type: none"> • Izmainīt ceļu apsaimniekošanas politiku • Intensitātes palielināšanās iespējas, attīstoties tūrismam un saimnieciskajai darbībai un līdz ar to iespējas pamatot valsts un citu līdzekļu nepieciešamību ceļu sakārtošanai • Pašvaldības speciālistu sagatavošana • Investīciju piesaistīšana 	<ul style="list-style-type: none"> • Nelabvēlīga valsts politika • Investīciju trūkums • Reģiona nelīdzsvarota attīstība (dem. sit., migrāc. uz pils., sociālā spriedze utml.) • Autobusu satiksmes samazināšana

8.6. Projekti, vadlīnijas

- Ceļu posmi, kuru stāvokli un kvalitāti vajadzētu būtiski uzlabot, lai nodrošinātu pašvaldības attīstību (ZIP, pagastu padomju priekšsēdētāju un citu pašvaldību pārstāvju darba grupa):
 - Puze – Dundaga (Lielsalas – Ģibzde – Amele);
 - Dundaga – Tiņģere – Lube – Roja;
 - Ance – Dundaga (Ance – Pāce)
- Uzlabojami ceļu posmi, taču mazāk svarīgi par iepriekšējiem:
 - Dundaga – Melnsils (Vīdale – Melnsils);
 - Dundaga – Tiņģere – Valdemārpils;
 - Šlītere – Mazirbe;
- Sagatavots (1997.gadā) projekta “Ziemeļkurzemes pagastu vienmērīga un sabalansēta attīstība. Valsts autoceļi” koncepcijas pieteikums Valsts investīciju programmai. Tajā

dots situācijas apraksts un pamatojums. Kopā ar Latvijas autoceļu direkcijas Talsu un Ventpils nodaļu vadītājiem noteikti tie autoceļi, kuru uzlabošana no reģiona attīstības viedokļa ir prioritāra. Dundagas pagastu šķērso sekojoši šajā projektā noteiktie ceļu posmi:

- 1307 Ventpils – Dundaga – Melnsils; km 42,5 – 55,0
- P – 125 Talsi – Dundaga – Mazirbe; km 49,8 – 57,5
- V 18 – 1371 Ģibzde – Dundaga; km 0,0 – 6,0
- V 18 – 1367 Dundaga – Ģipka; km 0,2 – 21,0

Katram minētajam ceļu posmam dots situācijas un veicamo darbu apraksts, kā arī aptuvenās izmaksas

- Ir Dundagas pagasta grants seguma labojamo ceļu saraksts un posmu garums prioritāšu secībā

9. Dabas vides aizsardzība un pārvalde

Vīzija:

- Pagastā ir sakopta un nepiesārņota dabas vide
- Dabas vidi saudzējoši principi ir sekmīgi integrēti visās nozarēs
- Uzņēmēji, zemju īpašnieki, lietotāji un visi pārējie iedzīvotāji zina savas tiesības, pienākumus un atbildību vides aizsardzībā
- Ir izstrādāti un sekmīgi tiek realizēti dabas aizsardzības un apsaimniekošanas plāni īpaši aizsargājamām dabas teritorijām un ekspluatācijas noteikumi ūdenskrātuvēm

9.1. Ievads

Šajā nodaļā galvenokārt runāts par savvaļas dabas vides saglabāšanu un ilgtspējības principu ieviešanu visās saimniecības nozarēs. Gandrīz netiek skartas atkritumu saimniecības, enerģētikas, ūdenssaimniecības problēmas, vismaz ne infrastruktūras skatījumā, kas aplūkota nodaļā "Tehniskā (vides) infrastruktūra un komunālie pakalpojumi".

Latvija un arī Dundagas pagasts ceļā uz intensīvu saimniekošanu un dzīves standarta paaugstināšanu pašlaik ir izvēles priekšā – pieļaut tās pašas kļūdas, ko jau pieļāvušas augsti attīstītās valstis (un ne tikai tās), vai arī atrast iespēju ilgtspējīgai, sabalansētai un mūsu unikālo dabas vidi respektējošai saimniekošanai.

Bioloģiskās daudzveidības stratēģijas (BDS) nacionālā programma apskata dabas aizsardzības aktuālākās problēmas un to risinājumus dažādās tautsaimniecības nozarēs:

- Visnozīmīgākais bioloģisko daudzveidību sekmējošais faktors ir ilgtspējīga mežsaimniecība. Šodien maz ir vietu, kur mežs nebūtu izmantots vai pārveidots. Bioloģiski visbagātākās un daudzveidīgākās vecās audzes saglabājušās ļoti mazās platībās.
- Ezerus un dīķus apdraud piesārņošana un intensīva rekreācija. Daudzi upju posmi ir regulēti un tiem raksturīgās ekosistēmas iznīcinātas. Dabiskās upes un to ielejas ir nozīmīgi augu un dzīvnieku sugu izplatīšanās ceļi.
- Purviem ir svarīga loma klimata regulēšanā un ūdensrežīma uzturēšanā. Tajos ir īpatnēja augu un dzīvnieku valsts.
- Aramzemēs veidojas savdabīgas nezāļu sabiedrības, ar kurām savukārt ir saistītas daudzas kukaiņu sugas. Tīrumos mājo arī putni un zīdītāji. Mūsdienā intensīvās lauksaimniecības metodes iznīcina sugu kopas, kas gadsimtu gaitā piemērojušās izdzīvošanai tradicionālās saimniekošanas apstākļos.
- Kultivētās pļavas un daudzgadīgo zālāju sējumi ir saimnieciski perspektīvāki nekā dabiskās pļavas. Taču augu, kukaiņu u.c. organismu sugu sastāvs ir daudzveidīgāks dabiskajās pļavās. Tajās aug apm. 1/3 no Latvijā sastopamajām ziedaugu un paparžaugu sugām un 40% reto un izzūdošo sugu.

Savvaļas augi un dzīvnieki ir nozīmīga ekosistēmu sastāvdaļa. Kādam sugai izzūdot, tiek izjauktas citu sugu savstarpējās saiknes.

Labi strukturēta vides pārvaldības sistēma veicina vides rehabilitāciju un aizsardzību, integrē vides, ekonomisko un sociālo sektoru, piedāvā sistēmu koordinētai attīstībai.

Rietumvalstu pieredze rāda, ka ekonomiski izdevīgāk ir izmantot dabas resursus atbilstoši to atjaunošanās iespējām nekā ieguldīt milzu līdzekļus noplicinātās dabas atjaunošanā. Tāpēc dabas aizsardzības integrēšana visās tautsaimniecības nozarēs ir bioloģiskās daudzveidības sekmīgas aizsardzības pamats. Arī jaunais Komerclikums uzliek par pienākumu jebkuram uzņēmumam veicināt vides aizsardzības pasākumu pielietošanu, resursu racionālu izmantošanu un kaitējumu kompensēšanu.

Dundagas pagastā vēl ir saglabājusies liela dabīgo ekosistēmu daudzveidība. Nozīmīgi lokālie gaisa piesārņotāji teritorijā nav konstatēti. Nopietnākais ir vides piesārņojums no atmosfēras,- kas izsauc skābo lietu rašanos. Galvenie virszemes un pazemes ūdeņu piesārņošanas avoti pagastā ir lauksaimnieciskā darbība (fermas, bijušās minerālmēslu novietnes un grūti kontrolējama izkliedētais piesārņojums), sadzīves atkritumi un nelegālās izgāztuves, notekūdeņi (dzīvojamās mājas un citi objekti, kas nav pieslēgti kanalizācijai). Trūkst lokālo attīrīšanas iekārtu ražošanas un citiem objektiem. Tālāk attīstoties tautsaimniecībai, var sākties strauja daudzu nozīmīgu biotopu platību samazināšanās vai pat izzušana.

9.2. Problēmas pamatnostādnes, secinājumi

PROBLĒMAS
<ul style="list-style-type: none"> ◆ Nav nodrošināta vispārējo dabas un vides aizsardzības prasību ievērošana visās saimnieciskās un citās darbības jomās, kas sekmētu vides atveseļošanu un iespējamo bojājumu novēršanu ◆ Vāja sadarbība starp pašvaldību, valsts institūcijām, nacionālā parka administrāciju vides aizsardzības jautājumu koordinēšanā un vadīšanā ◆ Neefektīva valsts kontrole vides aizsardzībā ◆ Birokrātiska sistēma pārkāpēju sodīšanā ◆ Grūti atrast faktiskos vides piesārņotājus ◆ Nedarbojas princips "piesārņotājs maksā" ◆ Vāja <u>dabas resursu nodokļa</u> administrēšana ◆ Mobilo piesārņojumu avotu piesārņojums netiek uzskaitīts un netiek maksāts DRN ◆ Mežu <u>piesārņošana</u> apdzīvotu vietu tuvumā, mežā tiek gāzti sadzīves atkritumi ◆ Neizstrādāti un neapsaimniekotie karjeri tiek piesārņoti un piegružoti, netiek rekultivēti ◆ Ūdens apgādes <u>urbumi nav iekonservēti</u> (vai aiztamponēti), kas rada draudus pazemes ūdens horizontu piesārņošanai ◆ Netiek savākti un neitralizēti sadzīves bīstamie <u>atkritumi</u> ◆ Gruntsūdeņu <u>piesārņojums</u> ◆ Nav precizētas aizsargājamās un saudzējamās meža teritorijas ◆ Nav veikta dabisko pļavu inventarizācija ◆ Izstrādātajos projektos netiek izvērtēta iespējamā ietekme uz vidi ◆ Pašvaldībai nav informācijas par uzņēmumu iespējamo negatīvo ietekmi uz vidi ◆ Nedarbojas vides <u>konsultanti</u>, nav starpposma starp uzņēmējiem un valsts vides institūcijām ◆ Vides <u>izglītības</u> trūkums ◆ Skolas programmā nav īpaši paredzētas vides <u>izglītības</u> nodarbības, tā netiek integrēta dažādos mācību priekšmetos

- ◆ Vietējie iedzīvotāji dabas aizsardzību saskata vienīgi kā savas saimnieciskās darbības ierobežojumu
- ◆ Zemes īpašnieki un pārējā sabiedrība ir nepietiekami informēti un iesaistīti vides problēmu apzināšanā un risināšanā, tiem ir vājas zināšanas vides likumdošanā
- ◆ Īpaši aizsargājamo teritoriju aizsardzība un apsaimniekošana netiek pietiekami kontrolēta un regulēta
- ◆ Nav izstrādāti īpaši aizsargājamo teritoriju dabas aizsardzības plāni
- ◆ Zemesgrāmatu aktos īpaši aizsargājamām teritorijām nav ierakstīti apgrūtinājumi īpašniekiem
- ◆ Pašvaldība neizmanto iespējas noteikt speciālus aizsardzības statusus vēl citām vērtīgām teritorijām pagastā
- ◆ Kailcirtes dabas liegumu teritorijās un galvenās izmantošanas cirtes gravu nogāzēs
- ◆ Karjeru īpašnieki nepārzina tiesību normas zemes dzīvu ieguvē
- ◆ Upju zivju fauna nav sistemātiski pētīta
- ◆ Maluzvejniecība
- ◆ Nav izstrādāti ūdenskrātuvju ekspluatācijas noteikumi
- ◆ Iedzīvotāji nepārzina zvejniecības tiesību aktu normas
- ◆ Neapsaimniekotie zivju dīķi rada papildus slodzi videi
- ◆ Blakusproblēmas, ko rada “bezsaimeņu” īpašumi
- ◆ Iedzīvotāju zemā maksātspēja

PAMATNOSTĀDNES UN ATZIŅAS

- Pašvaldība ir efektīvākais vides pārvaldes līmenis, jo pašvaldība ir vistuvāk problēmām, vistuvāk cilvēkiem, vistuvāk daudziem risinājumiem
- Vides pārvaldei pašvaldību līmenī visvieglāk ievērot ilgtspējīgas attīstības principus: vides aizsardzībai jābūt neatraujamai attīstības sastāvdaļai un vides problēmas jārisina to rašanās līmenī, jāizmanto ietekmes uz vidi novērtējums kā valstisks instruments
- Vides pārvaldes prioritātes ir investīcijas dabas bagātību saglabāšanā, dabas bagātību pieauguma veicināšana un dabas resursu izmantošanas efektivitātes palielināšana
- Dabas aizsardzība ir sekmīga tikai tad, ja tajā iesaistās visas atbildīgās un ieinteresētās puses. Tas attiecas arī uz aizsargājamo teritoriju apsaimniekošanas plānu izstrādi

SECINĀJUMI

- ✓ Dundagas pagastā nav reģionālas nozīmes atmosfēras piesārņotāju, esošajiem atmosfēras piesārņotājiem ir vietēja iedarbība
- ✓ Lielākā daļa zemnieku saimniecību pagaidām darbojas ekstensīvi, tomēr nostabilizējas arī atsevišķas saimniecības ar intensīvajām metodēm. Nākotnē tās var radīt nopietnus zaudējumus dabai
- ✓ MVU kumulatīvā degradējošā ietekme uz vidi ir lielāka nekā lielajām firmām, kas vairāk ir spējīgas ņemt vērā vides aizsardzības prasības un mazināt savu negatīvo ietekmi
- ✓ Vērtīgas dabas teritorijas var būtiski ietekmēt tūrisms. Nepareizi plānots tūrisms var bojāt vai pilnīgi iznīcināt nozīmīgus un retus biotopus.
- ✓ Kā videi nedraudzīga rīcība pagaidām tiek saprasta tikai tāda, kad pārkāpts likums (kriminālā izpratne par dabu)

- ✓ Kā secināts no veikto aptauju rezultātiem (VP), vides apziņas jomā sastopamas dažas pat paradoksālas problēmas. Daudzi vietējie iedzīvotāji kā galveno pagasta priekšrocību min tā ģeogrāfisko novietojumu un tīro vidi, turpretī, kad tiek vaicāts par esošajām vides problēmām, nākas sastapties ar vienaldzīgu attieksmi pret ūdens kvalitāti, atkritumu savākšanas sistēmu, ainavas nesakoptību u.tml., kas ir pretrunā ar iepriekš minēto. Rodas priekšstats, ka tīra vide ir mīts, kas tiek uzturēts, pamatojoties uz Slīteres nacionālā parka un jūras tuvumu. Tomēr tie konkrētie fakti, kas tieši ietekmē katra sabiedrības indivīda veselību, netiek ievēroti. Šī mīta un realitātes nesaderība parāda, ka lielā mērā nav apzinātas un pamatotas pagasta vides problēmas, lai varētu tās sākt risināt kopīgiem spēkiem, pašvaldībai un katram sabiedrības indivīdam sadarbojoties. Cilvēki pēc inerces vēl tic vides nevainojamībai, kaut gan fakti tam runā pretī (VP).
- ✓ Vides problēmu risināšanas efektivitāte būs atkarīga no videi draudzīgas sabiedrības apziņas veidošanas sekmēm un sabiedrības līdzdalības
- ✓ Veiktajās ekspresaptaujās (VP) secināts, ka sabiedrība ir vairāk gatava savā rīcībā būt videi draudzīga, tikai tā vēlētos vairāk informācijas par pagastā notiekošo un par iespējām darboties
- ✓ Ekspresaptaujās noskaidrots, ka iedzīvotāji labprāt piedalītos dažādās videi draudzīgās aktivitātēs, taču tie nevēlas būt organizatori
- ✓ Pagaidām videi draudzīga rīcība sabiedrības izpratnē saistās tikai ar piedalīšanos konkrētos pasākumos un aktivitātēs

9.3. Mērķi

STRATĒGISKAIS MĒRĶIS
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Veicināt dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu, vides kvalitātes uzlabošanu un bioloģiskās daudzveidības līmeņa saglabāšanu
ILGTERMIŅA MĒRĶI
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Integrēt līdzsvarotas attīstības pamatprincipus pašvaldību politikā ➤ Panākt vides kvalitātes būtisku uzlabošanu teritorijās, kur tā rada vai varētu radīt paaugstinātu risku cilvēku veselībai ➤ Sekmēt savvaļas sugu, kā arī kultūraugu un mājdzīvnieku šķirņu ģenētiskās daudzveidības saglabāšanu, kas ir nozīmīga dabas un kultūrvēsturiskā mantojuma daļa ➤ Novērst biotopu degradāciju, sugu daudzveidības un izplatības samazināšanos ➤ Ieviest un pilnveidot sugu aizsardzības metodes ārpus dabiskajiem biotopiem ➤ Nodrošināt īpaši aizsargājamo dabas objektu pareizu apsaimniekošanu un aizsardzību ➤ Apturēt dabisko pļavu un ganību platību samazināšanos ➤ Saglabāt hidroekosistēmu daudzveidību un dabisko struktūru ➤ Nepieļaut svešzemju ūdens un sauszemes sugu nokļūšanu dabiskajā vidē ➤ Uzturēt ilgtspējīgas medību saimniecības attīstību ➤ Saglabāt vērtīgos biotopus, to dabisko struktūru un sugu sastāvu tūrisma un rekreācijas objektos ➤ Mazināt tūrisma radītos traucējumus dzīvnieku sugām (īpaši to vairošanās periodā)

- Mazināt izmaiņas dabiskajās augu un dzīvnieku sabiedrībās būvobjektu apkaimē
- Mazināt stārķu un citu putnu bojāeju uz elektrolīniju stabiem
- Novērst reto purvu un meža biotopu iznīcināšanu
- Mērķtiecīga vides izglītības sistēmas izveide, nodrošinot tās nepārtrauktību mūža garumā un sasniedzot sabiedrības vides apziņas augstu kvalitāti

VIDĒJA TERMIŅA MĒRĶI

- Panākt, lai attīstības procesi neradītu neatgriezeniski negatīvu ietekmi uz dabas vidi un neapdraudētu attīstības ilgtspējību
- Radīt iespējas un veidot bērnos un skolu jaunatnē interesi padziļināti apgūt vides izglītību ārpusstundu nodarbībās, pulciņos, arī kopā ar vecākiem
- Saglabāt upju un tērču straujteču posmus
- Mazināt saldūdens piesārņošanu
- Ļaut upēm pildīt ekoloģisko koridoru funkciju
- Saglabāt un atjaunot zivju migrācijas ceļus upēs
- Apturēt meža biotopu daudzveidības samazināšanos
- Saudzēt retos meža biotopus
- Nodrošināt labvēlīgus apstākļus meža dzīvnieku populācijām
- Saglabāt migrācijas ceļus dzīvnieku sugām
- Pilnveidot zāļu purvu aizsardzību
- Saglabāt vietējās kultūraugu un mājdzīvnieku šķirnes
- Nodrošināt dabisko pļavu un ganību pareizu apsaimniekošanu, lai uzturētu augu sabiedrību daudzveidību
- Samazināt dzīvnieku bojāeju lauku darbu gaitā
- Samazināt mežsaimniecības radīto traucējumu negatīvo ietekmi
- Veicināt dabiskam mežam raksturīgo elementu sastopamību
- Samazināt svešzemju kokaugu sugu izplatīšanos mežos
- Novērst nelikumīgas medības
- Veicināt efektīvu dižkoku aizsardzību
- Novērst retu biotopu un retu sugu atradņu iznīcināšanu, ko var izraisīt jaunu karjeru ierīkošana vai esošo paplašināšana
- Maksimāli samazināt bez attīrīšanas novadīto notekūdeņu apjomu ūdenstecēs un baseinos

ĪSTERMIŅA MĒRĶI

- Veidot pieejamu un saprotamu vides informāciju plašai sabiedrībai
- Sekmēt vides izglītības formālās un neformālās iespējas
- Veidot sabiedrības līdzdalības mehānismu vides problēmu risināšanai
- Ieinteresēt sabiedrību par tuvējās vides aizsardzību (mīts un realitāte)
- Veidot sabiedrības apziņu tā, lai katrs tās loceklis izprastu, ka videi draudzīga rīcība izpaužas ikdienā – gan lietojot ūdeni un energoresursus, gan attieksmē pret atkritumiem, gan pret katru dzīvās un nedzīvās dabas pārstāvi
- Nodrošināt zemnieku izglītošanu par lauksaimnieciskās ražošanas rezultātā radītā ūdens piesārņojuma novēršanu
- Veicināt ilgtspējīgas lauksaimniecības praksi
- Saglabāt dabisko pļavu un ganību platības, apturēt to aizaugšanu
- Saglabāt iežu atsegumu un alu ekosistēmas
- Veicināt pagasta mazo upīšu zivju resursu aizsardzību

9.4. Iespējamie un nepieciešamie risinājumi

- Sadarbībā ar citām pašvaldībām izveidot profesionāla vides konsultanta (padomnieka) institūciju
- Sadarbojoties ar uzņēmējiem, interešu grupām, pārējiem iedzīvotājiem, izstrādāt vietējo *Rīcības programmu 21.gadsimtam (Agenda 21)*, popularizēt to un ieviest sabiedrībā
- Izstrādāt līdzsvarotas un ilgtspējīgas attīstības kritērijus un indikatorus un izvērtēt esošās un nākotnes darbības un projektus ar šo indikatoru palīdzību; ilgtspējīgas attīstības principu integrēšana visās attīstības jomās
- Veikt īpaši aizsargājamo dabas teritoriju un objektu atkārtotu inventarizāciju
- Izstrādāt dabas aizsardzības un apsaimniekošanas plānus īpaši aizsargājamām dabas teritorijām un sakārtot robežjautājumus
- Izstrādāt un pieņemt pagasta saistošos noteikumus vides aizsardzībā, kas paredz arī vides licencēšanas sistēmas ieviešanu uzņēmējiem
- Atskaitīties sabiedrībai par dabas resursu nodokļa ienākumiem un to izlietojumu
- DRN finansējumu pilnībā izmantot vides sakārtošanai un aizsardzībai
- Vides resursu neracionālas izmantošanas gadījumā pielietot administratīvus sodus, apvienojot tos ar reklamēšanu presē
- Izstrādāt un apstiprināt konkursa nolikumu par videi draudzīgāko uzņēmumu pagastā
- Organizēt talkas un radīt citus ietekmēšanas mehānismus pagasta centra un citu teritoriju sakopšanai, arī, lai iztīrītu upju krastu, piemāju, grāvmalu mežus no atkritumiem
- Izstrādāt stratēģiju un rīcības programmu pagasta vides izglītībai un komunikācijai
- Piedalīties valsts izglītības sistēmas pilnveidē, integrējot tajā vides izglītību
- Vides zinību elementu iekļaušana skolas mācību programmā
- Vides aizsardzības priekšmetu mācībspēku sagatavošana
- Organizēt apmācību kursus dažādu profesiju pārstāvjiem, kuri ikdienā saskaras ar vides aizsardzības problemātiku
- Rīkot seminārus un informatīvās dienas vides pārvaldībā pa sektoriem
- Apmācīt un informēt meža zemju īpašniekus un lietotājus
- Organizēt atsevišķas kampaņas sabiedrības izglītošanai (putnu dienas, zemes dienas, mežu dienas u.c. – kā tradīciju)
- Izveidot vides datu bāzi un pagasta vides kvalitātes modeli
- Pilnveidot pagasta avīzi, informējot par vides problēmām, publicēt vides informāciju rajona izdevumos
- Pagasta avīzē atspoguļot pozitīvo pieredzi
- Sabiedrības regulāra informēšana par ūdens resursu un citiem piesārņotājiem vietējā laikrakstā
- Sabiedrības regulāra informēšana arī par bīstamo un citu atkritumu ietekmi, arī par atsevišķu atkritumu dedzināšanas postošo iedarbību
- Informēt sabiedrību par dabas daudzveidību mežos un tās saglabāšanas nozīmi
- Sadarboties ar žurnālu "Vides vēstis", Vides filmu studiju un citiem masu medijiem
- Informēt sabiedrību par videi draudzīgiem un alternatīviem enerģijas avotiem
- Organizēt diskusijas, aptaujas un konkursus sabiedrības iesaistīšanai
- Izdot bukletus vides aizsardzībā, sadarbojoties ar kaimiņu pašvaldībām

- Izvirzīt atsevišķas vides problēmas vai to kopumu sabiedrības uzmanības centrā, padarot tās par politiskajām prioritātēm
- Paplašināt informācijas pieejamību vides likumdošanas jomā, kā arī iespēju piedalīties vides politikas veidošanā
- Izstrādāt mehānismu iedzīvotāju iesaistīšanā piesārņotāju atklāšanā
- Slēgt līgumus ar īpaši aizsargājamo teritoriju un objektu īpašniekiem
- Ja uzņēmējdarbība var radīt kaitējumu dabai, attiecīgajai fiziskajai vai juridiskajai personai vajadzētu iemaksāt adekvātu summu speciālā fondā. Ja kaitējums netiek nodarīts vai tiek veikti attiecīgi kompensācijas darbi, nauda jāatdod atpakaļ. Ja vainīgā puse kaitējumu nav novērsusi, attiecīgās instances fonda naudu izmanto kaitējuma novēršanai
- Rosināt uzņēmējus ieviest videi draudzīgas tehnoloģijas
- Slīteres nacionālā parka (SNP) un citu aizsargājamo teritoriju apsaimniekošanas programmu integrēšana pagasta attīstības programmā un pagastā notiekošajos procesos
- Sadarboties ar SNP dabas komponentu saglabāšanā, vides izglītībā, un izmantot SNP datu bāzi attīstības plānošanā
- Turpināt sadarbību ar IESAM
- Veikt jebkuras saimnieciskās darbības iespējamās ietekmes uz vidi iepriekšēju izvērtējumu
- Zilo kalnu kompleksa aizsardzība
- Popularizēt NVO iespējas vietējā un starptautiskajā sadarbībā un investīciju piesaistē vides projektu realizācijā
- Vides NVO izveide
- Izveidot sabiedrisko vides inspektoru dienestu
- Iesaistīt skolēnus vides sakopšanas talkās un dabas taku veidošanā
- Rast iespēju skolotāju, skolēnu, pašvaldības pārstāvju un citu apmācībai un dalībai projektos par vidi un vides izglītību, gan mūsu valstī, gan ārzemēs
- Apgūt un izplatīt informāciju par vides izglītības iespējām Latvijā un ārvalstīs
- Nodibināt kontaktus ar dažādām vides institūcijām, izveidot savstarpējās sadarbības mehānismu
- Izmantot formālās un neformālās izglītības iestādes (mākslas, mūzikas skolas u.c.) kā demokrātiju veicinošus instrumentus, vides jautājumu popularizēšanā
- Izveidot mācību materiālu par Dundagas pagasta vides kvalitātes rādītājiem un aizsargājamiem dabas un kultūrvēstures objektiem
- Rīkot iedzīvotāju aptaujas, rosinot domāt par vides kvalitāti un veicinot individuālās atbildības veidošanos
- Panākt valsts un cita veida kompensāciju aizsargājamo dabas un vides teritoriju un objektu īpašniekiem, veidojot motivāciju šo teritoriju vai objektu sakopšanai un aizsardzībai
- Iesaistīties interešu konflikta novēršanā starp mežsaimniecības un vides aizsardzības institūcijām
- Piedalīties meža likumdošanas pilnveidošanā, lai pastiprinātu privāto mežu izmantošanas kontroli
- Apgūt un izmantot metodes bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai tīrumsos
- Augu ķīmiskos aizsardzības līdzekļus aizstāt ar bioloģiskajiem

- Slēgt līgumus ar tūrisma objektu un teritoriju apsaimniekotājiem un īpašniekiem par objektu aizsardzību un ilgtspējīgu izmantošanu
- DUS sakārtošana atbilstoši MK vides kvalitātes noteikumiem
- Veikt pazemes ūdeņu monitoringu (novērošanas sistēma, kas ietver ilggadīgus, regulārus, stacionārus pazemes ūdeņu režīma un kvalitātes novērojumus, iegūtās informācijas analīzi un izvērtējumu)
- Apturēt nelegālo karjeru darbību, ievērot derīgo izrakteņu ieguves noteikumus, sākot ar ģeoloģisko izpēti un auglīgā augsnes slāņa saglabāšanu rekultivācijai
- Izstrādāt izstrādāto karjeru rekultivācijas projektus
- Pilsnīdēt dažādu kategoriju īpaši aizsargājamo dabas teritoriju tīklu, izstrādāt un ieviest šo teritoriju dabas aizsardzības un apsaimniekošanas plānus
- Izstrādāt nozīmīgo biotopu, tai skaitā meža biotopu, aizsardzības plānu
- Ierobežot un kontrolēt ekspansīvo introducēto sugu iespējas izplatīties savvaļā
- Veikt upju un ezera ekosistēmu izpēti
- Lielākajām upēm noteikt ūdens kvalitātes mērķus (ņemot vērā pašreizējo kvalitāti, nosakot upes vai citas ūdenskrātuves izmantošanas mērķi un iespējas nodrošināt vēlamo kvalitāti), kas pēc noteikta laika sasniedzami, - ja piesārņojums ir augstāks nekā mērķis; atrast un likvidēt piesārņojuma avotus
- Izstrādāt dabisko un mākslīgo ūdenskrātuvju ekspluatācijas noteikumus
- Veikt pasākumus pagasta upīšu, kā zivju un citu resursu uzturētāju un vides kvalitātes indikatoru, aizsardzībai
- Liela nozīme jāpiešķir upju krastu atbrīvošanai no atkritumiem, to ekoloģisko joslu stiprināšanai un izveidei (aizsardzībai pret iespējamo piesārņojumu no punktveida avotiem un pret lauksaimniecības izklidēto piesārņojumu)

9.5. Projekti, vadlīnijas

- Dalība nacionālās vides saziņas un izglītības stratēģijas izstrādē (pie VARAM)
- Sagatavots pieteikums VARAM īpaši aizsargājamo dabas teritoriju dabas aizsardzības un apsaimniekošanas plānu izstrādes finansēšanai
- Vides izglītības un komunikācijas reģionālās stratēģijas un rīcības programmas izstrāde: sistēma un mehānisms visu sabiedrības grupu informēšanai, izglītošanai, iesaistīšanai un uzvedības tradīciju maiņai
- Sagatavotas vadlīnijas projektam "Slītere un tās apkaime: ilgtspējīgas un nenoplicinošas mežu apsaimniekošanas plāna izstrāde" (PIPAP)
- Sagatavots projekta pieteikums LIFE programmai par *Agenda 21* centra izveidi piekrastes zonas ilgtspējīgai attīstībai

10. Ainavu aizsardzība, kultūrvēsturiskais mantojums

10.1. Situācijas raksturojums

Veids, kādā vietējā sabiedrība gadu simtu gaitā apstrādāja zemi un citādi ietekmēja apkārtējo vidi, rezultējas tieši šim apvidum raksturīgā ainavā. Šādas ainavas var būt ne tikai vēsturiski un estētiski vērtīgas, bet arī ekonomiski nozīmīgas, jo veido pievilcīgu vidi tūrismam un citiem uzņēmējdarbības veidiem, jaunām investīcijām.

Diemžēl, ainavu degradācija var noritēt pakāpeniski un gandrīz nemanot, ieviešot modernās lauksaimniecības metodes, veicot meliorāciju, attīstoties masu tūrismam u.tml. Ainavu aizsardzība ir sarežģīts process, jo visbiežāk vērtība slēpjas kopējā kompozīcijā, nevis dažos atsevišķos individuālos elementos.

Ainavu klasificēšana ir viens no pirmajiem uzdevumiem, uzsākot teritorijas plānojumu.

Ainava veido jebkuras teritorijas (telpas, vietas) tēlu, raksturo tās iedzīvotāju dzīvesveidu, stāsta par vēsturiskajām pārmaiņām, darbojas kā magnēts tūristiem, vai, gluži pretēji – atbaida tos. Ainava ir un var būt arī mūsu ekonomiskās izaugsmes un attīstības garants un reizē arī indikators attīstības kontrolei.

Attīstības programmās šodien tiek ņemti vērā daudzi un dažādi aspekti, kas vairumā gadījumu katrs dod savu specifisku nostādni, un, labākajā gadījumā, mēģina saskaņot un līdzsvarot vides, ekonomiskās un sociālās intereses vienotā stratēģijā vai programmā.

Taču trūkst attīstības izvērtējumu no ainaviskā viedokļa, nav zināms, kā esošās programmas, konkrētās rīcības iedarbosies uz ainavu. Līdz ar to mēs esam sev lieguši iespēju vairāk vai mazāk kontrolēt un regulēt to, kādi mēs, kā pagasts, novads vai valsts drīz vien izskatīsimies, kādus mūs uztvers iebraucēji, kā mēs paši šeit jutīsimies.

Mums jau vēl nav pat īsti skaidrs, ko tad mēs uzskatām par sev raksturīgo (ierasto, unikālo, savdabīgo) ainavu, kas tie ir par elementiem, kas to veido. Šis jautājums šodien kļūst īpaši aktuāls dēļ notiekošajām straujajām ekonomisko un citu apstākļu izmaiņām.

Pēc Latvijas ainavu pamatiedalījuma Dundagas pagasts atrodas divās zonās: smilšaino līdzenumu mežaines un mālaino limnoglaciālo un morēnas līdzenumu āraines (stipri iekultivēta) zonā.

Pēc Latvijas ainavu rajonēšanas kartes (Ramans K., 1994), Dundagas pagasts atrodas Austrumkursas ainavzemē un Dundagas pacēluma āraines ar Slīteres krauju ainavapvidū, kā arī Piejūras ainavzemē ar Slīteres un Irbes mežainiem apvidiem.

Dundagas pagasta ainavu ietekmē lielais mežainums, reljefs, aizlaistās lauksaimniecības zemes un daudzi citi faktori.

Padomju okupācijas laikā ainava strauji mainījās, jo tika lietotas jaunas celtniecības tehnikas, būvēti kolektīvie mājokļi, palielinājās brīvās teritorijas, sabiedriskajām vietām tika veltīta ierobežota uzmanība, bija jūtams saimnieka trūkums ēku uzturēšanā.

Ainavu jautājumu pagastā var aplūkot no dažādiem aspektiem:

Nr.	Aspekts	Objekti, teritorijas
1.	Dabas	<ul style="list-style-type: none">- Aizsargājamās dabas teritorijas un objekti- Zilo kalnu krauja un tās apkārtnē- Vigas un kangari- Mežu ainavas

		<ul style="list-style-type: none"> - Purvu ainavas - Upju ieleju (Raķupes, Kaļķupes, Pāces) - citi
2.	Kultūrvēsturiskais	<ul style="list-style-type: none"> - Pils komplekss ar parku - Muižu un pusmuižu kompleksi - Baznīcas - Ciemu centri - Viensētas - Lauku ceļi - Alejas - Kapsētas - citi
3.	Saimnieciskās darbības	<ul style="list-style-type: none"> - Lauksaimniecības zemes - Mežsaimniecības zemes - Mozaīkveida lauku ainavas - Savdabīgas ainavas ap ceļiem un takām, ap ciematiem, viensētām
4.	Intensīvas saimnieciskās darbības vai saimnieciskās darbības trūkuma (problēmaspekts)	<ul style="list-style-type: none"> - Karjeri - Intensīvākās cirsmas - Aizaugošas lauksaimniecības zemes - Mazdārziņu teritorijas - Pamestas, pussabrukušas mājas un fermas - Kokzāģētavas ar skaidu kalniem - Atkritumu izgāztuve - Centra apkures sistēmas problēmas (malkas grēdas) - citi

Varētu lietot arī tādus aspektus kā filozofiskais, socioloģiskais, ģeogrāfiskais un citus.

Kā ļoti svarīga ainavu pētījumos jāmin kompleksā pieeja: analīze no dažādiem skatpunktiem laikā un telpā, ietverot visu to iedarbību spektru, kas kaut kādi ietekmē vai var ietekmēt pētāmo objektu. Arī paredzēto darbību aplūkošana no dažādu nozaru viedokļa, attiecībā pret teritorijas ainaviskajām īpašībām.

No rietumvalstu tūristu viedokļa jau pati lauku ainava Kurzemē var tikt uzskatīta par pievilcīgu; par spīti ilgajiem padomju okupācijas gadiem un lauku lielsaimniecību attīstībai, lauku apvidus ainavās saglabājušies daudzi tādi elementi, kuri rietumu valstīs sen jau izzuduši, attīstoties infrastruktūrai un jaunajām tehnoloģijām lauksaimniecībā. Latvijai ainavu aizsardzībā un veidošanā ir, varētu pat teikt, īpaša atbildība (statuss) Eiropas mērogā.

Ainaviskā kontekstā ir būtiski uzsvērt kultūrvēsturiskā mantojuma nozīmi ainavu veidošanā.

Kultūras mantojums ir cilvēku garīgās darbības liecība materiālā vai nemateriālā formā. Kultūras mantojums ietver sevī mākslinieku, arhitektu, mūziķu, rakstnieku un zinātnieku darbus, kā arī anonīmu mākslinieku darbus, cilvēces gara izpausmi un vērtību sistēmu, kas piešķir dzīvei jēgu. Kultūras mantojuma lielākā un vistiešāk uztveramā daļa, ar vislielāko potenci, ir kultūras pieminekļi – kultūrvēsturiskas ainavas un atsevišķas teritorijas (senkapi, kapsētas, parki, vēsturisko notikumu vietas, atsevišķas ēkas, mākslas darbi, iekārtas un priekšmeti, kuriem ir vēsturiska, zinātniska, mākslinieciska vai citāda kultūras vērtība un kuru saglabāšana nākamajām paaudzēm atbilst Latvijas valsts tautas, kā arī

starptautiskajām interesēm. (Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas biļetens, 1998)

Kultūras pieminekļi tiek iedalīti arheoloģijas, arhitektūras, mākslas, pilsēt būvniecības, vēstures un kultūras pieminekļos.

Dundagas pagastā atrodas pavisam 53 šādu pieminekļu, tai skaitā viduslaiku pils, Dundagas un Mazirbes mācītājmuiža, Kubalu skolas muzejs, Mazirbes luterāņu baznīca u.c.

10.2. Problēmas pamatnostādnes, secinājumi

PROBLĒMAS
<ul style="list-style-type: none"> ◆ Izdemolētas bijušās fermas, aizlaisti lauki, izmantoti un nerekultivēti karjeri, nelegālas atkritumu izgāztuves u.c. ◆ Nesakoņas lauku sētas, bijušo un esošo ražotņu un fermu teritorijas ◆ Mazdārziņu teritorijas ar plēvju būdām u.tml. ◆ Neapsaimniekotie īpašumi ◆ Kompensācijas mehānismu trūkums (iespēju trūkums) sadarbībā ar privātpašniekiem un objektu vai teritoriju apsaimniekotājiem
PAMATNOSTĀDNES
<ul style="list-style-type: none"> □ Teritorijas modernizācija un komfortizācija, pielietojot metodes un tehnoloģijas, kas neizmaina tās dabisko un cilvēka veidoto ainavisko pievilcību □ Teritorijas kā ainavas piedāvājums (investīciju piesaistē, tūrismā, tēla veidošanā) □ Vietējo indikatoru izstrāde tiek uzskatīta arī par vienu no efektīgākajām formām sabiedrības līdzdalības veicināšanai
SECINĀJUMI
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Padomju okupācijas gadi noveduši pie zemas kvalitātes ainavas rašanās ar zemu urbānā dizaina standartu. Šodien tas bieži vien ir rezultējies apdzīvoto vietu identitātes trūkumā, mājokļu zemajā kvalitātē, pamestības un sagrašanās sindromā ✓ Ainavu veidošanās risinājumus galvenokārt nosaka mežu daudzums un izvietojums

10.3. Mērķi

ILGTERMIŅA MĒRĶI
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Veicināt novadam raksturīgu tradicionālo lauku ainavu aizsardzību, atjaunošanu un uzturēšanu, Ziemeļkurzemei raksturīgas lauku apbūves, apdzīvojuma struktūras, arhitektūras un citu savdabību saglabāšanu, veidošanu, restaurēšanu ➤ Saglabāt Ziemeļkurzemes kultūrvēsturisko ainavu ar tās raksturīgākajām iezīmēm ➤ Veicināt sabiedrības informētību, apzinoties folkloras, amatniecības, latviešu valodas, dokumentālo liecību, ainavisko, arheoloģisko un arhitektonisko un citu objektu un teritoriju kultūrvēsturisko nozīmi ➤ Veicināt dzīves telpas un vides sakārtoību un uzturēšanu, īpašu uzmanību pievēršot kultūrainavai kā neatņemamai nacionālā mantojuma sastāvdaļai ➤ Nodrošināt kultūrvēsturiski vērtīgo apdzīvojamo vietu un centru saglabāšanu, apbūvju restaurāciju un to statusam atbilstošu izmantošanu

ĪSTERMIŅA MĒRĶI

- Pagasta identitātes stiprināšana, restaurācija un veidošana ainavā
- Veicināt degradēto ainavu sakopšanu
- Novērtēt tradīciju un rituālu nozīmi un veicināt to saglabāšanu kā kultūras mantojuma sastāvdaļu

10.4. Risinājumi

- Ainavu inventarizācija (aprakstīšana, klasifikācija), struktūras izpēte – tās sastāvdaļu un īpašību sadalījums laikā un telpā
- Ainavisko vērtību indikatoru un atslēgas elementu noteikšana: kritēriji, pēc kuriem izdala, klasificē un vērtē, arī ir izmantojami uzraudzīšanai, kā notiek attīstība un ainavu aizsardzība; bet vēl būtu nepieciešami indikatori, - detalizētāki, konkrētāki, izmērāmāki, kas ziņotu par stāvokli, apdraudētību, virzību. Ja kādā gadījumā nav iespējams izmantot indikatorus, tad varētu izdalīt speciālus t.s. atslēgas elementus.
- Rīcības programma (stratēģija) ainavisko vērtību saglabāšanai (restaurācijai, regulēšanai)
- Ilgtermiņa kultūras un vēsturiskās nozīmes ainavu saglabāšana un apsaimniekošana
- Radoša to ainavu atjaunošana, kuras ir degradējusi cilvēka darbība
- Raksturīgo ainavu saglabāšana teritorijām, kurām draud lauksaimniecisko nodarbjū pārtraukšana
- Jāizvērtē attīstības programmā un teritorijas plānojumā iekļauto, dažādās attīstības nozarēs paredzēto darbību ietekme uz pagasta ainavu
- Tradicionālās lauku ainavas un kultūrainavas saglabāšanas un tradicionālo zemes izmantošanas formu subsidēšanas iespēju mehānisma izstrāde
- Jaunās ēkas jāceļ tā, lai tās harmoniski iekļautos tradicionālajā kopskatā
- Izmantot SNP vides datu bāzes materiālu ainavu plānošanā
- Izvērtēt visus nozīmīgākos dabisko ekosistēmu un ainavu elementus, kas būtu jā saglabā, veicot mežu apsaimniekošanu
- Izmantot ainavu un apbūves speciālistu ieteikumus ainavu vērtējumā un uzturēšanā
- Organizēt konkursus par priekšlikumiem ainaviskās vides sakārtošanā
- Izplatīt sabiedrībā bukletus, prospektus, kartes un citus materiālus par ainavu saglabāšanas nozīmi
- Izstrādāt kultūrvēsturisko pieminekļu aizsardzības un apsaimniekošanas programmu
- Pretendēt uz Kultūras ministrijas speciālā budžeta līdzekļiem kultūras un arhitektūras pieminekļu glābšanai, uzturēšanai un atjaunošanai
- Apzināt kultūras un etnogrāfiskos pieminekļus un izveidot pagastiem vienotu dienestu to pārraudzībai un saglabāšanai
- Novadpētniecības un kultūras mantojuma datu bāzes izveide
- Folkloras, amatniecības, latviešu valodas, dokumentālo liecību, ainavisko, arheoloģisko un arhitektonisko kultūrvēstures vērtību apzināšana (grāmatas, speciālā literatūra, videofilmas u.tml.)
- Izveidot Dundagas novadpētniecības muzeju

- Izveidot no iznīcības glābjamo un restaurējamo vēsturisko būvju, to kompleksu un objektu sarakstu un glābšanas programmu
- Meklēt sadarbības partnerus kultūrvēsturisko pieminekļu apsaimniekošanai
- Veidot sadarbību ar Kuresāres pili Igaunijā
- Lībiešu kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšana un popularizēšana tūrisma objektos, kultūras pasākumos un citur
- Sadarbība ar *Lībiešu krastu* un *Līvu savienību* lībiskās kultūrvides paraugu aizsardzības un pārvaldības plānu sagatavošanā un īstenošanā
- Izveidot pastāvīgi darbojošos ekspertu padomi būvniecības jautājumos
- Sadarbības projekti ar Mazirbes draudzi
- Kultūras mantojuma objektu aizsardzības zonu izveide, izstrādājot teritoriālpilnojumumu
- Novērst smagsvara transporta līdzekļu iebraukšanu pils pagalmā un meklēt citus risinājumus pils apkures katlu nodrošināšanai ar kurināmo (malkas grēdas degradē pil arī kā tūrisma objektu)
- Veikt vairāku objektu arheoloģiskos pētījumus vai arī noteikt to darbību aizliegumus, kas varētu tiem kaitēt kā kultūrvēsturiskas un zinātniskas vērtības objektiem (pilskalniem, saliņai u.c.)
- Sakopt apbedījumu vai piemiņas vietas, kas atrodas ārpus šodien izmantotajām kapsētām, noteikt šīm vietām aizsardzības statusu, ja tas nepieciešams
- Slēgt līgumus ar kultūrvēsturisko objektu un teritoriju īpašniekiem, izstrādāt šo objektu (teritoriju) apsaimniekošanas un aizsardzības individuālos plānus
- Izveidot sabiedrisku organizāciju kultūras un vēstures pieminekļu aizsardzībai un glābšanai
- Pārskatīt kultūras pieminekļu statusus un, ja nepieciešams noteikt vietējas vai valsts nozīmes aizsardzību
- Atjaunot dzirnavas
- Atjaunot baptistu lūgšanas namu Vīdalē
- Atrast līdzekļus Dundagas luterāņu baznīcas un mācītājmuižas remontam un restaurācijai
- Citu objektu atjaunošana un saglabāšana
- Barona laika bruģa ceļu fragmentu saglabāšana un aizsardzība
- Ainavīdei un vēsturei svarīgi ir arī līkumaini un reljefaini lauku ceļi un to aizsardzība

10.5. Konkrēti projekti, vadlīnijas

- “Dundagas pils saglabāšanas, kultūras un tūrisma centra izveidošanas pasākumu plāns”:
 - pils saglabāšanas projekta izstrāde
 - pils centrālās daļas jumta konstrukcijas protezēšana
 - apkures un karstā ūdens sistēmas rekonstrukcija
 - ūdens un kanalizācijas sistēmas rekonstrukcija
 - elektroapgādes un sakaru tīkla rekonstrukcija
 - u.c. pasākumi
- Citi projekti saistībā ar Dundagas pili
- Ir sagatavota valsts ilgtermiņa mērķprogramma “Lībieši Latvijā”

▪ Tūrisma infrastruktūras objektu izvietošana kultūrvēsturiskajos pieminekļos:

Sadarbībā
iesaistītās puses:	- Pašvaldības un būvvaldes speciālisti- Pieminekļu inspekcijas speciālisti- Restaurācijas un celtniecības firmu darbinieki- Uzņēmēji, kas īsteno tūrisma taku, sabiedriskās ēdināšanas, viesu namu un citus pakalpojumus- Attiecīgā profila konsultanti- Zemes īpašnieki
Projekta
īstenošanas gaita:	- Uzskaitīt perspektīvos kultūrvēsturiskos pieminekļus- Apzināt to tehnisko stāvokli un nepieciešamās rekonstrukcijas- Izpētīt vides situāciju- Apzināt apkārtnē esošās dabas un citas vērtības, kas varētu interesēt apmeklētājus- Analizēt līdzīgu pieredzi Latvijā un ārvalstīs- Izstrādāt objektu atjaunošanas projektus, piesaistot līdzekļus
Finansējums:	- Piesaistīt SAPARD lauku programmas līdzekļus kultūrvēsturiskā mantojums uzturēšanai

11. Zemes lietojums, apbūve un mājokļi, fiziskā attīstība

11.1. Situācijas raksturojums

Fiziskās attīstības sektora uzdevums ir apzināt teritorijas resursus visā to spektrā, īpaši uzsverot zemes izmantošanas esošo situāciju un iespējas. Tas ir fona raksturojums, no kura izriet pārējās darbības, kas izmanto šīs teritorijas resursus, ieskaitot sociāli ekonomisko vidi. Tas nozīmē, ka rīcību priekšlikumi pārējos sektoros jau ietver darbību fiziskās attīstības sektorā. Novērtēt teritorijas resursus visā to daudzveidībā ir ļoti darbietilpīgs process.

Ziņojumā par teritorijas plānošanu līdzsvarotai attīstībai Baltijas jūras reģionā norādīts, ka jāveicina tādas zemes izmantošanas telpiskās struktūras, kas samazina enerģijas patēriņu transportam un apkurei, veicinot arī mozaikveida zemes lietojuma veidu attīstību, kas sekmē apdzīvojamas, funkcionālas un nepiesārņotas vides veidošanu. Lauku vides kvalitātes saglabāšana ir viena no ES lauku politikas pamatprasībām.

Latvijā noteikts vienots zemes politikas mērķis – zemes un citu dabas resursu saglabāšana un ilgtspējīga izmantošana, līdzsvarojot valsts, pašvaldību, fizisko un juridisko personu intereses zemes un cita nekustamā īpašuma apsaimniekošanā. Ieteikti arī vienoti zemes politikas principi, tai skaitā:

- zemes gabalu starpgabalainības likvidēšana un robežu regulēšana, ar mērķi izveidot kompakts nekustamos īpašumu un tādējādi veicinot to efektīvu izmantošanu;
- bezsaimnieka (bezīpašnieka) zemju likvidēšana;
- kompensācija par zemes aprobežojumiem;
- valsts nozīmes īpaši vērtīgu meža platību saglabāšana (kas par tādiem noteikti saskaņā ar teritorijas plānojumiem)

Latvijas lauku politika ir vērsta uz līdzsvarotas lauku attīstības principu ievērošanu, intensificējot lauksaimniecisko ražošanu, dažādojot lauku attīstības iespējas, saglabājot Latvijai savdabīgās vērtības – viensētas, mozaikveida zemes lietojumu, saglabājot floras un faunas daudzveidību.

Dundagas pagasta teritorijas virsma ir relatīvi līdzena (izņemot Zilo kalnu krauju ar gravām), kas var veicināt attīstību. Tai pat laikā reljefs vietām ir lēzeni paugurains, kas veicina ainavisko pievilcību.

Esošo telpisko struktūru veido arī tās lineārie elementi, kas Dundagas pagastā izpaužas galvenokārt kā starveidā un arī radiāli izvietots ceļu tīkls, kas pietiekoši vienmērīgi izkliedēts teritorijā. Infrastruktūras mezglu punkti koncentrēti pašā Dundagā un pārējās lielākajās apdzīvotajās vietās, kas kopā arī veido samērā vienmērīgi izkliedētu teritorijas noklājumu (kas gan, diemžēl, neizpaužas apdzīvoto vietu attīstības ziņā), izņemot lielākus meža masīvus leļpus Zilo kalnu kraujas – no Šlīteres līdz Kaļķiem un Raķupes apkaimē.

Dundagas pagasta apdzīvotās vietas varētu raksturot kā lauku centrus ar zemu funkciju un pakalpojumu līmeni. Vienīgi Dundagas lielciems varētu tikt pieskaitīts pie lauku centriem ar vidēju funkciju un pakalpojumu līmeni, stabilu, vienmērīgu attīstības dinamiku, ar ierobežotām investīcijām un ražošanu un vidēju attīstības potenciālu.

Nemot vērā pašreizējo Dundagas lielciema hierarhisko pakāpi reģiona apdzīvoto vietu sistēmā, maz ticams, ka tas tuvākajos gadu desmitos varētu strauji attīstīties un sasniegt kādu augstāku ekonomiskās attīstības (un attiecīgas infrastruktūras attīstības) pakāpi. Taču, šodienas nepieciešamība mūsu valstij strauji attīstīties, kas varētu no pilsētām "pārsvieties" arī uz laukiem (sevišķi, ja nacionālajā līmenī tiktu pielietoti kādi efektīgi decentralizācijas pasākumi), varētu ieviest arī radikālākas, vēl pagaidām neprognozējamas pārmaiņas pagasta attīstībā.

Tomēr pagaidām Dundagas pagastam optimistiskākajā variantā (cenšoties visiem līdzekļiem apturēt jauniešu, citu iedzīvotāju, tai skaitā uzņēmējdarbības ideju realizētāju, intelektuālā potenciāla, aizplūšanu no laukiem) var prognozēt vienmērīgu attīstību, balstītu esošajos dabas resursos, kultūrvēsturiskajās vērtībās un cilvēku intelektuālajā potenciālā, kas varētu izpausties arī kā intelektuālā kapitāla ieguldījums kaimiņteritoriju attīstībā.

Lai iespējami precīzāk varētu prognozēt attīstību, nepieciešams veikt daudzu faktoru analīzi, kā arī aprēķināt iespējamās reģiona lielāko pilsētu (Ventspils, Talsu, arī Rīgas) ietekmju plūsmas un zonas katrā no apdzīvotajām vietām.

Jāņem vērā un jāizmanto arī fakts, ka Latvija un mūsu novads savā attīstībā neizbēgs no pasaulē strauji progresējošā t.s. ceturrtā ekonomiskā sektora dominantes pieauguma, kas saistās ar informāciju tehnoloģiju pielietošanu, e-komerciju, mikroelektroniku, konsultāciju biznesa attīstību u.tml.

Dundagas pagasta apdzīvotības un saimnieciskā noslogojuma sadalījums pēdējā gadsimta gaitā ir mainījies, sākot ar gadsimta sākuma brīvvalsts laika salīdzinoši daudz vienmērīgāk izkliedēto apdzīvojumu, lielāku iedzīvotāju skaitu, rosīgu saimniecisko un sabiedrisko dzīvi, attiecīgi mazāku mežainumu, okupācijas gadu kolektīvizācijas un centralizācijas procesiem un komandpolitikas veidotām mākslīgām saimnieciskām struktūrām, tai pat laikā daļu teritorijas atstājot pilnīgā novārtā (kam, protams, arī nav tikai sliktās puses, bet, kas rezultējies šodien Eiropā reti kur sastopamā relatīvi mazskartā dabas vidē). Okupācijas gados daudzas viensētas tika izpostītas, likvidētas, tradicionālā lauku ainava pārveidota, izveidota novadam neraksturīga lauku apbūves un apdzīvojuma struktūra un arhitektūra. Un, visbeidzot, ar šodienas atrašanos pārejas stadijā no visa vecā nepamatotas noārdīšanas uz jauno, cilvēktiesībās un brīvā tirgus ekonomikā balstīto valsti.

Šodien zemes reformas ietvaros ir atjaunotas iepriekšējā neatkarības laika īpašumu tiesības, taču vienlaicīgi tika sagrauta okupācijas gados radītā lauksaimnieciskās ražošanas bāze, līdz ar to daudzas teritorijas atstājot ekonomiskajā vakuumā. No vienas puses, daļa jauno īpašnieku nav spējīgi vai neplāno savus īpašumus apsaimniekot, no otras puses – valstij trūkst skaidri noteiktas lauksaimniecības un citu nozaru politikas. Daudzi atgūtie zemes īpašumi šodien ir apauguši ar mežu, kas pašreizējā ekonomiskajā situācijā saimnieciskam īpašuma atguvējam ir vienīgais ekonomiskais stimulants un attīstības garants, dodot atspērienu arī iespējamām lauksaimniecisko nodarbjū iecerēm.

Šodien pagasta lielāko daļu veido teritorijas, kas tiek izmantotas mežsaimniecības un lauksaimniecības mērķiem. Jāuzsver, ka pagasts ir viens no vismežainākajiem Latvijā un šis rādītājs vēl turpina palielināties.

Lauksaimniecībā izmantojamā zeme aizņem 27 % no pagasta teritorijas. Meži – 72%. Aptuveni 65 % mežu ir valsts pārvaldījumā.

Lauksaimnieciski izmantojamās zemes (LIZ) kvalitāte pagastā ir zema, maz piemērota intensīvai un efektīvai lauksaimnieciskajai ražošanai. Šī un citu iemeslu dēļ lauksaimniecībā šodien izmanto tikai apmēram pusi no LIZ. Lielākā daļa zemnieku saimniecību zemju platības ir mazākas par 20 ha.

Mazvērtīgo un pamesto lauksaimniecības zemju apmežošana novērstu lauku ainavu pasliktināšanos, nodrošinātu vērtīgu izejmateriālu bāzi kokrūpniecībai nākotnē,

paaugstinātu augsnes izmantošanas lietderību, nepieļautu LIZ aizaugšanu ar mazvērtīgām koku un krūmu sugām un radītu alternatīvas darbavietas ārpus lauksaimniecības. Taču, jāatzīst, ka mežainuma palielināšana varētu radīt arī negatīvu efektu, sakarā ar dažviet par daudz noslēgtu un viendabīgu ainavu veidošanos.

11.2. Problēmas pamatnostādnes, secinājumi

PROBLĒMAS
<ul style="list-style-type: none"> ◆ Neefektīva un nekvalitatīva zemes izmantošana ◆ Nav mehānisma, kā ietekmēt bezatbildīgus zemes īpašniekus, grūti ierobežot zemes patvaļīgu, nesaimniecisku izmantošanu ◆ Niecīgās zemes cenas Latvijā, salīdzinot ar Rietumvalstīm ◆ Nepietiekams infrastruktūras līmenis, īpaši pagasta nomalēs ◆ Mazo ciemu attīstība ievērojami atpaliek no Dundagas centra attīstības ◆ Trūkst vietējo speciālistu un budžeta līdzekļu teritorijas resursu apzināšanai un plānošanai, kā arī papildus līdzekļu piesaistei ◆ Trūkst vietējo iedzīvotāju iniciatīvas uzņēmējdarbībā un, līdz ar to, zemes apsaimniekošanā ◆ Lauku teritoriju apdzīvojums samazinās, jo zemniekiem nav motivācijas attīstīt lauksaimniecisko ražošanu, lauksaimniecības zemes netiek apstrādātas ◆ Kolhozu laikos veidotā ciemu infrastruktūra nav pievilcīga lauku ainavas kontekstā ◆ Bieži vien - identitātes trūkums apdzīvotām vietām ◆ Nenotiek jaunu dzīvokļu celtniecība ◆ Mājokļu zemā kvalitāte ◆ Zemi apbūves uzturēšanas standarti ◆ Pamesta apbūve ◆ Nav veikta Vīdales grants atradnes atkārtota ģeoloģiskā izpēte un nav izstrādāta atradnes apsaimniekošanas stratēģija ◆ Netiek apsaimniekoti mazie karjeri un atradnes ◆ Zemes dzīļu izmantotāji nezina un nepilda savus pienākumus derīgo izrakteņu ieguvē ◆ Sabiedrības neinformētība par zemes resursu pārvaldes pamatprincipiem ◆ Netiek vēltīta pietiekama vērība svarīgāko projektu publiskai apspriešanai
PAMATNOSTĀDNES UN ATZIŅAS
<ul style="list-style-type: none"> □ Vēlamā telpiskā struktūra būtu attīstāma, pirmkārt, uz jau esošās telpiskās struktūras bāzes □ Vēlamās telpiskās struktūras pamatā jābūt dabas, kultūrvēsturisko un ainavisko vērtību respektēšanai □ Apdzīvoto vietu nozīmīgums skatāms ne tikai ekonomiskā kontekstā, bet arī saistībā ar tradicionālās ainaviskās vides uzturēšanu un citiem faktoriem □ Mežs – nozīmīgākais pagasta zemes izmantošanas veids, kur mežizstrāde un kokmateriālu pārstrāde ir dominējošās aktivitātes □ Svarīgi ir saglabāt lauksaimnieciskās aktivitātes pagastā, jo lauksaimniecība joprojām ir galvenais lauksaimniecībā izmantojamās zemes lietotājs, lauksaimniecībai ir svarīga loma lauku apsaimniekošanā, bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā, vides un ainavu aizsardzībā

- Infrastruktūra – galvenais attīstības faktors

SECINĀJUMI

- ✓ Turpinoties pašreizējām tendencēm, nākotnē pagastā jau tā esošās lielās mežu platības var vēl pieaugt, bet lauksaimniecībā izmantojamās platības – samazināties. Tātad iespējamās būtiskas izmaiņas zemes izmantošanā un, līdz ar to saimnieciskās darbības pārstrukturēšanā. Nepieciešama šī procesa pamatota un pārdomāta regulēšana.
- ✓ Arī Dundagas pagasta fizisko un sociāli ekonomisko attīstību ir kavējis ilgstošais piekrastes militārās zonas statuss, kas vienlaicīgi ļāvis saglabāties relatīvi neskartas dabas teritorijām, kuras šodien ir mazapdzīvotas un pamestas

11.3. Mērķi

ILGTERMIŅA MĒRĶI

- Veicināt iespējami optimālāku katras teritorijas vienības un resursu izmantošanu
- Sekmēt pilnvērtīgu zemes, kā viena no galvenajiem ražošanas pamatlīdzekļiem, izmantošanu
- Sekmēt līdzsvarota un decentralizēta pagasta apdzīvojuma attīstību un kvalitatīvas lauku vides veidošanos
- Rūpēties par gadu desmitos un simtos saglabājušos dabas, ainavisko un kultūrvēsturisko vērtību un savdabību stiprināšanu un zaudēto atjaunošanu
- Tradicionālās un Ziemeļkurzemei raksturīgās lauku vides – zemnieku sētas un ciemu saglabāšana, vienlaicīgi veicinot jaunas saimniekošanas iespējas, kvalitatīvu pakalpojumu pieejamību un augsta dzīves standarta veidošanu

VIDĒJA TERMIŅA MĒRĶI

- Veicināt zemes sakopšanu un racionālāku izmantošanu
- Garantēt zemes īpašnieku un lietotāju tiesības izmantot un attīstīt savu zemi saskaņā ar izstrādājamiem teritorijas plānojuma nosacījumiem
- Stimulēt uzņēmējdarbības attīstību zemes dzīļu izmantošanas jomā
- Attīstīt kapitāla un īpašumu tirgu
- Radīt labvēlīgu vidi un apstākļus dzīvojamo māju celtniecībai
- Dzīvojamā fonda standartu uzlabošanas veicināšana
- Ekotehnoloģiju pielietošanas veicināšana būvniecībā

ĪSTERMIŅA MĒRĶI

- Ierobežot zemes patvaļīgu izmantošanu un apbūvi
- Sekmēt apdzīvotību pamestajās teritorijās, regulēt mazskartas dabas un mežu platību izmantošanu
- Panākt zemes īpašnieku atbildību savu īpašumu uzturēšanā
- Veicināt zemes īpašnieku interesi par videi un ainavai atbilstošu apbūvi
- Meklēt risinājumus tālākai karjeru izmantošanai vai rekultivācijai

11.4. Iespējamie un nepieciešamie risinājumi

- Izstrādāt pagasta zemes resursu aizsardzības un izmantošanas stratēģiju
- Izstrādāt projektu ilgstoši neapsaimniekoto infrastruktūras objektu piemērošanai citām vajadzībām, jaunām ražotnēm (noliktavām, saldētavām) vai nojaukšanai
- Izstrādāt programmu “Mājoklis – 2025”
- Nodrošināt publisko apspriešanu, ja tiek celta sabiedriski nozīmīga būve, būvniecību paredz par valsts vai pašvaldības līdzekļiem, vai arī, ja tā var būtiski ietekmēt vides stāvokli, iedzīvotāju sadzīves apstākļus vai nekustamā īpašuma vērtību
- Ciemos tradicionālajā apbūves stilā celtajām būvēm jāveic restaurācija, kad vien tas iespējams, kā arī īpaši raksturīgās vietās jaunajai apbūvei jābūt harmonijā ar veco. Ceļot ko jaunu, jā saglabā un jāpielieto raksturīgie un vērtīgie vietējās arhitektūras elementi
- Ievērot nozīmīgo biotopu aizsardzības principu
- Apzināt vides un darbaspēka resursus teritoriju apsaimniekošanai
- Pilnveidot apbūves noteikumus
- Noteikt katra mazā centra potenciālu un ietekmes sfēras
- Veidot daudzdzīvokļu māju (privatizēto dzīvokļu) apsaimniekošanas sabiedrības
- Izmantot administratīvo sodu sistēmu
- Izvērtēt, kuras teritorijas ir perspektīvas ražošanas vai infrastruktūras objektu izvietojšanai
- Demontēt nerentablu un neestētisku apbūvi un materiālus izmantot citiem objektiem
- Demonstrāciju projekti ekotehnoloģiju izmantošanā
- Meklēt iespējas sakopt pagasta kopskatam traucējošas privātās un valsts īpašumu teritorijas
- Veidot vietējā avīzē vairāk informatīva materiāla par nevīžīgiem saimniekiem, reklamēt pozitīvos piemērus
- Ar īpašām nodokļu atlaidēm vai citādi stimulēt tos īpašniekus, kuri mērķtiecīgi uztur un rekonstruē objektus
- Dokumentēt un novērtēt pašreizējo situāciju ciemos un lauku apvidos, izmantojot fotofiksāciju
- Turpināt rīkot konkursus par sakoptāko sētu, uzņēmumu u.c.
- Lemt par lauksaimniecībā neizmantotās mazvērtīgās zemes un izmantoto karjeru transformēšanu par mežiem un zivju dīķiem, iepriekš izvērtējot transformācijas ietekmi uz ainavisko vidi un arī no citiem aspektiem
- Pieņemt lēmumu par vietējās nozīmes lauksaimniecības zemju kritērijiem
- Pie zemes transformācijas atļaujas izsniegšanas raudzīties, lai tiktu ņemta vērā meliorētā platība kopumā (ja tāda ir) un tās ietekme pēc transformēšanas, nevis tikai transformējamā teritorija
- Izmantot iespējas ar teritorijas plānojuma palīdzību regulēt zemes kadastrālās vērtības (mainot zemes izmantošanas mērķus) un tādējādi arī nekustamā īpašuma nodokli
- Ja nepieciešams, ar teritorijas plānojuma palīdzību veikt zemju konsolidāciju
- Ja nepieciešams, labākajām lauksaimniecības zemēm noteikt aprobežojumus, ka īpašumus nedrīkst dalīt sīkāk par kādu noteiktu lielumu (ha)
- Veicināt privāto meža īpašnieku izglītošanu meža ilgtspējīgā apsaimniekošanā

- Novērtēt derīgo izrakteņu platības un krājumus pagastā, veikt to ieguves un izmantošanas analīzi
- Veikt derīgo izrakteņu atradņu un karjeru inventarizāciju un apsekošanu, sniegt karjeru īpašniekiem informatīvu un konsultatīvu palīdzību (saņemot derīgo izrakteņu ieguves atļauju vai zemes transformācijas atļauju)
- Visu pagasta teritorijā esošo derīgo izrakteņu ieguves vietu legalizācija, tādējādi iegūstot papildus ienākumus no izsniegtajām atļaujām un DRN maksājumiem
- Nepieciešams izstrādāt Vīdales atradnes apsaimniekošanas stratēģiju un noteikumus, veikt tās atkārtotu ģeoloģisko izpēti, kā arī stingri kontrolēt derīgā materiāla ieguvi, informēt sabiedrību
- Analizēt nepieciešamos apdzīvotās vietas pakalpojumus atkarībā no tās iespējamā attīstības līmeņa nākotnē
- Jāiegūst dati par potenciālo veģetāciju (koku sugām) vietās, kur vairs nenotiek saimnieciskā darbība, ja tur netiek ierīkoti meža stādījumi

12. Pagasta pārvalde, sabiedrības līdzdalība, informācijas apmaiņa, sadarbība

Vīzija:

- Ar vienotās informācijas sistēmas ieviešanu pašvaldībās ir izdevies ievērojami atvieglot darbu, nodrošinot mūsdienām nepieciešamo darba ritmu un kvalitāti
- Vienotā informatīvā un komunikatīvā tīkla izveide radījusi iespēju straujai pašvaldības attīstībai, laika un līdzekļu ekonomijai, līdz šim neizmantotu iespēju sekmīgai pielietošanai
- Iedzīvotāji un vietējās iestādes un uzņēmumi sekmīgi savā darbā, sadarbībā, informācijas iegūšanā un izglītībā izmanto datorus un *interneta* iespējas
- Pagasta avīze iznāk reizi divās nedēļās, tā kļuvusi apjomīgāka, jo papildināta ar pastāvīgām rubrikām un īpašiem pielikumiem, pensionāriem un invalīdiem to piegādā bez maksas
- Dundagas pagasts savu mērķu ietvaros ir atvērts sadarbībai dažādos līmeņos, ieskaitot starptautisko sadarbību
- Pagastam ir sekmīga sadarbība, gan ar kaimiņpagastiem, gan ar pašvaldībām citās valstīs
- Ir atrastas un tiek attīstītas visizdevīgākās un efektīvākās kooperācijas formas, ievērojami ietaupot līdzekļus un resursus, atrisinot daudzas sasāpējušas problēmas

12.1. Situācijas raksturojums

Apstākļos, kad valstī ir tik daudz nesakārtotības dažādās jomās, kad vienlaicīgi tiek mēģināts veikt arī administratīvi teritoriālo reformu, Dundagas pagasta padome par savu galveno pienākumu uzskata gan infrastruktūras sakārtošanu pagastā, gan pienācīga dzīves līmeņa nodrošināšanu saviem iedzīvotājiem, izmantojot visas šodien esošās iespējas, tai skaitā arī sadarbību ar citiem pagastiem.

Sadarbība iespējama dažādos līmeņos: iekšējā sadarbība,- starp pagasta iestādēm, uzņēmumiem un citām vietējām organizācijām, Ziemeļkurzemes mērogā, kā arī starptautiskā sadarbība.

Eiropas un pasaules mērogā patreiz noris strauja informācijas tehnoloģiju attīstība, internacionalizācijas un globalizācijas arvien lielāka ietekme. Tas ļauj arī Dundagas pagastam izmantot visas iespējas un atrast savu vietu pasaulē gan tūrismā, gan uzņēmumu attīstībā un citās jomās.

Arvien intensīvāku un daudzveidīgāku sadarbību iespējams izvērst Baltijas jūras reģiona mērogā, jo pagasts atrodas jūras piekrastes zonā. Dažādas iespējas saistās arī ar nesen izveidoto starptautiskās sadarbības centru "Eiromāja" Talsos, kuras viens no dibinātājiem ir arī Dundagas pagasts.

Par sadarbību Latvijas mērogā vairāk jārunā Kurzemes ziemeļdaļas kontekstā, kur varētu izpausties arvien spēcīgāka Ventspils, Rojas un Talsu ietekme, gan tūrisma, kuģu satiksmes un citās nozarēs. Tāpat nenoliedzama arī turpmāk būs galvaspilsētas Rīgas ietekme.

Dundagas pagastam pēdējo gadu laikā visspilgtākā ir sadarbība ar kaimiņu pagastiem Ziemeļkurzemē. Aptuveni divu gadu laikā sadarbības apvienībā “Ziemeļkurzeme” iesaistījušies pavisam 10 pagasti – no Ventspils un Talsu rajoniem.

PSA “Ziemeļkurzeme” sadarbības mērķis ir izveidot ekonomiski attīstīties spējīgas pašvaldības, kas nodrošinātu kvalitatīvu pakalpojumu sniegšanu iedzīvotājiem. Sadarbība ir vērsta uz pašvaldību intelektuālā potenciāla paaugstināšanu un speciālistu piesaistīšanu.

Sadarbības mērķi tiek tuvināti, izmantojot dažādus mehānismus: informācijas un pieredzes apmaiņa, iesaistīšanās kopīgos projektos un programmās, finansu līdzekļu ieguldīšana kopīgā budžetā u.c. Izveidota arī kopīga bezpeļņas organizācija SIA “Ziemeļkurzeme” un īpaša sadarbības apvienības iestāde. Dažādu jautājumu risināšanai pielietojamas dažādas sadarbības formas un modeļi.

Ciešāka kooperācija starp pašvaldībām un to institūcijām varētu tikt attīstīta atkritumu saimniecībā un gruntsūdeņu aizsardzībā, izejvielu ieguvē, sabiedriskā transporta jomā un ceļu uzturēšanā, veselības aizsardzībā, izglītībā un citās jomās. Iespējams veidot arī savu ietekmi uz valdību un likumdošanu.

Sadarbības jautājumi ir integrēti arī citās šīs attīstības programmas nodaļās, jo daudzi jautājumi, gan sociālajā jomā, gan ūdenssaimniecībā, gan tūrismā un citur arvien vairāk tiek risināti kopā ar citām pašvaldībām.

Dundagas pagasta padome piekopj aktīvu decentralizācijas politiku, t.i., iespējami lielākas neatkarības veidošanu attiecībā uz savu darbību. Tas visspilgtāk izpaužas gan Ziemeļkurzemes pašvaldību sadarbības iniciēšanā, jaunu iespēju meklēšanā līdzekļu piesaistē, starptautiskajā sadarbībā, un, jo īpaši attiecībā uz aktivitātēm informatīvās bāzes datu pārraides tīkla un sistēmas sakārtošanā, gan vietējā, gan nacionālā līmenī.

Dundagas pagasta padome ir noslēgusi līgumus ar sadarbības pašvaldībām par informācijas tehnoloģijas ieviešanu tajās.

Pagasta Attīstības nodaļa veic iedzīvotāju datu bāzes uzturēšanu, citu informatīvo datu bāzu pārraudzību, visa veida pašvaldības informācijas uzkrāšanu, apkopošanu un informatīvo izdevumu sagatavošanu, projektu sagatavošanu papildus finansējuma iegūšanai, attīstības plānošanu, sakaru uzturēšanu ar valsts informatīvajām datu bāzēm, pašvaldību darbam nepieciešamo datu bāzu programmu modelēšanu un izveidošanu, aptauju organizēšanu, ĢIS izveidi un citus uzdevumus.

Valsts apsaimniekošanas sistēma joprojām ir neracionāla, tiek tērēti lieli līdzekļi paralēlām darbībām. Jaunajos apstākļos daudzas institūcijas vietējā un reģionālā līmenī spiestas veikt funkcijas, kas neatbilst to tiešajiem darba pienākumiem. Pašvaldībās darbojas vecā struktūra, taču uzdevumu loks paplašinās un attīstības nepieciešamība pieprasa pavisam cita veida ieguldījumus. Minimālā budžeta dēļ, maz līdzekļu iespējams novirzīt veselības aprūpei, izglītībai, sociālajai sfērai.

12.2. Problēmas, pamatnostādnes, secinājumi

PROBLĒMAS
<ul style="list-style-type: none">◆ Valsts nodokļu politikas neatbilstība pašvaldību interesēm◆ Likumā “Par nodokļiem un nodevām” iedzīvotāju ienākuma nodoklis un nekustamā īpašuma nodoklis nav noteikti kā pašvaldību nodokļi◆ Pašvaldībām netiek kompensēta nekustamā īpašuma nodokļa prognozes neizpilde◆ Valsts iejaucas pašvaldību pilnvarās patstāvīgi noteikt savu funkciju veikšanas kārtību◆ Pašvaldību finansu daļa publiskajā kopbudžetā nav proporcionāla tiem pienākumiem,

kas pašvaldībām noteikti ar likumu

- ◆ Vairāku struktūru finansējuma slodzes pārlikšana uz pašvaldībām
- ◆ Ar pašreizējo pagasta budžetu nevar uzturēt visus tos objektus, kas būtu uzturami Dundagā
- ◆ Vēlētājiem nav iespējams izsekot līdzī pašu vēlēto amatpersonu rīcībai
- ◆ Pagasta padomes deputāti pārstāv Dundagas lielciemu
- ◆ Pietiekoši kvalificētu, sabiedriski un politiski aktīvu deputātu kandidātu trūkums citos ciemos
- ◆ Trūkst koordinācijas, regulāras informācijas apmaiņas, sadarbības un vienotības kopīgu mērķu sasniegšanā starp vietējām organizācijām, uzņēmējiem, pašvaldību un citām institūcijām
- ◆ Iedzīvotāju mazā aktivitāte pagasta sabiedriskās dzīves norisēs
- ◆ Pagasta vadībai nav izstrādāts mehānisms, kā iesaistīt sabiedrību lēmumu pieņemšanas procesā
- ◆ Tiek pieņemti neefektīvi lēmumi, jo netiek izziņāta un veidota sabiedriskā doma, netiek koordinēta šo lēmumu sagatavošana
- ◆ Sabiedrībai trūkst motivācijas būt aktīvai, jo tā netic, ka ar savu aktivitāti var ko mainīt
- ◆ Netiek meklētas papildus iespējas iesaistīt un ieinteresēt sabiedrību, lai tomēr kādā jautājumā izziņātu tās viedokli
- ◆ Iedzīvotāji ir nepietiekoši informēti arī par PSA “Ziemeļkurzeme” aktivitātēm

PAMATNOSTĀDNES UN ATZIŅAS

- Sabiedrības līdzdalība ir informētu un aktīvu personu līdzdarbošanās pagasta dzīves attīstībā
- Novājinot laukus ir apdraudēta mūsu valsts ilgtspējīga pastāvēšana
- Informācijas bāzes – pamats attīstības projektiem
- Sadarbība ir labākais veids, kā izvairīties no ekonomiskām un citām problēmām
- Sadarbība – ceļš uz augstāku pakalpojumu līmeni iedzīvotājiem
- Tāda vai citāda sadarbība vai apvienošanās neizslēdz cita veida un formas sadarbību
- Sadarbībā vienam no galvenajiem principiem vajadzētu būt elastības principam: ja iepriekš pieņemtās shēmas un risinājumi praksē sevi neattaisno, tad jāmeklē jauni risinājumi

SECINĀJUMI

- ✓ Dundagas pagasta administrācija veido vienotu un profesionālu komandu, kas ir stūrakmens pagasta tālākai attīstībai
- ✓ Pagastā augstā līmenī darbojas attīstības nodaļa, pilnveidojot veco struktūru atbilstoši šodienas prasībām, un sevišķi veicinot nodrošinājumu ar informācijas tehnoloģijām, veidojot vienotu informācijas un komunikācijas sistēmu Ziemeļkurzemes sadarbības pašvaldību vidū, un piedaloties vienota valsts informatīvā tīkla un sistēmas izveidē
- ✓ Sadarbības apvienību mērķis ir izveidot ekonomiski attīstīties spējīgas pašvaldības, nevis izveidot vienu jaunu pašvaldību
- Sadarbības formas un modeļi var būt dažādi

12.3. Mērķi

ILGTERMIŅA MĒRĶI
<ul style="list-style-type: none">➤ Racionāli izmantojot resursus, sekmēt stratēģisko mērķu sasniegšanu➤ Iespēju robežās pielāgot pagasta pārvaldes un izpildstrukturū mūsdienu prasībām➤ Attīstīt esošo izpildstrukturū un nodrošināt nepārtrauktu tās kvalifikācijas paaugstināšanu➤ Panākt daudzveidīgu un daudzslāņainu sabiedrības līdzdalību dažādu lēmumu pieņemšanā➤ Sekmēt dažādu nevalstisko organizāciju un interešu grupu veidošanos, darbību un sadarbību ar pašvaldību➤ Nodrošināt dažādu sadarbības formu un līmeņu mērķtiecīgu un elastīgu attīstību➤ Sekmēt pašvaldību savstarpējo sadarbību kopīgu mērķu sasniegšanai, gan PSA "Ziemeļkurzeme" ietvaros, gan ar citām pašvaldībām, atrodot iespējas finansu un citus resursus izmantot arvien efektīvāk un mērķtiecīgāk➤ Vienotas reģiona informatīvās sistēmas izveide➤ Turpināt attīstīt un pilnveidot informācijas un komunikāciju iespējas kā bāzi pagasta sekmīgai attīstībai➤ Attīstīt plānošanai nepieciešamo datu bāzi➤ Veicināt visu publisko datu tīklu pieejamību pašvaldībai
ĪSTERMIŅA MĒRĶI
<ul style="list-style-type: none">➤ Novērst speciālistu trūkumu➤ Panākt pašvaldības darbinieku sabalansētu noslogojumu➤ Veicināt likumu pretrunu novēršanu➤ Nodrošināt informācijas saikni ar iedzīvotājiem➤ Uzlabot pakalpojumu sniegšanas kvalitāti iedzīvotājiem, samazināt dokumentu aprites ciklu➤ Stiprināt saites starp uzņēmējiem, pagasta iedzīvotājiem un pašvaldību➤ Veicināt pašvaldību sadarbību uzņēmējdarbības vides sakārtošanā un uzlabošanā➤ Nostiprināt Dundagas pagasta kā PSA "Ziemeļkurzeme" organizatoriskā centra pozīcijas➤ Nostiprināt PSA "Ziemeļkurzeme", maksimāli izmantojot apvienības radītās iespējas finansu piesaistīšanā, darbu organizēšanā un citās jomās➤ Palielināt PSA kopīgās iestādes kompetenci un profesionalitāti, lai tā būtu konkurētspējīga projektu sagatavošanā un citu jautājumu risināšanā

12.4. Iespējamie risinājumi

- Dažādot maksas pakalpojumus iedzīvotājiem, uzņēmējiem (juristu, grāmatvežu u.c.)
- Izstrādāt "vienas pieturas aģentūras" darbības modeli (katrs darbinieks var atbildēt uz katru apmeklētāja jautājumu un novirzīt dokumentus izskatīšanai speciālistam; darbinieku solidāra atbildība par izpildi)
- Atrodot iespēju algot (gan pagastā, gan sadarbībā ar citām pašvaldībām) vairākus speciālistus (juristu, sociālā darba koordinātoru, vides aizsardzības un novērtēšanas

ekspertu, ekonomistu - biznesa speciālistu un algotu darbinieku, kurš strādātu projektu sagatavošanas un vadības jomā, tūrisma speciālistu) tiktu nodrošināta arī stratēģisko mērķu sasniegšana

- NVO aktīvistus iesaistīt pagasta pārvaldes procesā, ieinteresēt veidot jaunas NVO un interešu kopas
- Noteikt pašvaldības saistošo noteikumu sakārtošanas un piemērošanas mehānismu
- Veikt aptauju par pašvaldības izpildvaras darba kvalitāti un publicēt rezultātus
- Veikt regulārus padomes darba pārskatus un tos publicēt
- Rīkot pašvaldības informatīvās dienas uzņēmējiem un pārējiem iedzīvotājiem (iedzīvotāju sapulces, tematiskās dienas mērķauditorijai, pagasta uzņēmēju dienas)
- Aktivizēt teritoriālo valžu darbību
- Nodrošināt iedzīvotāju līdzdalību tādu projektu izstrādē, kas ietekmē pagasta dzīvi un attīstību nākotnē
- Veidot ekspertu komisijas amata un darbinieku atestācijai
- Pilnveidot pašvaldības ekonomisko līdzekļu (nodevas, licences, atļaujas) pielietošanas sistēmu
- Atrast līdzekļus pašvaldības darbinieku tālākapmācībai
- Interneta lapas sagatavošana
- Izveidot radiostaciju Ziemeļkurzemei, lai iedzīvotājiem būtu operatīvāk pieejama informācija
- Uzņēmēju reģistrācija pašvaldībā
- Papildināt un atjaunot informatīvo bāzi ar jauniem skaitļiem par iedzīvotāju kustību, uzņēmējdarbību, vides kvalitātes rādītājiem utt., t.i., par tām parādībām, kuras strauji mainās, vai arī ir ļoti nozīmīgas
- Sadarbība ar valsts dienestiem
- Dalība “Eiromājā”
- Attīstīt sadarbību starp pagastu pašvaldībām un izveidot starppagastu informācijas uzkrāšanas un apmaiņas sistēmu
- PSA iestādes funkciju attīstīšana: projektu izstrāde, vadība un koordinēšana, teritorijas attīstības plānošana, juridiskās konsultācijas un pakalpojumi (pašvaldībām, uzņēmumiem, iedzīvotājiem – arī ārpus PSA robežām) u.c.
- Izstrādāt PSA “Ziemeļkurzeme” stratēģiju jaunu darbavietu radīšanai apvienības ietvaros
- Ierosināt valsts fondu veidošanu starptautiskās sadarbības atbalstam
- Maksimāli izmantot ES piedāvāto atbalsta programmu finansu iespējas
- Veidot jaunus un piedalīties starptautiskās sadarbības projektos

12.5. Aptaujas

Pašvaldību priekšsēdētāji, deputāti un darbinieki tika aptaujāti par sadarbības apvienības rašanās cēloņiem un veicinātājiem. Visvairāk atzīmēta administratīvi teritoriālā reforma un pašvaldību līdzīgās problēmas, finansu nepietiekamība, arī pagastu neaizsargātība pret centrālo valdību. Minēta arī aktīva priekšsēdētāja iniciatīva un speciālistu trūkums pagastos (ZIP).

Veiktas arī priekšsēdētāju, darbinieku un deputātu aptaujas par sadarbības galvenajiem mērķiem (ZIP).

Izpētes (ZIP) materiālos dots arī apvienības ietekmes uz nozīmīgākajām un problemātiskākajām pašvaldību administratīvajām funkcijām novērtējums. Darba grupas uzskatījušas, ka sadarbība var veicināt attīstības plānu izstrādi, informācijas vākšanu un sniegšanu, investīciju projektu izstrādi.

12.6. SVID

ZIP darba seminārā, vērtējot sadarbības apvienību kā vienotas teritorijas un administratīvo vienību kopumu, dalībnieki (gan pagastu priekšsēdētāji, gan darbinieki) veica stipro un vājo pušu analīzi, novērtējot organizācijas struktūru un tiesiskās saites:

Stiprās puses	Vājās puses
<ul style="list-style-type: none"> • Labas pašvaldību kaimiņattiecības • Pašvaldību un apvienības starptautiskie kontakti • Pašvaldību līdzīgās problēmas kā vienojošs elements • Uzsāktā resursu racionāla izmantošana • Apvienība ir pazīstama valstī – radīts tēls • Specifisks ģeogrāfiskais izvietojums • Kompetentu speciālistu pieejamība dažādās jomās • Iniciatīvas bagāti, aktīvi cilvēki – pašvaldību darbinieki • Kultūrvēsturiskās saites starp pagastiem • Dabas resursu bagātība 	<ul style="list-style-type: none"> • Valsts atbalsta trūkums • Apvienības strukturizācijas trūkums • Sadarbības apvienība – nestabila sistēma • Grūts kopīga budžeta veidošanas process • Slikti ceļi, vāji sakari • Rajona līmenis kā bremsējošs faktors • Nepietiekoša saikne ar iedzīvotājiem • Veselīgas konkurences samazināšanās starp pagastiem
	Draudi
	<ul style="list-style-type: none"> • Apvienībai nelabvēlīgas izmaiņas likumdošanā • Finanšu centralizācija valstī • Jaunās pašvaldību padomes (pēc vēlēšanām) var neatbalstīt sadarbību • Pretruna starp pilsētām un laukiem • Ekonomiskās situācijas pasliktināšanās valstī • Pārvaldes centralizācija

12.7. Konkrēti projekti, vadlīnijas

- “Ziemeļkurzemes pašvaldību informācijas sistēmas izveide” – datu pārraides un telekomunikāciju tīkla infrastruktūras radīšanai
- Vairāku Ziemeļkurzemes pašvaldību izveidotais starptautiskās sadarbības centrs “Eiromāja”
- “Ziemeļrietumu Latvija ceļā uz integrāciju ES”: starptautisks sadarbības projekts, kas vērsts uz dažādu nozaru pārstāvju izglītošanu par ES piedāvātām iespējām investīciju piesaistē

13. Plānošana

Vizija:

- Ir izstrādāts pagasta teritorijas attīstības plāns, tiek veikts šī plāna monitorings, notiek regulāra tā aktualizēšana un papildināšana
- Attīstības programma un teritorijas plānojums ir pieejams jebkuram interesentam, atsevišķos izdevumos (brošūrās, bukletos) iedzīvotājiem tiek izplatītas to populārās versijas
- Attīstības programma un pagasta telpiskais plānojums ir labi strukturēti, profesionālā līmenī sagatavoti un ērti izmantojami lēmumu pieņemšanas procesā un pagasta attīstības vadīšanā

13.1. Situācijas raksturojums

Attīstību varētu definēt kā plānošanas dalībnieku (sabiedrības) ierosinātas un padomes apstiprinātas laika gaitā sasniedzamās pārmaiņas pagasta iedzīvotājiem labvēlīgā virzienā, ko iespējams kontrolēt ar īpašu, izmērāmu vai citādi novērtējamu, indikatoru palīdzību.

Plānošana ir vienošanās starp visām ieinteresētajām partijām – vienošanās par attīstības mērķiem un nepieciešamajām aktivitātēm šo mērķu sasniegšanai. Turklāt svarīgi ir izveidot tādu mērķu un darbību sistēmu, ar kuras palīdzību var sasniegt vislabākos rezultātus nākotnē. Vairākiem sekojošiem aspektiem vajadzētu tikt ietvertiem stratēģiskās plānošanas procesā:

- Plānojot īstermiņa mērķus un konkrētas aktivitātes, jāpatur prātā ilgtermiņa mērķi
- Radoša un inovatīva domāšana plānošanas procesā ir tikpat svarīga kā racionāla un loģiska analīze
- Svarīgi ir redzēt un kontrolēt kopīgo rezultātu, nevis tikai atsevišķus elementus
- Uzmanība jāpievērš jebkurai dzīves sfērai, taču nav iespējams uzsvērt katras attīstību vienlaicīgi, bet jānosaka prioritātes
- Plānošanas mērķis nav izveidot pabeigtu dokumentu – tas ir process, kas jāturpina un jebkuras izmaiņas ir jāņem vērā

Ilgspējīga attīstība ir dzīves kvalitāte ikvienam šodien un nākošajām paaudzēm, nodrošinot ekonomisko, ekoloģisko un sociālo procesu harmoniju, dabas resursu saglabāšanu un saprātīgu izmantošanu un iedzīvotāju drošības un veselības garantiju.

Ilgspējīga sabiedrība tiek raksturota kā tāda, kurā tiek saudzēta iedzīvotāju veselība, radot drošu un patīkamu dzīves vidi; jebkuram ir pieejamas izglītības un savu zināšanu un prasmju pilnveidošanas iespējas; ir novērsts bezdarbs un darba samaksa ir atbilstoša padarītajam darbam; pakalpojumi un ērtības ir vienlīdz pieejamas visiem un netiek sasniegtas uz vides degradācijas rēķina; vietējās vajadzības iespējami vairāk tiek nodrošinātas ar vietējiem resursiem nevis importētiem. Varētu minēt vēl daudz citu faktoru ilgtspējīgas sabiedrības raksturošanai.

Sekmīgs attīstības plāns ir tāds, ko pieņem vietējā sabiedrība, kas ir realizējams un, kas ietver jau minētos un citus ilgtspējības principus. Lai šo procesu, virzību varētu

kontrolēt, nepieciešama atskaites sistēma. Par tādu var kalpot īpaši izstrādātu indikatoru kopa, kas ļauj lēmumu pieņēmējiem un vietējai sabiedrībai izvērtēt, - vai ejam uz priekšu un tajā virzienā, kurā vēlamies, vai arī situācija nav tik pozitīva. Indikators var sagatavot katram attīstības sektoram atsevišķi. Indikatoriem jāatbilst izvēlētajai stratēģijai un datiem, uz kuriem balstās izvēlētie indikatori, jābūt viegli pieejamiem, regulāri atjaunojamiem, izmērāmiem, tiem jāatspoguļo attīstība laikā un notikušās pārmaiņas saistībā ar cilvēku veiktajām darbībām, t.i., jābūt tādiem, kas nerada šaubas un ir vienkārši lietojami situācijas kontrolei.

Līdz šim pagastā Phare projekta “Atbalsts lauku ekonomikas dažādošanai” ietvaros ir izstrādāta sociāli ekonomiskās attīstības programma, kā arī Dundagas pagasta attīstības programma (kā maģistra darbs vides pārvaldībā). Izstrādāts arī Dundagas pagasta centra detālpārvaldības un zonējums, apbūves noteikumi. Top visa pagasta karte – teritorijas plānojums.

Sagatavota arī Talsu rajona attīstības programma, kurā dotas vadlīnijas pagasta plānojumam. Talsu rajona teritorijas plānojumā parādīta esošā teritorijas izmantošana, kā arī plānotā teritorijas struktūra. Katram teritorijas izmantošanas veidam ir noteikts izmantošanas mērķis, saimnieciskās darbības ierobežojumi un vadlīnijas zemāka līmeņa plānojumam. Rajona plānojums nosaka, ka, izstrādājot vietējo pašvaldības teritorijas plānojumus, jāprecizē plānotās un atļautās teritoriju izmantošanas veidu robežas un objektu izvietojums atbilstoši MK noteikumiem par teritorijas plānojumu.

Turpmāk jācenšas koncentrēties uz pašiem galvenajiem stratēģiskajiem mērķiem un jāizvēlas nepieciešamās prioritārās darbības no alternatīvu darbību kopuma, kas vislabāk veicinās šo mērķu sasniegšanu.

Joprojām aktuāls ir jautājums par nepietiekamu sabiedrības iesaistīšanu dažādu jautājumu lemlēmšanā, kam nākotnē būtu veltāma pastiprināta uzmanība.

13.2. Problēmas, pamatnostādnes, secinājumi

PROBLĒMAS
<ul style="list-style-type: none"> ◆ Nav nacionālā plānojuma un nav zināms jaunais administratīvi teritoriālais iedalījums ◆ Nedarbojas informācijas apmaiņas sistēma starp dažāda līmeņa plānošanas nodaļām ◆ Nav izstrādāta metodika teritorijas plānojumu ietekmes uz vidi novērtējumam atbilstoši likumam “Par ietekmes uz vidi novērtējumu” ◆ Trūkst nacionālā un vietējā līmeņa politiskā atbalsta, nav veikts konsultatīvs un izglītojošs darbs ar iedzīvotājiem un pašvaldības amatpersonām, lai varētu uzsākt vietējās rīcības programmas 21.gadsimtam (<i>Agenda 21</i>) plānošanas procesu
PAMATNOSTĀDNES UN ATZIŅAS
<ul style="list-style-type: none"> □ Attīstības plāns ir pašvaldības politikas dokuments □ Rīkojoties atbilstoši pašvaldību politikas dokumentiem, nodrošināma pašvaldību demokrātijai atbilstoša decentralizācija (autonomija) □ Darbojoties vienā un tajā pašā teritorijā, valsts, rajona un vietējā pašvaldība patstāvīgi veic likumos nodalītas funkcijas □ Vietējā mērogā tieši fiziskajai plānošanai ir vislielākā nozīme □ Infrastruktūra – līdzeklis telpiskās attīstības vadīšanai □ Ar infrastruktūras izveides un kontroles palīdzību iespējams vadīt telpisko attīstību □ Telpiskais plānojums kalpo kā tiesisks pamats un garantija īpašumu drošībai

- Plānošanas galvenais uzdevums – radīt vidi (konkurencē ar citām teritorijām), kur cilvēkiem patiktu dzīvot, strādāt un attīstīt biznesu
- Attīstības plāna uzdevums – radīt orientācijas struktūru pastāvīgam plānošanas procesam

SECINĀJUMI

- ✓ Pašvaldība nevar vienlaicīgi veicināt attīstību daudzās jomās
- ✓ Attīstības programmai un plānam kopumā jākalpo par pamatu sistematizētai investīciju piesaistei
- ✓ Ar plānošanas un visu iedzīvotāju grupu kopīgas darbības palīdzību iespējams nodrošināt līdz šim neizmanto to attīstības iespēju realizāciju
- ✓ Daļa pagasta attīstības virzienu ir vēsturisko tradīciju un pieejamo resursu noteikti
- ✓ Nepieciešama profesionālu teritorijas attīstības plānošanas speciālistu sagatavošana darbam pašvaldībās
- ✓ Okupācijas laikā bieži vien diktāta uzliktā darbība neatbilda teritorijas optimālajām iespējām, tās resursiem un savdabībai

13.3. Mērķi

STRATĒĢISKAIS MĒRĶIS

- Izmantojot telpiskās plānošanas iespējas un metodes, nodrošināt pagasta iedzīvotājiem labvēlīgu dabas, sociālo un ekonomisko vidi. Panākt pagasta teritorijas līdzsvarotu sociāli – ekonomisko attīstību, taupīgi un pārdomāti izmantojot esošos resursus

ILGTERMIŅA MĒRĶI

- Attīstīt pagasta plānošanas sistēmu kā labi strukturētu un ērti izmantojamu līdzekli lēmumu sagatavošanas un pieņemšanas procesā, turpmākās pagasta attīstības vadīšanā un kontrolē
- Nodrošināt regulāru informācijas apmaiņu un iesaistīt sabiedrību pagasta attīstības plānošanā un veidošanā
- Veicināt profesionālisma attīstību pagasta plānošanā

ĪSTERMIŅA MĒRĶI

- Sekmēt integrētas pieejas izmantošanu, pieņemot politiskus lēmumus un veidojot budžetu (politiskos, sociālos, ekonomiskos un vides faktoros apskatot savstarpējā saistībā)
- Pilnveidot attīstības plānu, balstoties uz ilgtspējības principiem
- Iesaistīt iedzīvotājus, uzņēmējus, valsts pārvaldes struktūras un nevalstiskās organizācijas turpmākajā rīcības plānu un projektu izstrādē
- Sekmēt komunikatīvo plānošanas metožu pilnveidi, piedāvājot visdažādākās iespējas sabiedrības līdzdalībai plānošanas procesā
- Veicināt regulāru informācijas apmaiņu starp dažāda līmeņa plānotājiem

13.4. Iespējamie risinājumi

- Veikt tālāku attīstības programmas strukturēšanu, nosakot stratēģiskos virzienus, prioritārās rīcības, izstrādājot realizācijas mehānismu, un konsekventi liekot akcentus uz stratēģiskajiem virzieniem, t.i., izmantojot visas iespējas un potenciālu, lai tos attīstītu; pārējie virzieni netiek bremsēti, bet īpaši par tiem nedomā
- Turpināt darbu pie pagasta attīstības plāna (programmas un telpiskā plānojuma) izstrādes un aktualizācijas, lietojot jaunākās metodes, pieejas un principus
- Izveidot pagasta attīstības plāna stratēģisko virzienu uzraudzības, kontroles un turpmākās iniciatīvas grupas
- Plānotājiem aktīvi sadarboties ar meža un vides pārvaldības institūcijām, lai koordinētu teritorijas plānojumu
- Izstrādāt kvantitatīvi vai citādi izmērāmu indikatoru sistēmu programmas izpildes uzraudzībai, novērtēšanai un pārmaiņu fiksēšanai
- Nepieciešams izstrādāt ilgtspējīgas attīstības kritēriju un indikatoru sistēmu, gan esošo, gan nākotnes projektu izvērtēšanai, kā arī kopējās attīstības uzraudzībai
- Izstrādāt vietējās rīcības programmu 21.gadsimtam
- Ieviest un pielietot integrētās plānošanas metodes
- Racionāli un mērķtiecīgi izmantot resursus stratēģisko mērķu sasniegšanai
- Iespējami vairāk un biežāk iesaistīt sabiedrību plānošanas un lēmumu pieņemšanas procesos
- Veikt atkārtotas iedzīvotāju aptaujas
- Turpmāk, plānojot attīstību, maksimāli jācenšas procesā iesaistīt mazāk aktīvos, bet potenciālos cilvēkus, kas varētu realizēt savas idejas vai iedvesmoties no citu idejām un darbiem
- Cilvēku aktivizēšana, motivācijas un personīgā menedžmenta veidošana panākama, gan ar īpašu apmācību palīdzību, gan, iesaistot cilvēkus dažādos pasākumos
- Jāizstrādā un jāpieņem pagasta saistošos noteikumus par attīstības plānošanu
- Apgūt jaunas plānošanas metodes, kas būtu piemērotākas darbam pagasta līmenī, joprojām vairāk cenšoties attīstīt komunikatīvo pieeju
- Ja plānošana vairāk bāzējas uz analītisko metodi, tad ļoti būtiska ir ticamu, reālu un aktualizētu datu izmantošana. Būtu vēlams koncentrēties uz būtiskākajiem rādītājiem, kas raksturo tendences, skatoties tos savstarpējās kopsakarībās
- Izvēlēties un izmantot vispiemērotākās statistikas datu matemātiskās apstrādes metodes attīstības prognozēšanā
- Katras plāna sadaļas katram risinājumam atrast savu "lokomotīvi" jeb cilvēku, kurš to varētu realizēt, meklēt iespējas un vadīt procesu
- Balstoties uz upju sateces baseinu pieeju plānošanā, nākotnē vairāk koordinēt plānošanu ar kaimiņpagastiem – Anci un Roju
- Kopīgu plānošanas vienību veidošana ar kaimiņu pašvaldībām, lai, piesaistot investīcijas, netiktu pazemināti plānošanas standarti
- Sadarboties ar plašāka mēroga plānošanas organizācijām

13.5. Aptaujas

Papildus aptaujas ietvaros iedzīvotājiem tika jautāts par galvenajiem attīstības virzieniem, kuros būtu jākoncentrē uzmanība tuvākajā nākotnē, kā arī par nozarēm, kas mūsu apstākļos būtu vispiemērotākās, un, kurās mēs reāli varētu gūt panākumus.

Taujāts arī par tām vērtībām, kas var kalpot par pamatu Dundagas pagasta attīstībai.

13.6. Konkrēti projekti, vadlīnijas

- Dalība projekta pieteikumā *Līvu piekraste 21.gadsimtā* (iesniegts izskatīšanai EK *Life* programmā):

Uzmanība pievērsta piekrastes zonas attīstībai, ietverot trīs pašvaldību teritorijas – Kolkas, Dundagas un Rojas. Bez tam, kā partneri projektā piedalās arī Latvijas universitātes Vides zinātnes un pārvaldības institūts, Slīteres nacionālais parks, Lībiešu savienība un Lībiešu krasta administrācija.

Projekta ilgtermiņa mērķis ir mūsu piekrastes ilgtspējīga attīstība. Projektā paredzēti trīs galvenie uzdevumi:

- 1) Ciešākas sadarbības veidošana projekta partneru un pārējo vietējo organizāciju starpā
- 2) Jaunas, kopīgas iestādes izveide piekrastes ilgtspējīgas attīstības plānošanai, ieviešanai un uzraudzībai, kas galveno vērību veltītu pēc iespējas plašākai sabiedrības iesaistīšanai lēmumu pieņemšanas procesos un kalpotu arī kā vidutājs starp kontrolējošajām iestādēm un vietējiem iedzīvotājiem, arī iebraucējiem,- visiem, kas ir un būs saistīti ar piekrastes zonas attīstību; viens no īpašiem uzdevumiem būs sadarbība ar vietējām skolām; arī - ar līdzīgām organizācijām citās Baltijas jūras piekrastes valstīs
- 3) Vairāki demonstrāciju projekti:
 - nelieli, kā piemēram interneta lapas izveide centra darbības reklamēšanai, datu bankas izveide Līvu savienības fotoarhīvam, u.c.
 - demonstrāciju projekti, kas tiks izvēlēti atklātā sabiedriskā konkursā, dažādās saimniecības jomās piekrastē
 - Lībiešu tautas nama, kā potenciālā piekrastes attīstības centra, remontdarbu veikšana

14. Ieteikumi telpiskai attīstībai

Uzsākot telpisko plānošanu, jābūt zināmiem teritorijas izmantošanas mērķiem,- kam šo teritoriju nepieciešams rezervēt. Turklāt telpiskā attīstībā jāmēģina ielūkoties aptuveni 20 - 30 gadu tālā nākotnē.

Ar vēsturisko karšu un citu materiālu palīdzību iespējams salīdzināt noturīgās un mainīgās robežas un teritorijas. Jārēķinās ar ilgstoši noturīgajām robežām, tās saglabājot. Jāanalizē, kuras teritorijas gadu desmitiem un simtiem bijušas nomales, un, kuras par tādām kļuvušas, nonākot padomju plānošanas sistēmā. Jāizvērtē katras vietas nozīmības lomas pastāvīgums vai maiņa.

Lai sasniegtu vēlamā telpisko struktūru, nepieciešama izmantoto zemju inventarizācija, esošās un vēlamās nākotnes situācijas izvērtēšana, nosakot katrai teritorijai tās galveno izmantošanas mērķi (dabas vide, mežsaimniecība, lauksaimniecība, derīgo izrakteņu ieguve u.c.) un pakārtotos mērķus (piem., 1) lauksaimniecība; 2) tūrisma aktivitātes; 3) enerģijas ražošana, un tml.). Izšķirošos lēmumos priekšroka dodama galvenajam mērķim, jāmeklē arī iespēja dažādām teritorijā esošajām aktivitātēm neapdraudēt vienu otru.

Būtu vēlams izdalīt teritorijas pēc cilvēka un dabas funkciju sadalījuma un ietekmes, un perspektīvās pieļaujamības (piemēram, dabas teritorijas,- kurās dabas norisēm jādominē pār cilvēka darbību, daļēji dabiskās teritorijas,- kur daba varētu sadzīvot ar cilvēka aktivitātēm.

Jāizmanto iespējas ar teritorijas plānojuma palīdzību regulēt zemes kadastrālo vērtību (mainot zemes izmantošanas mērķus) un tādējādi arī nekustamā īpašuma nodokli. Ja nepieciešams, ar teritorijas plānojuma palīdzību varētu veikt (noteikt) zemju konsolidāciju.

Nepieciešama neizmantoto (pamesto) zemju (problēmteritoriju) inventarizācija, norādot ieteicamo to izmantošanu (piesārņotās teritorijas, nabadzīgo augšņu platības, vietas ar demontējamu, nerentablu vai neestētisku apbūvi u.tml.).

Ja plānoto darbību kādā teritorijā paredzēts uzsākt tikai pēc kāda laika, tad jānosaka šīs zemes pagaidu izmantošana. Tā nedrīkst traucēt plānotā mērķa sasniegšanu. Jānorāda, kādas darbības ir pieļaujamas.

Izdarot izmaiņas zemes lietošanā,- tas jānorāda arī teritorijas plānojumā. Nozīmīgākiem objektiem pirms IVN uzsākšanas jāiegūst sabiedrības atbalsts par objekta fizisko novietojumu teritorijā.

Dabas bagātībām (resursiem) (mežiem, lauksaimniecības zemēm, izrakteņiem, īpaši sargājamiem dabas objektiem u.c.) ir sava, likumos noteikta un vairāk vai mazāk reāli darbojošās vērtēšanas sistēma, gan no to ekoloģiskā, gan ekonomiskā viedokļa (kadastrī, bonitātes, retuma pakāpe u.c.), un ir izdalītas (izdalāmas) noteiktas platības (īpašnieku zemes, saimniecisko mežu teritorijas, īpaši aizsargājamās platības, zonas, joslas u.tml.). Tāpat aizsargājamajiem kultūrvēsturiskajiem objektiem, ansamblīem ir noteiktas aizsardzības zonas.

Taču teritoriju funkcionālā iedalījuma izveidei būtu nepieciešams ņemt vērā arī ainaviskās vērtības un tradīcijas, kas varētu ienest korekcijas jau esošajā un perspektīvajā vēlamās un pieļaujamās saimnieciskās darbības fiziskā (telpiskā) izvietojumā. Nepieciešams pagasta ainaviskais izvērtējums, izmantojot gan jau Latvijā lietotus vērtēšanas kritērijus, gan izstrādājot vietējos kritērijus un kontroles indikatorus.

Pagastā galvenā vērtība būtu jāpiegriež šādiem teritorijas resursiem:

- Teritorijas , kas netiek apsaimniekotas
- Ekoloģiski jūtīgas platības
- Savdabīgas dabas un kultūrvēsturiskās teritorijas
- Lauksaimniecības un mežsaimniecības zemes
- Teritorijas, kur var attīstīt tūrismu, ražošanu, energosaimniecību, izvietot atkritumu saimniecības objektus, citus infrastruktūras objektus
- Apbūves izvietojums un raksturs
- Derīgo izrakteņu ieguves vietas

Pamatfaktori visiem lēmumiem, kas saistās ar attīstības prognozēšanu un teritorijas zonēšanu:

- Dabas bagātības un ekonomiskais ieguvums, gan tās aizsargājot, gan izmantojot
- Kultūrvēsturiskās teritorijas un objekti
- Tradicionālās un īpaši vērtīgās ainavas

Pagasta teritorijas (telpiskajā) plānojuma iekļaujamie jautājumi pa sadalām:

Pazemes un virszemes ūdeņi, ģeoloģija:

- ❖ Pazemes ūdeņi un to kvalitāte
- ❖ Pazemes ūdeņu aizsargātības karte
- ❖ Artēziskie urbumi, to ekspluatācijas nosacījumi
- ❖ Derīgo izrakteņu atradnes, esošie un potenciālie resursi (smilts, māls, kūdra, avotūdens u.c.), izvērtējot gan no resursu, gan bioloģiskās daudzveidības un citiem viedokļiem
- ❖ Karjeri un to izmantošanas perspektīva
- ❖ Ģeoloģiskie pieminekļi
- ❖ Inženierģeoloģiskā karte (kur paredzēta kāda būvniecība)
- ❖ Ģeoloģiskā riska karte (ja ir riska teritorijas)
- ❖ Parādīt vismaz pirmo trīs pakāpju **upju sateces baseinus**: pamatbaseinus (tām upēm, kas ietek jūrā – Pitragupe, Pilsupe, Milzgrāvis); pirmās un otrās pakāpes pietekas (Lorumupe, Ostupe, Pāce, Ražupe)
- ❖ Izmantot iespējas noteikt ūdens tecēm un tilpnēm, ja nepieciešams, arī platākas aizsargoslas, nevis tikai likumā noteiktos minimālos attālumus

Dabas, kultūrvēsturiskās un citas īpašas vērtības:

- ❖ Īpaši aizsargājamie dabas objekti un teritorijas, inventarizējot un izdalot arī augu un citas atradnes, kas ir minētas valsts vai vietējas nozīmes aizsargājamo objektu sarakstā, bet nav kartētas
- ❖ Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju plānā neizdalīt tikai kā vienlaidus platību, bet norādīt arī esošo un plānoto zemes izmantošanas struktūru (ar atbilstošu lietošanas mērķi),- lai skaidrāk būtu saprotams, kas šajā teritorijā atļauts, kas nē (saskaņā ar teritorijas dabas aizsardzības un apsaimniekošanas plānu)

- ❖ Norādes par vēsturiskajiem (muižu, pusmuižu) centriem un to kultūrvēsturiski vērtīgāko daļu (platību) izdalīšana, ietverot ne tikai apbūvi, bet arī parkus, alejas un citus raksturīgus elementus
- ❖ Tādu teritoriju, kurās dabas vides saglabāšana ir prioritārais lietošanas mērķis, ilgtspējīgas funkcionēšanas nodrošināšanai ir svarīgi sekmēt tās dažādo elementu teritoriālo struktūru sasaisti. Tas nozīmē, ka nepieciešamības gadījumā jūtīgākām teritorijām jāparedz aizsargjoslas vai arī īpaši koridori, kas var būt arī dabiskās upes un to ielejas (piemēram, faunas migrācijai), kas savienotu kādas atsevišķas relatīvi izolētas dabas teritorijas vai veiktu pārejas funkciju uz cita lietošanas mērķa teritoriju. Jānovērš lineāro (ceļi, meliorācijas grāvji, ...) un citu barjeru iespējamā nevēlamā ietekme uz ekoloģisko struktūru dzīvotspēju
- ❖ Plānot dabas koridorus (joslas), kas telpiski turpinātu kādas jau esošas īpašas nozīmes dabas teritorijas pakāpenisku pāreju citā vai arī savienotu vairākas izolētas teritorijas, tādējādi izveidojot ekoloģisko tīklu
- ❖ Iekļaut teritorijas plānojumā Eiropas nozīmes aizsargājamās dabas teritorijas, potenciālo tīklu sastāvdaļas, vērtīgos biotopus, neatkarīgi no to pašreizējā nacionālā statusa (CORINE, EMERALD, Natura 2000)
- ❖ Potenciālās īpaši uzraugāmās vietējās un nacionālās teritorijas un objekti (apbedījumu un piemiņas vietas, bruģis u.c.)

Meži:

- ❖ Mežsaimniecība ir viens no nozīmīgākajiem bioloģisko daudzveidību ietekmējošiem faktoriem
- ❖ Normālas mežsaimnieciskās darbības teritorijas
- ❖ Bioloģiski visbagātākās un daudzveidīgākās vecās audzes
- ❖ Citi vērtīgi meža zemju biotopi
- ❖ Jāmēģina sasaistīt SAPARD un citus iespējamus resursus ar teritorijas plānojumu (ne tikai mežsaimniecībā)
- ❖ **Problēmteritorijas:** - Ugunsbīstamākās mežu teritorijas; - mežu problēmteritorijas: nelikumīgi izcirtumi; mākslīgai atjaunošanai paredzētās, bet neatjaunotās platības; bebru appludinātās teritorijas; lielāko antropogēno slodžu platības (nelegālas atkritumu vietas, tūrisms u.c.); teritorijas ar mežsaimniecības radītiem traucējumiem kādu vērtīgu biotopu tuvumā; u.c.

Lauksaimniecības zemes:

- ❖ Lauksaimniecībā izmantojamās teritorijas izdalīt, atkarībā no zemes vērtības, ainaviskās un bioloģiskās vērtības un dažādu citu faktoru noteiktajām izmantošanas prioritātēm un ierobežojumiem
- ❖ Izdalīt kvalitatīvāko lauksaimniecības zemju teritorijas, kurās lauksaimniecība varētu būt prioritāra attiecībā pret citām aktivitātēm, un jaukta tipa lauksaimniecības teritorijas, kur lauksaimniecības aktivitātes var nebūt noteicošas, bet pastāv kopā ar citām aktivitātēm
- ❖ Lauksaimniecības (I/s) aktivitāšu teritorijas varētu dalīt arī intensīvas vai potenciāli intensīvās I/s zonās (kur ir meliorētas platības un relatīvi augstāka augsnes auglība); speciālās zonās (kur iespējama plaša specializācija – gan parastā, gan alternatīvā lauksaimniecība – augļkopība, tūrisms, dīķsaimniecība, ...)
- ❖ Zonas gar upēm un citām ūdenskrātuvēm, kurās aizliegts lietot minerālmēslus un pesticīdus

- ❖ Meliorētās, nemeliorētās un meliorējamās platības
- ❖ Ja nepieciešams, labākajām lauksaimniecības zemēm noteikt aprobežojumus, ka īpašumus nedrīkst dalīt sīkāk par kādu noteiktu lielumu (ha)
- ❖ Vērtīgākās dabiskās plavas un ganības kā bioloģiskās daudzveidības un lielas daļas Latvijā sastopamo ziedaugu un paparžaugu sugu glabātājas
- ❖ Ezerplavu lietojums?
- ❖ **Problēmteritorijas**: meliorētās, relatīvi vērtīgās, bet neizmantotās lauksaimniecības zemes

Ainavas:

- ❖ Nepieciešama ainavu inventarizācija, to vietējās klasifikācijas un īpaši vērtīgo teritoriju noteikšana
- ❖ Lai varētu prognozēt izmaiņas nākotnē, pagasta līmeņa teritorijas plānojumā ieteicams iekļaut vērtējumu par ainavas vēsturisko maiņu
- ❖ **Problēmteritorijas**: izpostītās ainavas

Transformācija:

- ❖ Norādīt iespējamās par mežu un citādi transformējamās platības
- ❖ Jādomā arī, kā tendence pieaugt pagasta mežainumam varētu nākotnē ietekmēt gan ainavisko vidi kopumā, gan, piemēram atsaukties uz tūrisma attīstību (ja tie nav specifiski ar mežu saistīti tūrisma veidi)
- ❖ Apmežojot mazvērtīgās lauksaimniecības zemes, jāņem vērā ne tikai to mazvērtīgums un mežsaimnieciskais potenciāls, bet arī to ainaviskā un ekoloģiskā vērtība
- ❖ Pagasta plānojumā jānosaka ierobežojumi konkrētu teritoriju transformācijai par meža zemēm
- ❖ **Problēmteritorijas**: tādas varētu rasties vietās, kuras ainavisku un citu iemeslu dēļ (pēc detalizētas izvērtēšanas) nebūtu vēlams transformēt

Tūrisms:

- ❖ Galvenās tūristu plūsmas, tīkli, maršruti, objekti, potenciālās attīstības teritorijas
- ❖ Rekreācijas zonas, ņemot vērā mežu un citu teritoriju toleranci pret rekreācijas slodzēm
- ❖ Interesantākie objekti:
 - Dundagas pils komplekss
 - Puiškalna pilskalns un Kaļķupes liegums, Raķupes liegums
 - Zilo kalnu kompleksais liegums
 - Šlīteres bāka
 - Šlīteres nacionālais parks
- ❖ Ekotūrisma attīstībai labvēlīgās zonas:
 - Raķupes mežu apkārtnē
 - Dundagas vēsturiskā apkārtnē
 - Zilie kalni un Kaļķupes ieleja
 - Mazirbes vēsturiskais centrs
- ❖ **Problēmteritorijas**: neregulētas tūristu plūsmas, vides pārslodzes vietas

Apdzīvojums, plūsmas, ekonomika, attīstība:

- ❖ Aprēķināt un attēlot iespējamās reģiona lielāko pilsētu ietekmju plūsmas un zonas Dundagas pagastā
- ❖ Katra mazā centra potenciālās attīstības un ietekmes teritorijas
- ❖ Potenciāli nozīmīgākie ceļi un plūsmas
- ❖ Attīstību un mērķteritorijas plānot uz jau esošo apdzīvoto vietu infrastruktūras bāzes vai to tiešā tuvumā, paredzot iespējas attīstīties gan maza un vidēja mēroga saimniecībām, gan lielāka mēroga komercuzņēmumiem
- ❖ Ciemu apbūves paplašināšanai vēlamākās platības (virzieni), izvērtējot no dažādiem aspektiem un, ņemot vērā, ka ar laiku daudzdzīvokļu māju iemītnieki varētu vēlēties pārcelties uz savrupmājām
- ❖ Privāto un valsts zemju attiecības un izvietojums

Sadarbības, komunikāciju un citi tīkli:

- ❖ Sadarbības iestādes, institūcijas un pašvaldības Latvijā un ārvalstīs (perspektīvas sadarbības veidošanā, esošo un potenciālo dažādu projektu partneru ģeogrāfija)
- ❖ Informācijas un saziņas tīkla perspektīvā sistēma, apkalpošanas zonas u.tml.
- ❖ Pagastā un ārpus tā pastāvošo un nākotnes sadarbības (atkarības, radniecības) tīklus veidojošo punktu izvietojums uzņēmējdarbībā un citās jomās (piem., NVO tīkls, skolu tīkli, ražotājs-pārstrādātājs-realizētājs, tūrisma pakalpojumu tīkls u.c.)

Sociālā joma:

- ❖ Sociālās aprūpes perspektīvās infrastruktūras un kompleksās sistēmas atainojums

Vides infrastruktūra:

- ❖ Atkritumu savākšanas un apsaimniekošanas teritoriālā shēma
- ❖ Alternatīvās enerģijas ieguves un izmantošanas perspektīvās vietas un teritorijas (Pāce, Zilo kalnu krauja, citas augstākas vietas)
- ❖ Ūdens kvalitātes kontroles (monitoringa) tīkls (akas, urbumi, kuros regulāri veiks kontroli)
- ❖ **Problēmteritorijas:** - neapsaimniekotie ūdensapgādes urbumi – potenciālie piesārņojuma novadītāji pazemes ūdeņos; - punktveida un izkliedētā piesārņojuma avoti (esošie un potenciālie), piemēram, degvielas uzpildes stacijas, tehniskās apkopes vietas, ar ķīmikālijām apstrādātās lauksaimniecības zemes u.c.; - potenciālie liela mēroga vides piesārņojuma draudu virzieni (valdošo vēju nestās plūsmas no kādiem objektiem u.tml.)

Citas:

- ❖ Dažādas statistiskās informācijas teritoriāls atainojums

Citas problēmteritorijas:

- ❖ Galvenās satiksmes negadījumu vietas Dundagas pagastā

Lietotie saīsinājumi:

ALED – projekts “Atbalsts lauku ekonomikas dažādošanai”
DPP - Talsu rajona Dundagas pagasta attīstības programma 1998 – 2010
DPAP – Dundagas pagasta attīstības programma
DRN – dabas resursu nodoklis
ES – Eiropas savienība
ETAP - Ekotūrisma attīstības plāns Kurzemes rietumu piekrastei
IESAM – Latvijas universitātes Vides zinātnes un pārvaldības institūts
IKS – pagasta izglītības, kultūras un sporta attīstības koncepcija
IVN – ietekmes uz vidi novērtējums
LLKC – Latvijas lauksaimniecības konsultāciju centrs
LTEP – ilgtermiņa enerģētikas plāns Ances, Dundagas, Kolkas un Tārgales pagastiem
NVO – nevalstiskās organizācijas
PFIF – pašvaldību finansu izlīdzināšanas fonds
PIPAP - Piekrastes integrētās pārvaldes un apsaimniekošanas plāns Latvijā un Lietuvā
PKS – piensaimnieku kooperatīvā sabiedrība “Dundaga”
PSA – Pašvaldību sadarbības apvienība “Ziemeļkurzeme”
RVP – reģionālā vides pārvalde
SEP - Dundagas pagasta sociāli ekonomiskā attīstības programma
SNP – Slīteres nacionālais parks
SVID – stipro un vājo pušu, iespēju un draudu analīžu rezultāti
TRP – Talsu rajona plāns
VAF – vides aizsardzības fonds
VARAM – Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija
VP - Ziemeļkurzemes piekrastes reģiona vides pārvaldes rīcības programmas vadlīnijas
VZD – Valsts zemes dienests
ZBA – Ziemeļkurzemes biznesa asociācija
ZIP – Ziemeļkurzemes izpētes projekts
ZM – Zemkopības ministrija

Izmantotā literatūra

1. Deiviss S., Slī B., Tīsenkopfs T. *Sociālie un ekonomiskie apstākļi Latvijas laukos* (ziņojums Latvijas valdībai un Pasaules bankai). Latvijas ZA Filozofijas un socioloģijas institūts. Rīga, 1997.
2. Ancāne S., Bondars A., Kļava J., Zālītis K. *Talsu rajona lauku uzņēmēju problēmas*. Latvijas Agrārās ekonomikas institūts, Talsu rajona padome, Talsu rajona lauksaimniecības departaments. Rīga, 1998, 129 lpp.
3. *Ienesīga tālumnieka saimniecība*. Sastādījis Jānis Uzuleņš. Rīga, 1999
4. Daina Saktiņa. *Latvijas lauku teritorijas klasifikācija*. Rīga, 2000
5. Welford R., Gouldson A. *Environmental Management and Business Strategy*. London, 1993
6. *Clusters and the New Economics of Competition*. By Porter M.E. Harvard Business Review. November-December, 1998
7. *Transporta nozares attīstība*. Nozares pārskats rajona plānojuma izstrādāšanai. VARAM, 1999
8. *Derīgie izrakteņi*. Nozares pārskats rajona plānojuma izstrādāšanai. VARAM, 1999
9. *Pazemes ūdeņu aizsardzība*. Nozares pārskats rajona plānojuma izstrādāšanai. VARAM, 2000
10. *Tūrisma nozares attīstība*. Nozares pārskats rajona plānojuma izstrādāšanai. VARAM, 2000
11. *Lauksaimniecības nozares attīstība*. Nozares pārskats rajona plānojuma izstrādāšanai. VARAM, 2000
12. *Ieteikumi vietējo iniciatīvas grupu veidošanai un organizēšanai laukos* (pieredze un idejas). VARAM. Rīga, 1999
13. *Ieteikumi attīstības stratēģijas izstrādāšanai*. LR VARAM, sadarbībā ar Dānijas Iekšlietu ministriju un Somijas Vides ministriju. Rīga, 1998
14. *Rīcības plānošanas rokasgrāmata*. LR VARAM. Rīga, 1998
15. *Vides aizsardzības rīcības plānošana pašvaldībās*. Rokasgrāmata. Reģionālais vides centrs Centrālajai un Austrumeiropai. Rīga, 1998, 97 lpp.
16. Rivža B, Krūzmētra M. *Pagastu attīstības iespēju analīzes metodoloģija*. LLU, Jelgava, 1997
17. Østergård N. *Spatial Planning in Denmark*. Ministry of the Environment, Spatial Planning Department, 1994
18. Steef C.Buij, Karolijn van den Heuvel. *Telpiskā plānošana nacionālajā līmenī Nīderlandē*. Ievada materiāls. Nīderlandes Ekonomikas institūts. Roterdama, 2000
19. *Valsts ilgtermiņa mērķprogramma "Lībieši Latvijā"*, 2000
20. *Bioloģiskās daudzveidības stratēģijas nacionālās programmas kopsavilkums*. VARAM, Rīga, 2000
21. *Vides aizsardzības politikas plāns Latvijai* (LR MK, 25.04.1995). VARAM, Rīga, 1995
22. *Latvijas vides pārskats*. VARAM, Vides konsultāciju un monitoringa centrs, Rīga, 1998
23. *Ziņojums par Latvijas tautsaimniecības attīstību*. LR Ekonomikas ministrija, Rīga, 1999
24. *Kooperācija un uzņēmējdarbība Latgales laukos* (no 19.gs. beigām līdz mūsdienām). Latgales pētniecības institūta izdevums. Daugavpils, 1997

25. Baltijas jūras reģiona dienas kārtība 21.gs. – *Baltija 21* (pieņemta 7.Baltijas jūras valstu padomes ministru sesijā Nīborgā 1998.g.22.-23.jūnijā). BOVU “Vides projekti” sagatavots materiāls. Rīga, 1999
26. *Reģionālā attīstība*. Tiesību akti, noteikumi un koncepcijas. LR VARAM, Rīga, 1998
27. *Latvijas lauku attīstības programma*. VARAM Reģionālās attīstības departaments, 1998
28. *Regional Development Consultant Program in Latvia*. Kurša materiāli. CER Education AB Sweden.1998.g.septembris – 1999.g.marts
29. *Ilgspējīga attīstība mūsu pagastā*. Tālmācības kurss. RTU Tālmācības studiju centrs, Rīga, 2000
30. *Metodiskais materiāls vietējo pašvaldību teritorijas attīstības plānošanai*: pieejas, ieteikumi, metodes, piemēri. Šķiņķis P. Studiju materiāls ģeogrāfijas maģistra programmai, 2000
31. Lekciju kurss ģeogrāfijas maģistra programmai fiziskajā plānošanā. Nikodemus O., 2001
32. *Otaņķu pašvaldības sabiedrības ierosināta ilgtspējīgas attīstības rīcības programma* (Phare BSPF finansētā projekta “Sabiedrības līdzdalība ilgtspējīgas attīstības rīcības programmas izveidē Bārtavas reģionam” ietvaros), 1998 – 1999
33. *Talsu rajona vides pārskats*. Ventspils reģionālās vides pārvaldes Talsu inspektoru daļas sagatavots materiāls, 1999
34. Latvijas pašvaldību savienības žurnāla *Logs* izdevumi

Summary

of the **Development Program - Dundaga Municipality 2012**

Dundaga Municipality is territorially largest rural municipality of Latvia, situated on the NW part of the Country.

Main economical activities – timber-cutting, wood-processing, agriculture, trade and infrastructure service. There are no big enterprises and transit corridors in the territory. Low density of the inhabitants, weakly developed infrastructure, lack of economical activities, comparatively big ratio of pensioners, young people do not see perspective to stay or return in the native villages, occupation time left negative features in the structure of the inhabit and in the landscape of the municipality – those are only some of the characterisations of today's Dundaga Municipality.

At the same time we can find many strengths which could be developed together with different opportunities. Dundaga is rich in forests and diverse in low modified nature. Slitere National Park, closeness of sea-coast, many culture-historical monuments, diligent and talented people. Those are riches of Dundaga Municipality to be used, developed and saved.

Local public questioning showed that the main attention in the nearest future must be paid to the development of economy, education, technical infrastructure, social sphere, protection of nature and culture-historical territories and objects. Besides, future economical activities are anticipated to be developed in tourism, unconventional and biological agriculture, and in the processing of agriculture production.

Future of Dundaga Municipality is envisaged as follows:

Dundaga – the centre of North Kurzeme Green peninsula (ecologically clean environment is kept as the base for future economy), with diverse business environment, pleasant and qualitative living place for people, where there is a real manager of each space leading to the sustainable management of the whole municipality and welfare of each family.

This material is to be seen more as systematising of the already existing investigations and projects, and preparing for the further planning work, without detailed analyses of the development potential. The material could be used as one of the steps towards well structured, flexible and easy applicable development program (strategy).

Altogether about 30 projects and investigations of the municipality have been used and integrated in this material.

Program is divided in the following main sections:

1. Image of the municipality
2. Economy
3. Tourism
4. Education

5. Culture, sport
6. Social care, health defence, employment
7. Technical infrastructure, communal services
8. Road network and transport
9. Nature protection and management
10. Protection of landscape and culture-historical heritage
11. Land use and habitation
12. Municipality administration, exchange of information, public involvement, co-operation
13. Planning
14. Recommendations for the spatial planning

Each section is divided in the following sub-sections:

1. Vision of the development
2. Description of the situation
3. Problems, conclusions
4. Long-term and short-term goals
5. Solutions (actions)
6. Projects
7. SWOT analysis